A BÖLCS ESOPUSNAK

ÉS MÁSOKNAK FABULÁI ÉS OKTATÓ BESZÉDEI VALAMINT AZOKNAK ÉRTELME

EGYBESZERZETTE
ÉS KOLOSVÁROTT ANNO 1566. KIADTA

HELTAI GÁSPÁR

A MAI KEGYES OLVASÓNAK ÁTÍRTA
ÉS ÁTNYUJTJA

KELETI ARTHUR

TEVAN KIADÁS MCMXLIII

A BÖLCS ESOPUSNAK

ÉS MÁSOKNAK FABULÁI ÉS OKTATÓ BESZÉDEI
VALAMINT AZOKNAK ÉRTELME
MELLY FABULÁKAT EGYBESZERZETTE

ÉS KOLOSVÁROTT ANNO MDLXVI. KIADTA

HELTAI GÁSPÁR

MOST PEDIG A MAI KEGYES OLVASÓNAK ÁTNYUJTJA

KELETI ARTHUR

NYOMTATTA ÉS KIADTA
FENNÁLLÁSÁNAK XL-IK ÉVFORDULÓJÁRA A

TEVAN NYOMDA BÉKÉSCSABÁN

MCMXLIII

150747

ORSZ. SZÉCHENYI-KÖNYVTÁR
Nyvedékszám
1944. évi 3144 sz.

R
1955

HELTAI GÁSPÁR

MINDEN JÁMBOR OLVASÓKNAK

kéván Istentől mind lelki s mind testi jókat

Szerető uraim és szerelmetes atyámfiai! Im mind egybegyűjtöttem és egybeszedtem jónéhány fabulákat, régieket és újakat. Mi okból műveltem légyen ezt, minden jámbor olvasó megértheti az értelmekből, mellyeket minden fabula mellé szerzettem és utánna vetettem. Senkinek e munkámmal nem akartam ártani. Senkit nem akartam bosszantani, senkit is megkissebbíteni: És azt vélem, hogyha valaki e fabulákat jó szívvel meg akarja olvasni, bizony sok jó hasznot vehet belőlek. Mert noha e fabulák embertől kitalált és kigondolt dolgok, de azért ugyan velejesek és különb-különb szép és hasznos tanulságok vagynak bennek.

De noha nekem igen kedves és igen jó akaratból vállaltam fel ezt a munkát, bizony nem igen kicsiny és nem igen alávaló az és noha nem kevés haszon jő a jámbor olvasóknak belőle, de mindazáltal tudom, hogy sokan lesznek, kik az én jó szándékomat és nehéz munkámat mind viszszájára és gonoszra magyarázzák. Mert a szája veszetteknek akármit adj eleikbe, azért ugyan nem kedvelik, mert a szájoknak íze elveszett.

Illyen az irigységnek a természete. Ennekokáért semmit nem mondok, hanem csak ezt: ha a munkám nekik nem tetszik, legott üljenek le és csináljanak jobbat. Én bizony nem irigylem őket.

Ha ezokáért én is úgy járok akkor, mint az egyszeri szegény ember fiával és szamarával járt volt, akkor nincs mit tennem. Mert mikoron a szegény vén ember magához vette volna az ő gyermek fiát és az ő egyetlenegy szamarát, hogy a városba hajtaná eladni, megláták őket az út mellett cselekedő és munkálkodó emberek és megneveték a szegény vén embert, mondván: Bezzeg bolond agg eb ez. Lám, mint hajtja maga előtt a szamarat. Nem tud az agg eb reája ülni, avagy a gyermeket reá ültetni, aki nehezen járhat, ő maga is csak alig ballaghatik.

Hallván ezt a szegény vén ember, felülteté a gyermeket a szamárra, maga pedig utánnuk ballaga. Látván ezt az út mellett való dolgozók, mondának: Bezzeg bolond vén ember ez, mert csak alig ballaghat, mégis nem ült fel a szamárra, hanem a gyermeket ülteté fel reája, pedig a gyermek könnyebb volna és könnyebben is járhatna, hogynemmint az öreg.

Hallván ezt a szegény vén ember, ismét megmásolá szándékját és leszállítá a gyermeket és ő maga üle fel a szamárra. Látván ezt az út mellett munkáló emberek, mondának: Micsoda hitvány kegyetlen vén ember ez, im maga ült fel a szamárra és utánna kell gyalogolnia a szegény gyermeknek. Lám ugyan rabbá tette az önnön fiát, semmiben nem kimélvén a szegény gyermeket.

A vén ember hallván a beszédeket, megharagvék és felvoná a gyermeket és maga mellé ülteté azt és így méne a város felé. Mikoron ezt látták

volna az út mellett való dolgozó emberek, mondának: Micsoda bolond és kegyetlen vén ember ez? Lám a természet dolgát sem érti meg. Mert azért vagyon a szamárnak olly rövid háta, hogy csak egy ember üljön reá, ez pedig másodmagával hágott a szegény szamárra. Kár, hogy ollyan vén ember és hogy ollyan bolond.

Hallván ezt a szegény vén ember, mondá: Nagy dolog ez, hogy semmiképpen nem találhatom a módját, hogy úgy cselekedhessem, hogy az embereknek tessék. És megharagván, mind a négy lábát egybeköté a szamárnak és egy rudat húza által és mondá a fiának: Jer, vigyük, netalántán ez a mód majd tetszik nékik. És ketten vinni kezdék a rúdon a szamarat.

Látván ezt az út mellett való emberek, kacagni kezdének és mondának: Ó bolond vén ember mind fiastól, im mint viszik a szamarat. Ki látott valaha illyen dolgot? Mindketten felülhetnének a szamárra és az szépen el is hordozná őket. De látod-é, mint bolondultanak meg mind a ketten.

Hallván ezt, a szegény vén ember igen megbúsula és mondá a fiának: Ördög győzi ezeknek kedvekre cselekedni. Ha emezt műveljük, nem jó, ha amazt műveljük, az sem jó. Ha emígy cselekszünk, nem tetszik nekik, ha amúgy cselekszünk, az sem jó, sem ekképpen, sem amaképpen nem jó. Jer, vessük a rusnya szamarat a vízbe, hogy megmenekedjünk tőle. És béhajíták oda a vízbe és oda vesze a szamár a vízbe. És ekképpen az szegény vén ember az ő fiacskájával pénz nélkül és szamár nélkül tére haza.

Ha ezokáért én felőlem és az én munkám felől is így kezdenek ítélni: Bizony nincs mit tennem, ezt is, azt is el kell tűrnöm. Merthogy tudom és bizonyságot vettem róla, hogy az emberek ollyanok, hogy senki kedvekre nem cselekedhetik semmit, de mindazáltal nem leszek ollyan kába, mint a szegény vén ember, hogy munkámat az efféle harapásokért és mérges itéletekért a tűzbe vessem vagy a vízbe hányjam, bizony nem. Hanem beérem avval, hogy jó szándékból és jó lelkiismeretből cselekedtem. És az efféle tüzesnyelvű irigyeknek mondom: Dicatis meliora, azaz: Mondjatok jobbakat.

De mindazáltal hiszem, vagynak még jámborok, kiknek munkám majd tetszik és kik jó hasznot vesznek belőle.

Merthogy nemcsak a puszta fabulákat szerzettem egybe, hanem minden fabulának az értelmét is melléje tettem s megtűzdeltem és meg is ékesítettem azokat szent írásokkal és egyéb szép, bölcs mondásokkal és közbeszédekkel.

Ajánlom magamat az jámboroknak minden munkáimmal egyetemben, kiknek valamennyieknek kévánok Istentől mind lelki s mind testi jókat.

Kolosvárott, az Úr 1566-ik Esztendejében.

HELTAI GÁSPÁR

A kakasról meg a gyöngyről.

Egyszer egy kakas a szeméten kapargatván, ennivalót keresgéle magának. És talála egy szép gyöngyöt. Látván pedig azt, mondá: Bezzeg szép fényes kincset találtam. De mit tegyek vele? Nem adnék egy árpaszemet érte.

Értelme:

A bölcs Esopus e fabulával megcsúfolja a tudatlan és pallérozatlan népeket, kik semmi írást, avagy egyéb szép mesteri és bölcs dolgokat nem tanultanak és merthogy itélet nélkül valók, meg sem is tudják azokat becsülleni. És megelégesznek avval, hogy valami csekély mívességgel ételt, italt és a mindennapi életre valót megtalálják. Mint a szebeni szűcs mondta volt, midőn a szép török lovat dicsérték vala előtte: Bizony szép és kellemes jószág volna, ha ködment tudna csinálni, de minthogy nem tud: Mire való ezokáért?

A farkasról meg a bárányról.

Egy valamelly farkas igen szomjas lévén, inni méne a patakra. Midőn ivott volna, alátekinte a dombról a patakon és nagy messze láta ott egy bárányt, hogy innék a patakból. Alásiete ezokáért a bárányhoz és monda annak: Miért zavarod fel a vizet énnékem? Miért nem hagysz innom? Monda a nyavalyás bárány: Hogy zavaríthattam volna fel a vizet tenéked, holott ime én itt alant ittam a völgyben, te pedig ott fenn a dombon, ahonnan ide aláfoly a víz? Monda a farkas: Micsoda? Lám, szembe mersz szállni velem. Miért szidogatsz? Monda a bárány: Jaj, nem szidlak én, jó farkas uram. Monda a farkas: Mind te, mind szüleid és minden nemzeted ellenségim voltanak énnekem. Az apád is ugyanezen bosszúságot művelé rajtam hat holnapokkal ezelőtt. Monda a bárány: A világon sem voltam én akkor. Monda tovább a farkas: Mindenütt kárt tész, vetésemet sem tarthatom meg miattad, mert mindenütt elrágod. Felele a bárány: Hogy hogy rághatom el a vetésedet, holott nincsen is fogam. Megbúsulván a farkas, monda: Pokol érjen okadásoddal. Bezzeg megfüzetsz. És legott megfojtá őt és megevé.

Értelme:

E fabulával mutatá meg a bölcs Esopus e világi dúsoknak és kegyetleneknek hamisságát és kegyetlenségét, hogy azok nem gondolván sem az Úristennel, sem annak igazságával, a szegény ártatlanokat minden ok nélkül megnyomorítják. Veszett nevét költik az ebnek, csakhogy megölhessék. Vagy megette a hájat az eb vagy nem, de mindenképpen pálcát keresnek neki. Pauper ubique iacet. Vagyis: A szegény mindenhol az porban hever. Jaj e nagy hamisságnak! Jaj bizony!

Az ebről meg a juhról.

A komondor beidézé a juhot a bíró elejbe. S az kérdeztetvén a bírótól, vádolni kezdé a juhot, mivelhogy egy kenyérrel tartoznék neki. A szegény juh tagadá, hogy valamivel is adósa volna az ebnek. Azt is monda, hogy soha szemével sem látta volna. A bíró bizonyságtételre bocsátá a pereseket. És midőn a komondor bégyüjtötte volna a tanukat, a törvénybe először bizonyságul egy farkast állata bé. Ez vallván,

monda a bírónak: Jó bíró uram. Ez juh állat igen bűnös állat. Jól tudom, hogy a komondor egy kenyeret kölcsön adott neki. Sőt enszememmel is láttam. Az eb másodszor egy kányát állata bé tanunak. Az is úgy valla, mint a farkas. Harmadszor pedig egy saskeselyűt állata bé tanuságtételre. Az pedig megszólítván a juhot, monda: Te bűnös állat. Miért tagadod meg az adósságot, holott tudod, hogy adós vagy véle. Ezokáért a bíró kimondá a szentenciát, a tanuknak hamis vallomások szerént. Tudniillik, hogy a juh tartoznék megfizetni az kenyeret a komondornak. Az ártatlan juhnak nem volt mit tennie, elmenvén, elnyiratá gyapját és azt eladván, egy kenyeret vőn rajta és adá azt a komondornak. Ezenközben elérkezék a tél és a szegény nyavalyás juh mezítelen lévén, hideggel hala meg.

Értelme:

E fabula megjelenti, mint nyomorítják meg a hamis és kegyetlen emberek a szegényeket, kik ártatlanok lévén, nem tudják ügyüket forgatni, *se magokat megoltalmazni nem tudják se törvényben, se a törvényen* kívül. Minekokáért a szegény mindenha bűnös és bőrével kell fűzessen mindenért. Egy pokolban valók mind az hamis bírák, mind az hamis tanuk. Bizony nem sokat használ ezt mondani: Nem országunknak törvénye ez. Nem városunknak szokása az. Jaj és örökkévaló jaj következik csak utánna! Így vagyon.

Az oroszlánról, a rókáról meg a szamárról.

Egybe társulának az oroszlán, a róka és a szamár és együtt menének vadászni. És mikoron egy szarvast fogtanak volna, monda az oroszlán a szamárnak, hogy tegyen osztályt. A szamár három részre osztá a szarvast. Látván ezt az oroszlán, vigyorogni kezde és a fogait megmutatni. Igen megijedt és reszketett a szamár. Monda az oroszlán a rókának: Oszd meg te a szarvast, minthogy jól látod, a szamár semmit nem tud hozzá. A róka egybehányja vala mind a három részt és odaadá az oroszlánnak. Monda az oroszlán: Bezzeg jámbor vagy. Ugyan mesterséggel tudod az osztást. Hol tanultad? Felele a róka: A szamárnak ijedtsége és félelme tanított meg reája.

Értelme:

Azt jelenti ez a fabula, hogy felemáshoz ne társuljék senki. Mert nincsen orvosság a hatalmasság ellen. A magabíró dúsok nem gondolnak se törvénnyel, sem igazsággal, se tisztességgel, semmivel. Ez a válaszuk: Így akarom! Így legyen! E mellett azt is jelenti ez a fabula, hogy igen jó dolog, ha az embernek van magához való esze és a más kárán és veszedelmén tanul. Így vagyon.

Az egérről, a békáról meg a héjjáról.

Egy valamelly egér futos vala a patak mellett és örömest általment volna a vizen, de nem lehete. Találván egy békát a parton, tanácsot kérde tőle, miképpen mehetne által. A béka vevén egy fonalat, odaköté az egérnek lábát az ő lábához, mondván: Ülj a hátamra és általviszlek, tartsd keményen magadat. Midőn az egér a hátára ült volna, a béka beszökellék a vízbe és úszni kezde. De midőn a víznek közepén volna, alámerüle és az egeret kezdé maga után vonni a fenék felé. Eszébe vevén a nyavalyás egér, mi volna a békának szándékja véle, küzködni és tusakodni kezde a béka ellen. Midőn ezokáért ketten ekképpen viaskodának a víz szinén, egy héjja meglátá az egeret és alácsapván, hertelen elkapá és fel kezdé az égbe vinni. És ime tehát rajta függ a fonalon a béka is. És leülvén a héjja, megevé mind a kettőt.

Értelme:

E fabulával jelenti meg a bölcs Esopus, mi legyen a hamisságnak és álnokságnak jutalma. Mert igaz az Isten, ki mikoron látja, hogy valaki hamisságból másnak veszedelmére tör, áldott bölcsességéből úgy rendeli, hogy az ártani akaró igyekezetével nem másnak, hanem főképpen magának ártson. Igaz ezokáért a közmondás: Hogyha valaki a más ember lovának vermet ás, az önnön maga lovának nyaka szegetik meg benne. Jobb ezokáért az embernek jámbornak lenni és felebarátjával igaz módon cselekedni, tiszta szívből, minden álnokság nélkül. Így vagyon ez.

Az ebről meg az konc húsról.

Egyszer az eb szerencséjére találá egy szép konc húst. Szájába vevén azt, által kezde úszni a folyón. Midőn a vízbe tekintene, látá, hogy egy szép konc hús volna a vízben. Pedig nem hús vala az, hanem a szájabéli konc húsnak az árnyéka. És mikoron az árnyék után kapna a vízbe, kiesék az konc hús a szájából és a víz alávivé. És ekképpen megcsalatkozék az eb és bánkódván kiméne a partra.

Értelme:

E fabula megmutatja, hogy minémű természetűek lennének a telhetetlenek. Hogy nem tudnak megelégedni az Úristen adta javakkal, hanem ide s tova kapkodván, a más ember marháját vadásszák és magoknak igyekeznek azt megkaparítani. De az Istennek akaratjából elveszítik azt is, ami azelőtt az övék volt. Így vagyon.

Az két ebekről.

Egy valamelly temérdek kölykökkel hasas komondor egy másik ebnek háza elejbe méne és szép szóval kezde könyörgeni annak, mondván: Jó felebarátom, im terhes vagyok kölykekkel és reám érkeze az idő. Kérlek, fogadj bé házadba, hadd kölykezzem ott, mert nincsen szállásom. Felele az eb: Jól van, jöjj be, nyugodjál itt és tedd dolgodat, én addig kimegyek a házból. Midőn ennekutánna megkölykezett volna a komondor és a kölykek valamennyire felnőttenek volna, eljöve az eb és kéré a komondort, hogy ürítené ki a házat. Merthogy magamnak is kell, úgy monda. De a komondor nem akara. Néminemű idő mulva ismét eljöve az eb és haraggal kéré vissza a házát. A komondor is haraggal felele, mondván: Mit háborgatsz engemet méltatlanul? Lám reám támadtál? Meglátod, hogy semmi nem lészen ebből. Erősb vagyok náladnál. És legott fenni kezdé rá a fogát és a kölykeit is reá uszította az ebre. Az szegény eb alásüté fejét és szégyennel elpironkoda onnét.

Értelme:

Árra int e fabula, hogy az ember eszesen cselekedjék és úgy tegyen jót mással, hogy magát kárba ne ejtse. Nem hiába mondották a régiek: Kötve higyjed komádat. Vajh melly ártalmas dolog a hízelkedő beszéd s pokolbéli madár az hipokrita. Egyfelől kenyeret mutat, másfelől követ tart kezében. Így vagyon ez.

Két egérről.

A házi egér útra indult és az úton találkozott a mezei egérrel. És köszöne a mezei egér a házi egérnek és behívá házacskájába és jól tartá makkal, dióval, árpával s egyebekkel. Ennekutánna békével elbocsátá őt. Midőn a házi egér dolgát elvégezte volna, visszamenet betérvén a mezei egérhez, meginvītálta őt vendégségbe városi házához. És hazajutván, bevivé a pincébe, ahol különb-különbféle eleségek valának és monda: Édes atyámfia barátom, vígan lakjál, egyél, igyál, im látod, mindenből elegendő vagyon. Efféle jó eleséggel élek én mindenkor. Monda a mezei egér: Bezzeg jól vagyon dolgod. Mikoron legjobb lakmározásban volnának, jöve a kulcsár és nagy zörögve nyitogatá az ajtót. Megijedvén az egerek, kezdének elfutni. A házi egér befutamodék az ő szokott lyukába, de a mezei egér nem tudván semmi lyukat, ide s tova futosott és csak alig szaladhata el. Midőn a kulcsár elment volna és bereteszelte volna az ajtót, előjöve a házi egér és hívá a mezei egeret és monda:

Mit bánkódol e kevés futásért? Lám, megijedtél. Légy vígan! Egyél az jó eledelben. Felele az: Ámbátor tied legyen a jó eledel és a nagy uraság, lakjál vígan, ha nem rettent a mindennapi veszedelem. Már én csak inkább azt akarnám, hogy otthon volnék. Ott noha nincsen különb-különbféle drága eledelem, de békességben élek és minden rettegés nélkül vagyok. Félelem nélkül eszem a keveset, amim nékem vagyon, senki nem háborgat, sem kerget. Te pedig mindenkor rettegsz, mindenkoron félelmes szíved vagyon. Im a háznak minden szurdékában egérfogó vagyon. És a sok macskának se szeri se száma. Ki imide, ki amoda kerget. Nyughatatlan dolog a te dolgod. Ezokáért elbúcsúzom tőled.

Értelme:

Arra int e fabúla, hogy minden ember elégedjék meg avval, amit az Úristen az ő jóvoltából adott néki és ne siessen nagy gazdagságra. Mert a nagy gazdagság mellett a félelem vagyon, az elégületlenség s a nyughatatlanság. Sokan félnek a dúsoktól, de bizony őnekik is sokaktól kell félniök. Nyilván a szegény a gazdag és a nyugodalomban élő, de csak ha féli az Úristent. Így vagyon.

A keselyűről, a varjúról meg a csigáról.

Egyszer egy nagy csiga kérkedik vala az ő kevélységében, mivelhogy ő félelem nélkül élne, merthogy jó és erős háza volna, mellyet senki meg nem bonthatna. Ezenközben nekiröpüle egy keselyű és megkapá és kezdé vinni. Látván ezt egy varjú, hozzáröpüle és monda a keselyűnek: Bezzeg jó ragadományt kaptál, ám mit érsz vele, hanem ha megtörhetnéd, ugyan jól lakhatnál vele. Ez azonban nehezen tellik ki tőled, mert igen kemény a csiga háza. De tanácsot tudnék adni, hogyan törhetnéd meg könnyen. Monda a keselyű: Adj tanácsot és megosztom veled a ragadományt. Monda a varjú: Ihol vagyon egy kőszál, egyenesen igen menj fel az égbe és onnég bocsássad alá a csigát és mikoron a kőszálra esik, legott eltörik és így ehetjük meg. Felröpüle ezokáért a keselyű az égbe és alábocsátá a csigát a kőszálra és midőn annak a héjja összetört volna, hozzákapa a varjú és elcsapá, amíg a keselyű alászálla.

Értelme:

A csigán azt tanuljad, hogyha az Isten jó egészséggel, tisztességgel, marhával, jószággal s egyebekkel szeretett, ne fuvalkodjál fel és el ne bízd magadat. Mert nem állandó az világi dicsőség. Az Isten gyűlöli a kevélyeket és ellenek áll, mint Szent Péter mondja: Ha valaki elbízza és nagynak véli magát, legott nagyobb és hatalmasb támad ő nállánál. És bizony nem mehete el szűzen a keselyű sem. Mert noha dicsőséges és hatalmas, azért sok ravasz varjú vagyon, melly legott megcsalhatja. Ekképpen jára a nyavalyás kincstartó barát, ama Frater György és sok más dúsok Magyarországban. Mindenki tartson Istentől, dolgában jó lelkiesmérettel járjon el és magát ajánlja az Ő szentséges gondja viselésébe. Akkor bizony nem árthat neki sem ravaszság, sem álnokság. Így vagyon.

A hangyáról meg a tücsökről.

A hangya különb-különbféle magokat gyüjte és horda bé egy oduba. Télben, midőn valamennyire szép idő lett volna, kihordá a nedves magvakat a szélre, hogy megszárasztaná őket. Talála odajönni egy tücsök. Az látván a magvakat, könyörgeni kezde a hangyának, hogy részt tenne néki benne. Felele a hangya: Tenéked nincs? Felele a tücsök: Jaj bizony nincsen. Monda a hangya: Mint vagyon ez? Mit műveltél nyárban, hogy nem gyüjtöttél semmit. Monda a tücsök: Akkoron fel-alá szökdeltem és a jó melegben gyönyörködtem és éneklettem. Monda a hangya: Ha nyárban hivalkodtál és vigadtál, eridj szökellj most is és mondj vigasságos éneket most is. Az én magvaimban bizony nem észel. És bétakarítá az magvakat az oduba.

Értelme:

E fabula arra inti a hivalkodó resteket, hogy ne hivalkodjanak, hanem dolgukban eljárván, munkálkodjanak. Nemcsak az önnön szükségükért, hogy tudniillik magoknak legyen mit enniek, inniok és legyen mivel ruházzák fel magukat, hanem, hogy az ő alattok valókat is eltáplálhassák és az Istennek tiszteletére segítségükre lehessenek adományaikkal, a szegényeknek pedig alamizsnájokkal. Mert mint a bölcs Salamon mondja: A rest kéz szegénységet nemz. A szegénységből kol-

dulás támad, melly igen nagy szégyen és bizony nagy bűn. Azért mondja a bölcs Salamon: Te rest, menj el a hangyához és tanulj bölcsességet tőle. De manapság minden ember kerüli az dolgot. És innét vagyon annyi sok koldus és ülepén lebzselő tolvaj.

A békáról meg az ökörről.

Egy valamelly szép és kövér ökör fel-alá jár vala a szép zöld pázsiton. Ezt látván a béka, magában monda: Bizony szép és nagy állat ez, de mindazáltal én is lehetnék illyen nagy s illyen temérdek. Mert ráncos és rücskös a bőröm. Ha ezokáért visszatartom lélegzetemet és felfúvom magamat, én is olly nagy lehetek, mint ez az ökör. És legott kiterjeszté lábait és fel kezdé fúni és nagynak mutatni magát. Monda pedig az ő fiainak: No mint tetszik, fiaim? Vajjon vagyok-é olly nagy, mint az ökör? Felelének az békafiak: Közel sem. Ismét nagyobbra fel kezdé fúni magát és ráncos bőrét nyújtani és monda: No mint tetszik, fiaim, olly nagy vagyok-é már, mint az ökör? Felelének azok: Még sok híjja. Tehát minden erejét reája veté a béka és midőn igen igyekeznék felfuvalkodni, megkezde a bőre harsogni és szakadni és legott kiomla az béle és meghala.

Értelme:

E fabula azt jelenti, hogy minden ember az Úristenre nézzen és amint az Úristen az Ő szent bölcsessége által az ő világbéli állapotját elrendelte, abban megmaradjon és avval megelégedjék. Mert ha valaki az Úristennek akaratját és rendelését megútálja és feljebb kezd hágni az ő testi kévánságából és azt kezdi magának tulajdonítani, amit az Úristen nem néki szánt, sem adott vala, szinte úgy kezd járni, mint az felfuvalkodott béka. Szent Pál mondja: Quid habes, quod non accepisti? Vagyis: Mid vagyon nállad, mellyet nem mástól vettél volna? Ha tehát más adá tenéked, fogadd azt hálaadással. És ne légy kevély. Mert aki adta, nyilvánvaló dolog, hogy ismét el is veheti tőled. Férj meg ezokáért bőrödben. Ne fuvalkodjál fel. Lassan érnek messze.

A farkasról meg a daruról.

Egy valamelly farkas vala nagy kénlódásban, mert egy darab csont akadott vala az torkában. Sok mindent igére, ha valaki volna, ki megmentené tőle. Találá egy darura és monda annak: Kérlek, ne hagyj el. Hosszú nyakad vagyon, kérlek ne hagyj el, te beérhetsz és kiveheted torkomból a darab csontot. A daru bényula a farkas torkába az ő hosszú nyakával és kivoná a darab csontot belőle. És midőn az igéretet megkérné a farkastól, felele a farkas: Nem tudom, mit kévánsz? Bezzeg hálaadatlan vagy. Mert szájamban vala az nyakad. S nem tudod-é, melly igen hegyes fogaim vagynak? Nyilván meg kellene köszönnöd, hogy le nem haraptam az fejedet. Ám lásd, ha nem cselekedtem-é jól veled? Ezt pedig meg nem gondolván, eljössz és nem tudom, micsoda jutalmat kévánsz? Hallván ezt a daru, elpirula és elméne.

Értelme:

E fabula azt jelenti, hogy mindenki, aki kárt nem akar vallani, a gonoszságos és álnok embert elkerülje és véle ne társalkodjék. Se jámborságod, se szolgálatod, se jótéted nem használ önálla és semmire sem becsüli azt. Az ő természete az, hogy a jót mindenkoron gonosszal füzeti meg. Azért helyesen mondják: Jótétel hellyébe jót ne várj. Így vagyon.

A békákról, amikor Jupitertől királyt kévántanak és kértenek.

Kezdetben a békák minden munkálkodás és félelem nélkül laknak vala az ő tavukban. Mert senki nem kergeté és nem üldözé őket. E jó állapotban elbízták magukat és kevélységbe esvén, abban egyeztenek meg, hogy királyt kérnének maguknak Jupiter Istentől. Egybegyülvén ezokáért a békák, erősen és egyenlőképen kezdének kiáltani Jupiterhöz, hogy királyt adna nekik. Mert király nélkül semmiképpen meg nem lehetnének. Jupiter látván bolondságukat, igen kezdé őket nevetni. Majd ismét kiáltani kezdének a békák egyenlő szóval. Jupiter, ó Jupiter, legott királyt kévánunk. Mert ugyan nem akarunk anélkül lenni! Jupiter megkönyörüle rajtuk és királyt ada nékik. S egy nagy régi reves tőkét vete alá az égből a tóba, hogy az lenne az békáknak királyok. Midőn a tőke az égből aláesnék a tóba, nagyot puffana a vízben. És a békák igen megijedének a vízben és az fenékre alászállának. Egy kis idő mulva egyik a békák közzül kezdé a fejét a vízből feltólni, hogy látná, minemű királyt adott volna nékik Jupiter. Mikoron látta volna, hogy csak egy reves tőke volna az király, egybehívá mind a többi békákat, hogy eljönnének tiszteletüket tenni a királynál. Nagy félelemmel ezokáért elmenvén, megszerencséltetik vala a királyt. És mikoron eszekbe vennék, hogy az élet nélkül való és reves tőke volna csak, kezdék útálni és csúfolni. Végezetül reá kapaszkodván, hátára ülének. Ismét egyenlő akaratból Jupiterhöz kiáltának, hogy ime más királyt adna nékik. Jupiter engede kévánságuknak és meghallgatá könyörgésüket és királyt külde nékik, a nagy és veres orrú gólyát. Ez hogy közükbe juta, fel-alá kezde járni és a békák közül a nagyját és kövérét kezdé a csőrével vágni és megenni. Látván ezt a békák, elbúsulták

magukat és hálaadatlanságukról és bolondságukról panaszolkodának, És midőn Jupiterhöz kiáltoztak az királynak kegyetlensége okából és ismét változást kévánának, monda Jupiter: Mikoron királyért könyörögtetek énnekem, én nem akarék királyt adni néktek. Merthogy nem akartatok király nélkül élni, jámbor, együgyű és engedelmes királyt adék tinéktek. Ti pedig megútáltátok azt és megcsúfoltátok. Ennekutánna szüntelen való kiáltástokra adtam a mostanit, ki eleven és elég gyors. Ezt is immár eluntátok és ismét mást kévántok. Kicsoda győzne tinektek kedvetek szerént való királyt válogatni? Ha engedelmeskedtek néki, jó, ha nem, bőrötökkel füzettek. Így leszen.

Értelme:

E fabula inti az embereket, hogy kiki mind jó néven vegye Istentől azt a nyugodalmat, mellyel az Isten őtet megszerzette. Nem mindenha jó az, ami jónak tetszik. Jól mondják a közbeszéddel: Aki veszni akar, csak bízza el magát. Aki nem tud tűrni és nem tud megelégedni avval, amit az Úristen adott neki és feljebb akar hágni és gőgösködni akar, azt az Úristen az ő igaz itéletiből bizony megbünteti, mint a halászt, aki keszeg után nyul vala és kígyót markol. Sokaknak nem jó a jámbor, együgyű és csendes fejedelem, de az Isten meg tudja torolni ezt avval, hogy ollyant ád hellyébe, ki nemcsak a gyapjut nyirja el, hanem a bőrüket is levonssza és a ciberét bor gyanánt méreti. Bizony Istennek igaz itélete ez. Így vagyon.

A galambokról, a héjjáról meg az ölyvről.

Egyszer a héjja igen kergeté a galambokat. Egybegyülvén a galambok, tanácsot tartának, mit kellene művelniök a héjja ellen. És azt végezék, hogy a héjja ellen választanák az ölyvet oltalmul, mondván: Szép madár az ölyü és igen gyors és sokkal erősb a héjjánál, ez megoltalmazhat minket. Az ölyü örömest felvevé az oltalomnak tisztjét. De mindjárást okot kerese és vádolni kezdé a szegény galambokat, mint akik nem jól cselekedtenek volna avval, hogy megvádolták és gonosz nevét költötték az héjjának. És a büntetés ürügye alatt az ölyv össze kezdé fogdosni a galambokat és egyiket a másik után megevé.

Értelme:

E fabula inti a nyavalyásokat és nyomorultakat, hogy nyomorúságokat békességes szívvel és tűréssel szenvedjék el és békétlenségükben ne keressenek se tanácsot, se segedelmet, se oltalmat a gonoszságosoknál. Mert effélék sem Istennel, sem ördöggel nem gondolnak, hanem bizony csak arra áll minden gondolatjuk, hogy mivel tehessenek kárt. Főképpen a szegény ország tanuljon e fabulából, hogy a fejedelmekben ne válogasson és hogy minden apró nyomorúságért ne akarja az fejedelmet megútálni, avagy megváltoztatni, hanem tűrjön és mindent Istentől várjon. Mert bölcs az Isten, tudja ő, minek miképpen kell lennie. Nem siet ő s nem késik. Nem bizony.

A farkasról meg az képről.

Egy valamelly farkas fel-alá járván a mezőn, igen szép faragott álorcát találá az úton. És sokáig forgatván azt, látá, hogy mind élet és agy nélkül való volna és monda: Szép vagy ugyan, de kár, hogy élet nélkül és agy nélkül való vagy. Mert ezokáért semmire sem vagy jó.

Értelme:

E fabula azt jelenti, hogy keveset használ, ha az emberek szép termetűek, nagy szép öltözetekben felruházzák magukat és dicsőséges fényességben járnak, ha tudomány, ész, értelem és bölcsesség nélkül vagynak. Mert micsoda az efféle ember? Csak egy darab hús és két szeme. Mertha a fejét meglátod, az bizony üres tök és kifogyott az Salamon zsírja belőle és megdúlták mindenképpen. Igen mondja tollas süvegű bátyámuram, a nagy gallérja mellett: Nemes ember vagyok én. De ha a feredőben mezítelen ül vala a többi emberek között, bizony Pál, a varga is több bölcsességet tud, hogynemmint ő. Nem efféle cifrálkodásból áll ezokáért a nemesség. Szinte ezenképpen vagyon a szép felcifrázott asszonyi állatoknak is dolga. Szépek, ékesek, lebegősek, tündöklőek, de ha szólasz hozzájuk, tehát menten kiderül, hogy értelem nélkül valók, képek, vázak és csak némi húsok és két szemek. Mire való az efféle? Jó volna madárijesztőnek az kölesföldre. Így vagyon ez.

Az oroszlánról meg az egérről.

Egy valamelly oroszlán elnyujtózván az erdőben, elaluvék. Melléje gyülvén a mezei egerek, ott játszadoznak vala körüle. És a kergetődzésben az egyik reája szökellék az oroszlánra. Felserkenvén az oroszlán, elkapá az egeret. Monda az egér az oroszlánnak: Kérlek tégedet nagy jó uram, ne haragudjál reám. Ellened nem akartunk vétni szántszándékkal és semmivel nem akartunk megbántani. Kérlek, megbocsássad vétkeinket, mert bizony csak nyavalyás férgecskék vagyunk mi. Az oroszlán gondolkodni kezde, mondván: Micsoda állat ez? Szegény és nyavalyás kis féreg. Ha ezen akarnál bosszut állani, micsoda volna az? Bizony csak szégyendolog volna. Mert ez ugyan nem arra való, hogy bosszut kellene állanom rajta. Megbocsátá ezokáért minden vétkét őneki és szabadon elbocsátá. S az egér hálaadással válék el tőle. Egy kevés idő mulva az oroszlán mulatni méne az erdőbe. És tőrbe esvén, igen kezde sírni és ríni és igen jajgata, merthogy látta, hogy

foglyul esett volna. Hallván ezt az egér, hamar odasiete a sivalkodásra, hogy meglátná, mi lelte volna az oroszlánt. És mikoron meglátta volna az oroszlánnak fogságát, monda: Ne félj. Légy jó reménységben. Eszembe vagyon a te jótéted, hogy szabadon elbocsátál. Én is ahhoz képest megszemlélem az görcsöket a köteléken és elrágom éles fogaimmal azokat és legott megszabadulhatsz. És az egér elrágá a köteleknek csomóit és legott megoldódának azok egymástól: És az oroszlán megszabadula és nagy örömmel indula el az erdőbe.

Értelme:

Senki el ne bízza magát az ő uraságában, nagy tekintetességében és nagy méltóságában, hogy magához mérvén megútálná a szegényt és a megnyomorultat. Ha valaki valamiben vétkezik ellene és ő netalántán nem látná egyenesnek a dolgot, nem kell ezokáért mindjárást megnyúzni azt. Mert csodálatos az Úristen az ő cselekedetiben és gyönyörködik az alázatosoknak felmagasztaltatásában. Ezokáért tarts az Úristen itéletétől és meg ne itéljed a szegény nyavalyást, hanem légy engedékeny és kegyelmes hozzá. Úgy történhetik, hogy noha ő alacsony állapotú és szegény, bizony nagy és igen szükséges dologban is szolgálhat téged és használhat tenéked. Így vagyon.

A szamárról meg a kutyáról.

Egy valamelly szamár látá, hogy az ura igen játszadoznék egy kölyökkutyával és hogy símogatná annak a hátát. És hogy az felszöknék mellette és kelletné magát. Ennekfölötte pedig látá, hogy az ura a tányérjáról ad néki enni és jóltartaná. És magában gondolkodván a szamár, monda: Ha az úr s mind az egész házinép olly igen szereti ezt az apró marhát, melly igen tisztátalan, csak a kevés szökdécseléseért és hízelkedéseért, mennyivel inkább kezdene tégedet szeretni, ha te is így hízelkednél neki és hozzája törlenéd magadat, minthogy te szép állat vagy, nagy, kinek szép hosszú fülei vagynak és sok dologra vagy jó, a kölyökkutya pedig semmire sem jó, hanem csak arra, hogy bolhát szerezzen és bűzt tegyen a házban. Látván ezenközben a szamár, hogy az ura béjöve az udvarba, legott elébefutott és ordítással kezde őtet tapogatni és

azokat a vállaira vetni és nyelvével az urának a szakállát békenni és bényálazni és lábaival az urát ölelgetni, ollyannyira, hogy az ura kiáltani kezde és szolgáit hívni, hogy szabadítanák meg őtet a szamártól. Eljövének ezokáért hertelen minden szolgái és a szamárra támadván, megverik vala szörnyűképpen, pálcával, kövekkel és mindennel, ami csak kezükbe akada. És minekutánna jól megderecskelték volna, béhúzták az istállóba és a jászolhoz kötözék, holott csak alig állhat vala az lábán a nagy verésnek miatta.

Értelme:

Azt mondják közbeszéddel: A gebét nem illeti a hintószekér. Tehát mindenki megelégedjék az ő állapotjával és tovább ne nyúljon annál, se ne kévánkozzék többre, mint amire az Isten az ő szent és bölcs akaratjából rendelte. Mert bizony módja vagyon az Isten akaratjának. Ámbátor nem is kévánod, az Isten azért megismer tégedet és ha tetszel néki és nagyobb tisztre avagy tisztességre vagy méltó, bizony megtalál. Ne tolakodj oda, mert mihelyt magad kévánsz valamit, máris nem vagy méltó reája. Azért ha odatolod magadat, nyilván úgy kezdesz járni, mint ama nagy szamár. Mert Mátyás király, Mátyás kovács, mindenik Mátyás, azért különbség vagyon a két Mátyás között. Magistratus virum monstrat. Vagyis: A tisztség az ember próbája. Így vagyon.

Az agg lóról meg az agg agárról.

Amidőn egy agg agarat igen megvertek volna a konyhában, kiballaga az árokhátra, hogy elnyújtóznék a verőfényben és aludnék éhségében. Talála pedig egy igen agg lovat, ki ott szunnyadoznék a bojtorján között, a gazosban. Megszólítván azt, mondá: Mit csinálsz itt? Bezzeg sovány vagy. Nyilván neked is nyavalyásul vagyon dolgod. Monda a ló: Gyermekségemtől fogva sok esztendeig szolgáltam egy urat. Amíg iffiu valék, hátamon hordoztam nagy messze utakon. Szünetlen engemet nyargalt mind józan, mind részeg korában. Egynehányszor a hadba veszett volna, ha én ki nem hoztam volna. Annakutánna hogy megnehezedém, szekérbe fogata. Ott is egynehány esztendeig erős munkát tettem néki. És jól tartott, bő zabot, szénát adott mindenkor. Mostan pedig, hogy megvénhedtem és a munkára való erőm elfogyott, kivonta

a féket fejemből és levonta a hitvány patkót lábamról, farkamat is levágta és ide kergetett a bojtorjánba, a gazosba, hogy immár éhhel meghaljak s az ebek és a varjak egyenek meg. Jaj szegény fejemnek! Felele az agár: Szerető barátom, nem vagy egyedül e nyavalyásságban, szinte ezenképpen vagyon énnekem is dolgom. Mert addig, míg jó erőben valék és hamar futhatok vala és mind nyulat, mind őzet és szarvast foghatok vala, addig erősen szeret vala az uram. Tányérjáról adott ennem, még ágyán is hagyott hálnom. Ha valamit vétettem, csak egy vesszőcskével sujtotta egyszer hátamat. De mostan, ha béorozkodom a házba, legott kiáltani kezd: Coki, coki, üsd, üsd az agg latrot. A házinép pedig mindenütt taszít, hajigál és nem vesszővel, hanem pálcával lazsnakol. Most is keményen bánának velem az konyhában, annyira, hogy csak alig ballaghaték ide ki. Mondá a ló: Bezzeg nyavalyásul vagyon dolgunk. Mit tegyünk? Monda az agár: Szenvedjük el békességgel. Lám, azt mondják az emberek, hogy van Isten. Ha vagyon, tehát nyilván teszen róla, hogy megjavuljon sorsunk. Nagy szégyene ez az embereknek, hogy ollyan nagy hálaadatlanság találtatik őbennek.

Értelme:

E fabula azt jelenti, hogy a világ nem tud egyébbel, hanem csak boszszuval és hálaadatlansággal füzetni meg minden jótétet. Mellyet láthatni minden embereknek rendinél. Addig, míg szolgálhatsz, valamennyire becsületben léssz és szeretnek. De ha nem szolgálhatsz és az emberek hasznodat nem vehetik, legott úgy járhatsz, mint az agg ló és a szegény agár. Igazat mondottanak a régi jámborok. Jótétel hellyébe jót ne várj. Ekképpen járnak mindnyájan, kik az ő tisztekben szolgálnak, kiváltképpen a szegény prédikátorok. Amíg ezek szolgálhatnak, addig adnak valamit nékik. De ha nem szolgálhatnak többé, legott az parlagra küldik őket és semmi munkájokról nincsen emlékezet. Ollyanok a tisztbéliek, mint az út mellett való hársfa. Mikor eső leszen, mind alája futnak az emberek, hogy megoltalmazzák magokat az esőtől. Ha elmúlik az eső, mindenki szakaszt annak ágaiból, ki süvege mellé tészi, ki (tisztességgel mondván) az alfelét törli meg a levelével. Ez a világnak jutalma és füzetése, hív szolgálataidért ezt várjad, nem egyebet. A prédikátorok ollyanok, mint a gyertyák, égnek és világolnak, azonközben önmagok emésztetnek meg. Így vagyon és nem másképpen.

A hollóról meg a rókáról.

Egy valamelly holló igen szép darab sajtot ragada egy ablakból és felrepüle egy magas fára véle. Látván ezt a róka, igen kezdé a sajtot kévánni. És a fa alá méne és szólni kezde a hollónak és igen dicsérni, mondván: Ó te holló, nemes madár vagy. Nincsen tenéked másod. Szép tollaid vagynak, fényesek, mellyekkel semmi bársony fel nem ér. Bárcsak a szavad is olly szép volna, termetedhöz hasonló. Hiszem is, hogy szép szavad vagyon, de nem hallám még. A holló igen örüle a dicséretnek és elbízá magát s hogy szép szavát bé is mutassa a rókának, felfuvallá a torkát és kinyujtá a nyakát, hogy ugyan hangosan szólhatna. És midőn a száját megnyitá, kiesék az sajt a szájából. És legott elragadá a róka a sajtot és elfutamoda vele. És elszomorodék a holló, megértvén, hogy a róka a jó sajtért tette volna a szép dicséreti orációt.

Értelme:

Vedd eszedbe magadat. Az Úristen bölcs, tehát jól tudta, mint kellett teremtenie és mivel megajándékozni téged. Tehát elégedjél meg avval, amit kaptál. Ne keress hiábavaló dicsőséget és dicséretet. Megnézd a lábadnak kaptáját, ne kévánj nagyobb sarut. Mert azok, akik igen dicsérnek téged, nem szeretnek és ha lehet, bizony megpróbálják, kikaphatják-é a sajtot a szájadból. Nincsen ártalmasb állat az hipokritánál és hízelkedőnél. Így vagyon bizony.

A nyulakról meg az békákról.

A nyulak egybegyülvén, nagy panaszolkodást tőnek enköztek, az ő nagy nyomorúságukról. Mivelhogy őket minden ember kergetné, megverné és megölné, holott ők senkit nem bántanának, senkinek kárt se tennének. Egybe tanácskozván ezokáért, azt végezék, hogy tovább nem élnének illyen nagy nyomorúságban, félelemben és rettegésben, hanem mindnyájan egyszerre vízbe ölik magukat. Elkezdének ezokáért mindnyájan a nagy tóra futni. A békák a tó gátjáról látván őket jönni, megijedének tőlek és mind egyszerre beszökének a tóba. Látván ezt az egyik idősb nyul, kiáltani kezde: Megálljatok, megálljatok! És midőn mind megállottanak volna, megszólítá őket, mondván: Jó atyámfiai társaság, amint én eszembe veszem, nem egyedül mi nyulak vagyunk ollyan nagy félelemben és rettegésben. Lám, ez lelkes állatok olly igen megijedének tőlünk nyulaktól, hogy mindnyájan kétségbeesvén, beleölék magukat az vízbe. De mi ne kövessük az ő példájokat, hanem menjünk haza az erdőbe és amire az Isten és a természet rendele bennünket, arra engedjünk. Ha megfognak, nem vetnek el bennünket, mint az ebet vagy a lovat, hanem az királyoknak, nagy uraknak és nemeseknek asztalára visznek minket. A többi állatokat petrezselyemmel, tormával és fokhagymával főzik meg, de bezzeg minket édes mézzel, borssal, szekfűszeggel és minden egyéb drága fűszerszámokkal! Ezt hallván, mindnyájan javallák a tanácsot és kiki mind hazaméne az erdőbe.

Értelme:

E fabula arra int minket, hogy kiki az ő nyavalyáját és állapotjának nehézségét békességgel szenvedje el. És mindent az időtől várjon.

Nehéz ugyan a békességgel való tűrés, de gondoljuk meg, hogy nem egyedül vagyunk, hanem más emberek is egyazon feredőben feredenek mivélünk. Reménységbe foglaljuk szívünket, várván az Isteni gondviselésnek végezését. Bizony semmi sem lészen rajtunk Isten híre nélkül. Vajh, melly jó és kegyelmes az Úristen. Nem bocsát ránk semmit hasznunk nélkül. Így vagyon bizony.

A rókáról meg a gólyáról.

A róka vacsorára hívá a gólyát és készülődvén, mind csak amollyan lágy pépeket főze s ezeket egy lapos, széles tányéron adá fel az asztalra. A gólya nem ehetnék bennek az ő hosszú vékony csőre miatt, mellyel fel nem vehete semmit a levesben a tányérról és ekképpen étlen kelle haza pironkodnia. Egynehány nap mulva a gólya viszontag vacsorára hívá a rókát és jeles jó étket főze, de hosszú nyakú edénybe tölté azt és úgy tevé a róka elejbe és midőn a gólya hosszú csőrével és nyakával bényult volna az szűknyakú edénybe, kiszede az étekből és gyakorta kínálá a rókát és az váltig néze bé az edénybe, de semmit nem vehete ki abból. Ekképpen étlen marada a róka. Monda pedig a gólya: Jó komám, tetszik neked a dolog? Vedd csak jónéven! Mert bezzeg most rajtad a szer. Megcsúfolál a minap vacsoráddal, ez legyen a füzetség érette. Amint velem cselekedtél, úgy veszed most hasznát.

Értelme:

E fabula minden embert int, hogy jámbor legyen és minden ravaszságot és csalárdságot elhagyván, jámborul és tisztán cselekedjék felebarátjával. Mert ha ravaszságában és álnokságában bízik: semmit nem használ vele magának. Mert az Úristen tiszta és igaz és igen gyűlöli a hamisságot és az álnokságot. Minekokáért megejti Ő a ravaszokat az ő ravaszságukban és megfogja az álnokokat az ő álnokságukban. Mint ezt mind a régi példák, mind a mostaniak nyilván megmutatják. Elég ravasz vala ama politikus Gritti, elég álnok ama diplomátus Frater György, de mit használtanak álnokságukkal? Akármelly igen ravasz és álnok légy, azért ugyan mesteredre találsz. Az agg rókának is a végén az csávában találják meg az bőrét. Azért együgyűképpen és jó szívvel cselekedjék minden ember az ő felebarátjával. Így legyen.

A farkasokról, a juhokról meg a komondorokról.

A juhok és farkasok erősen hadakozának egymással és egyik rész sem engede a másiknak. Sokan valának pedig a juhok, kiknek sok segítségük is vala. Mert mellettük támadának a kosok és a bakok is. De kiváltképpen a komondorok. És annyira lőn a dolog, hogy mindenki azt itélné, hogy a juhoknál lenne a győzedelem. A farkasok ezokáért elküldék követüket a bárányokhoz, hogy békességet szerzenének közöttük. Békesség és frigy lőn köztük, megerősíttetvén azzal is, hogy mindenik rész túszul adná a legjobb barátait. Az együgyű juhok ezokáért túszul adák a komondorokat, az ő őrizőiket. És a farkasok adák a juhoknak az ő farkaskölykeiket. És ekképpen konfirmáltaték és megerősítteték a frigy közöttük. Kevés idő mulva a farkaskölykek sivalkodni és ordítani kezdének. Ezt hallván a farkasok, megindulának és egybegyülének, mintha a szegény juhok erőszakot művelnének az farkaskölykeken. És a juhokhoz jövén, erősen feddődének azokkal, vádolván őket, hogy megszegték volna a frigyet a farkaskölykeken. És a juhokra rohanván, megszaggaták őket kegyetlenül. És nem lőn, ki a juhok mellett támadna. Merthogy őmaguk a jó komondorokat a farkasok kezére adták vala és így nem vala, aki megvívna, tusakodna érettek.

Értelme:

E fabula arra int, hogy mindenki eszes legyen és az álnokságtól megoltalmazza magát. És az ő emberi társaságában segítse megoltalmazni az egyességet. Mert addig, míg egyesség vagyon valamelly társaság avagy nemzetség között, addig az ellenség nem igen árthat és kárt sem tehet bennek. De mihelyt az egyenetlenség és visszavonás béférkőzhetik, legott készen a kár és az veszedelem. Kiváltképpen mikoron az emberek hálaadatlanok és az előttek járó jeles embereknek munkáját nem becsülik és nem kedvelik, hanem megvetik és útálják és minden kicsinyes dolgokat művelnek rajtok. De mi tanuljunk eszet és bátorságot e fabulából arra nézvést, hogy az Úristen kegyelméből való fejedelmünket és egyéb Istentől rendelt gyámolunkat meg ne útáljuk és meg ne vessük, hanem megbecsüljük és drágának tartsuk őket. Mert azoknak árnyékában vagyon a mi nyugodalmunk. Bizony így vagyon.

A fecskéről meg egyéb madarakról.

Egy időben a madarak gyűlést tartának. Midőn egybegyültenek volna, kérdezkedni kezdének egymástól, mellyik volna a legszükségesebb dolog, mellyről tanácskozni kellenék. Nagy gőgösséggel kezdének a nagy madarak fel-alá járni és senki nem szóla közülök a dologhoz. Előrepese a kis madár, a fecske s megszólítván a többi madarakat, monda: Szerető uraim, nagy madarak vagytok és fel tudtok repülni az égbe is. De noha sokáig ott fenn jártok is, azért ugyan alá kell szállnotok a földre. Ezokáért gondotok legyen reá, mivel vehetnétek elejét annak, hogy az emberek tőrt és hálót csinálhassanak. Az én tanácsom szerént pedig legkönnyebben érhető el ez avval, hogy mindnyájan tavasszal összegyülünk, mikoron az pórok elvetik mind a kendernek, mind az lennek magvát, mi pedig mind felszedegetjük azokat a magvakat. És így nem nőhet sem kender, sem len. És nem leszen az embereknek miből tőrt és hálót csinálniok. S így mindnyájan megmenekü-

lünk. A madarak megútállák a szegény fecske tanácsát, mondván: Ime *melly kicsiny e madárka és melly igen fél, holott mi, nagy madarak* nem félünk. Látván ezt a fecske, monda önmagának: Ezek megútállák tanácsomat. Mit tegyek? Tudom már, mit művelek. Az emberekhez adom magamat, házoknál fészket rakok, szépen énekszóval keresem kedveket és így nem vetnek tőrt énnekem, meg sem bántanak engemet. És ekképpen a szegény fecske bátorságos nyugodalmat szerze magának. De a többit mind ez mai napiglan megfogják az emberek, mindenféle hálóval és tőrrel.

Értelme:

E fabula azt jelenti, hogy senki ne ítélje magát igen bölcsnek és hogy senki tanácsát meg ne útálja és meg ne vesse. Mert noha más ember hozzánk képest gyarló és szegény is, talán azért ugyan ő is ember és Istennek eszköze. Olly tanácsot adhat, hogy sok jámboroknak hasznára leszen. Mert Istené a tanács és ezt Ő az Ő akaratjából jelenteti meg, nem pedig az embereknek akaratja és kevélységes kévánsága szerént. Nem a nagy széles és hosszú szakállra adták az jó tanácsadás tudományát, mert akkor a kecskebak is tudna valamit hozzá. Hanem úgy vagyon, hogy az Isten gyönyörködik az együgyűségben. Azért mondották a régiek, hogy nem csak az ártány, hanem még az emse disznó is tud szép makkot találni. Így vagyon.

A szarvasról, az ökrökről meg a gazdáról.

Egy valamelly szarvas jöve a mezőn az ökrökhöz és hányni-vetni kezdé magát előttük, kérkedvén szép termetével, gyorsaságával és szabadságával. És monda az ökröknek: Nyavalyás állatok vagytok ti és mindéltig igában forog nyakatok. És merthogy csak lassan ballaghattok, el nem távozik az ösztöke a ti oldalatokból. A jászolhoz kötnek benneteket és száraz szalmát vetnek elétek. Akkoron isztok, mikoron adnak. De én gyors állat vagyok. Mind az erdőket és mind a mezőket béjárom, szép füvekben és virágokban ugyan válogatva eszem. A híves forrásokból nagy gyönyörűséggel és kévánsággal iszom. Ha valami félelem támad reám, legott bémegyek nagy hamarsággal a sűrű erdőbe és felfutok az magas hegyekre és ott lakom nagy bátorsággal. Mondának az

ökrök: Nem irigykedünk reád a te nagy boldogságodért. Nincs mit tennünk. Ha a természet így hozta állapotunkat, bizony abban kell megmaradnunk. Nem sok nap mulva a vadász rátalála a szarvasra és körülvevé azt ebekkel és kergetni kezdé. És midőn elébe kerültek volna az ebek, hogy az erdőbe nem mehetne bé, kényszeríteték egy faluba befutni. És midőn egy ólba befutott volna, találá ott ökröket az jászolhoz kötve. Mondának azok: Mi dolog? Mi dolog ez, szarvas uram? Bezzeg igen megizzadtál. Nyilván nem zsákkal ijesztettenek. Monda a szarvas: Jaj, csaknem odaveszék! Kérlek, hadd rejtezem el itt nálatok. Felelének az ökrök: Igen kérkedél vala minap nagy boldogságod felől, de hitvány boldogság az, ha mindenkoron illy nagy félelemben vagy az agarak és az ebek miatt. Mi ökrök és nyomorúságos állatok lévén, meg nem cserélnénk veled. Bizony ide nem jó helyre jöttél, mert ha itt megtalálnak, legott megölnek, minthogy semmire sem vagy jó, hanem húsod csak tálba, bőröd pedig csak kurta subának való. De bujjál csak amoda a széna alá. Tőlünk ne félj, mert mi el nem árulunk. A széna alá bujék ezokáért a szarvas és ott hallgata. Midőn a gazda szolgái bejöttenek volna az ólba, hogy enni adnának az ökröknek, valami szalmát vetének nekik, nem látván a szarvast a széna alatt. És midőn kimentenek volna, igen örüle a szarvas és monda: Jó hellyen vagyok, csak estig meg ne találjanak, könnyen elmehetek annakutánna éjjelre. Mondának neki az ökrök: Légy veszteg és hallgass, mert ihol jő a gazda. Ha tőle itt megmaradhatsz, jó szerencséd leszen. Mert ez mindenüvé bébujik és minden szurdékot kikeres. Midőn ezokáért a gazda béjött volna az ólba, meglátogatá a jászlot. És szitkozódni kezde, merthogy csak egy kevés kis szalmát találá az ökrök előtt. És ő maga elmenvén, villát kapa és szénát kezde vetni az ökrök elejbe. És mikoron bőven felvenne benne, látá ott a szarvasnak nagy szarvait és betévén az ajtót, kiáltani kezdé szolgáit. És azok előjövén, megfogák a szarvast. És a gazda agyonvereté és az bőrét levonatá.

Értelme:

E fabula arra int, hogy senki el ne bízza magát a jó szerencsében és az Isten ajándékai miatt fel ne fuvalkodjék és önmagához mérve senkit meg ne útáljon. E világi boldogság nem állandó és noha a szépségnek és egészségnek és a testi szabadságnak nagy gyönyörűsége vagyon, azért mégis nagy aggodalom, gond és félelem vagyon mellettek. És noha a

robotos élet bármennyire nehéz és nyomorúságos is, de mellette azért csendesség, békesség és nyugodalom vagyon. Ennekfölötte arra tanít e fabula, hogy egyetlen, sok cselédet tartó gazda se bízzon szolgáiban és béreseiben, mert nem lévén övék az jószág, nem viselnek úgy gondot reá, mintha az övék volna, hanem csak tessék-lássék szolgálnak. A sok cselédet tartó gazda ezokáért önmaga lásson dolgához és ne bízza azt teljességgel másra. Mert amennyire lát az ő szeme, annyira szolgálják őt a szolgák és az béresek. Ezért felele ama bölcs, mikoron megkérdezték tőle, mitől híznék inkább a ló: Hogy semmi azt annyira meg nem hízlalja, mint az ő urának, vagyis a gazdának az szeme. Más szóval: Gazda szeme hízlalja az marhát. Bizony, így vagyon.

A keselyűről meg egyéb apró madarakról.

A keselyű vendégséget hirdete az apró madarak között, avval hogy születésének napját ülleni akarná. Az apró madarak nagy örömmel elmenének a vendégségbe. És midőn mindnyájan egybegyültenek volna, a keselyű bézárá az ajtót és kezdé összefogdosni őket és koppasztani s egyenként megenni. Így lakának szegények az vendégségben.

Értelme:

E fabula inti a szegényeket és az alsó renden valókat, hogy az ő állapotjukban megmaradjanak s feljebb való rendre ne igyekezzenek hágni. És hogy megelégedjenek avval, amit az Úristen az ő jóvoltából nekik ád, noha nem igen sok az. Ne társalkodjanak egybe a nagy dúsokkal és dölyfösökkel, mert nem egybevalók ők. Hamar megváltoznak a nagy urak és legott kész a pálca. Ahogy közbeszéddel mondják: Vagy megette az eb a hájat, avagy nem, mindenképpen bűnös. Ezt is mondották a régiek: Nem jó a nagy urakkal egy tálból cseresznyét enni, mert legott homlokodra lövöldözik az magokat. Ha nem ehetel igen borsost és gyömbérest, találsz sót, tormát s egyebet, elégedjél meg vele. A bölcs Salamon pedig azt mondja: Hogy jobb tenéked a darab száraz kenyered, igazsággal és csendes lelkiesmérettel, hogynemmint a gazdagnak az ő nagy sok fűszeres tál étke. Így vagyon.

A farkasról meg a kecskegödölyécskéről.

Mikoron a kecske gödölyécskéjét már annyira felnevelte volna, hogy fűre kapathatta, elméne a mezőre egy kevés fűért. Mielőtt útra indula, meghagyá a gödölyécskének, hogy jól bézárná belül az aklot és senkit bé ne bocsátana honn nem létében. Mert, úgy monda, sok ellenségeink vagynak, jó fiam, kik szünetlen megkerengik a házat, igen fene vadak, ha beférkőzhetnek, nyilván lehúznák a bőrödet s ködmen nélkül maradnál. Midőn ezokáért az anyja elment volna a mezőre, legott odajuta egy farkas az akolhoz s elvékonyítván szavát, kecske módra kezde szóllani, oda be az akolba, a gödölyécskének, mondván: Édes fiam, nyisd meg az ajtót. Nyisd meg hamar. Én vagyok anyád! Felele a gödölyécske: Kicsoda vagy? Monda a farkas: Nyisd meg hamar, én vagyok anyád! A gödölyécske kinéze egy résecskén és látván a farkast, monda: Ide ugyan bé nem jössz, mert anyámnak nincsen ollyan hosszú farka, mint látom, hogy tenéked vagyon. A fogad is másképpen áll, hogynemmint

az anyámnak. Aztán hogyha az anyám velem szól, akkoron örömmel és vigassággal hallgatom az ő szavát, de hogy te szólasz, noha ollyan szavad vagyon is, mint az anyámnak, azért ugyan minden szőrem borzad belé. Bizony minden nemzetségemnek halálos ellensége vagy. Ezért nem nyitom meg az ajtót. Maradj csak ott kinn. Hallván ezt a farkas, fogait csikorgatván elpironkodék onnét.

Értelme:

E fabula inti a szüléket, hogy idején gondját viseljék az ő magzatjoknak, azokat oktassák és értelemre és bölcsességre tanítsák. Főképpen az Istennek igéire és félelmére. Mert noha gyermekek még, azért ő utánnok is jár az ördög és okot keres hozzá, hogy elveszejtse őket. Ennekutánna inti e fabula a gyermekeket is, hogy az ő szüléiknek engedelmeskedjenek, oktatásaikat s tanításaikat vegyék és megfogadják. Idején megtanulják a keresztyéni tudománynak sommáját a Katekizmusból, gyakorta imádkozzanak, hogy az Isten Fia, a mi Urunk Jézus Krisztus, az ő szolgái által, azaz a szent Angyalok által megőrízze őket az ördögtől. Kövessék nagy szorgalmatossággal szüléiknek jó tanácsokat, ne kövessék a hízelkedőknek gonoszra való intéseit, oltalmazzák magokat a gonosz társaságtól, mert így megmaradhatnak és jól lészen dolguk. Mert noha Isten vagyon, azért ugyan Ördög is vagyon. Még nem vesze oda a tóba. Bizony, így vagyon.

Az oroszlánról meg a pásztorról.

Egy valamelly oroszlán vadászni méne. És midőn éhségében igen sietne a vadak után, egy igen hegyes tövisbe hága. Dagadni kezde a lába és megmérgesedni, annyira, hogy semmiképpen sem hághatna az lábára. És midőn kénlódásában elkezdene sántikálni, méne egy pásztorhoz. Midőn ezokáért a pásztorhoz közelgetne, megijede a pásztor tőle és vevén egy juhot, elejbe vivé azt és megajándékozá őtet vele, hogy megengesztelné. De az oroszlán nem gondola az ajándékkal, hanem a tövises lábát mutogatá a pásztornak, kívánván segítséget és orvoslást tőle. Látván a pásztor az oroszlán lábában a daganást, legott eszébe vevé, hogy valami fa avagy tövis volna benne. És vevén egy árat, megnyitá avval a sebet és mikoron kifolyna a gennyedtség, legott kijöve avval

egyetemben az tövis is. És midőn a sebet megtisztította volna, valami bárányfaggyút ereszte belé és legott megvigaszék az oroszlán. Nem sok idő mulva, midőn az oroszlán már lábra állott volna és az erdőben vadászna, tőrbe esék és megfogák azt a vadászok. És bévivék a városba egy mély és széles verembe. Azonközben a pásztor valami vétekbe esék. És midőn megfogták volna őtet, behozák a városba. Az ítéletben halálra szentenciázák. Arra, hogy az oroszlánverembe kellene vetni, hogy az oroszlánok ott megszaggatnák és megennék. Mikoron ezokáért bévetették volna az verembe, legott reája siete az oroszlán. És mihelyt meglátta volna, azonhelyt megismeré a pásztort, és elejbe menvén, a farkát kezdé csóválni és reája szökellvén a pásztorra, nyalogatni kezdé és minden vigasságot mutatni. Az árok hátán álló népre is kezde vigyorogni és mindenképpen jó kedvét megmutatni. Látván ezt a pásztor, legott eszébe vevé, hogy ez volna ama oroszlán, kinek lábából kivette volna az töviset. És midőn mindenha mellette feküdt vala az oroszlán, mintha ugyan meg akarná őrízni a pásztort, megkérdé őt a nép, mi okából művelné ezt az oroszlán véle. És a pásztor elbeszélé nekik az elmult dolgot, hogy miképpen vette volna ki az oroszlán lábából a töviset. És a nép könyörögvén a fejedelemnek, megengesztelé az fejedelmet a pásztor dolgában. És legott megszabadula az.

Értelme:

E fabula arra inti az embereket, hogy minden dolgokban jótévők legyenek, minden cselekedetökben arra igyekezzenek, hogy senkinek ne ártsanak, hanem mindeneknek hasznára legyenek. Mert így leszen jó lelkiesméretük és békességes szívük. Mert aki máson bosszúságot művel, avagy másnak ártalmára vagyon, az mindenha tart ismét másoktól, retteg, fél az ő békételen szivének miatta és soha nem leszen nyugodalma. *Azért mondja a próféta is: Non est pax impiis.* Vagyis: Nincsen békessége az gonoszoknak. De aki jámbor és jóltevő, az megáldatik az Úrtól. Mert avégre teremtette az Úristen az embert, hogy a keresztyéni társaságban egyik a másiknak szolgáljon. Mint ahogyan a testben egyik tag szolgál a másiknak. Emellett arra is int minden embert e fabula, hogy hálaadó legyen és semmi jótételről meg ne feledkezzék. Mert igen nagy és gonosz vétek az hálaadatlanság. Melly nagy vétekkel rakva vagyon ez világ, kiváltképpen mostanság. És a régi eszes magyarok megláták az hálaadatlan világ otrombaságát. Azért ezt mondották közbeszéddel:

Jótétel hellyébe jót ne várj! A kölcsönadott fejszének jó, ha csak a nyele is megkerül. Úgy vagyon ugyanis, ha azt akarod, hogy valaki ellenséged legyen, noha jó barátod, tégy jót vele szegénységében, annakutánna kérd meg adósságodat tőle. Legott halálos ellenséged leszen. Az Úristen igen gyűlöli az efféle hálaadatlanokat. Azért mondja az Írás: Non discedet malum a domo ingrati. Vagyis: Nem távozik a baj a háládatlan ház felől. Az Úristen szüntelen való büntetéssel bünteti meg mind az hálaadatlant s mind annak házát. Így vagyon ez.

A varjúról meg a veder vízről.

Egy valamelly varjú igen szomjú lévén, találá egy vederre, melly félig vala vízzel. Arra felröpüle, hogy innék abból, de nem érheté el a vizet. Gyakorta megkerüli vala a vedret, de csak nem találá módot hozzá, hogy ihatnék belőle. Végre okosságot gondola ki és köveket hánya egymás után a vederbe, olyannyira, hogy a víz mind feljebb-feljebb emelkedék a vederben. Így szökék fel ennekutánna a veder szélére és eleget ivék benne.

Értelme:

E fabula arra tanít, hogy mindent inkább móddal és okossággal igyekezzél cselekedni, hogynemmint erővel és erőszakkal. Mert az efféle erőszakkal való cselekedet ritkán leszen kár nélkül való. Ha a varjú erővel feldönti vala a vedret, egyszersmind kiömlött volna belőle a víz és a varjú semmit avagy igen keveset kaphatott volna benne. De látod-é, mit használ az okosság! Ezokáért jó, ha az ember minden cselekedetében eszesen cselekeszik. Így vagyon.

Az orvról meg a komondorról.

Egy orv béhága egy udvarba és hogy a ház felé kezdene menni, talála egy komondorra. És mindjárást kebeléből egy darab kenyeret nyujta neki, mondván: Nesze, ezt adom, jó lágy kenyér. Mondja a komondor: Nem veszem el, csak ha először megmondod, minek fejében adod énnekem, ha jó kedvedből-é, avagy azért, hogy hallgassak és ne ugassak, hogy szabadon bémehess a házba és akaratod szerént mindent kivihess belőle. Ha jó kedvedből adod, elvészem. Ha amazért, bizony el nem vészem. Mert nem illenék én hozzám, hogy egy darab lágy kenyérért elárulnám gazdámat, holott ő nékem mindennap sok darab kenyeret ád és azért táplál, hogy mindennemű marháját megőrizzem. Menj el ezokáért igen hamar. Mert azonnal ugatni kezdek és a gazdát minden házi népével egyetemben felköltöm. Bezzeg gonoszul jársz akkor. És az orv elpironkodék onnét.

Értelme:

E fabula azt jelenti meg, hogy minemű természetűek lennének az csalárdok. Keveset örömest adnak, hogy annak színe alatt sokat vehessenek el. Ezokáért jól megnézzed, ki mit ád és miért adja teneked. Emellett inti e fabula a házinépet, szolgákat és szolgálóleányokat, hogy tisztükben hívek legyenek és hogy egy kicsiny adományért avagy haszonért gazdájoknak vagy uroknak kárt ne tegyenek, merthogy az Úristen az ő tisztükbe hívségre helyheztette volt őket, mint szent Pál mondja. Így vagyon.

A farkasról meg az rókáról.

A farkas beidézé a rókát a Majombíró elejbe és erősen megvádlá, mivelhogy meglopta volna. Tagadott a róka, erősen mentvén magát. És a róka szemébe veté a farkasnak: Bizony, úgymond, hamis állat vagy, ragadozó és olly kegyetlen, hogy nemcsak lopással élsz, hanem torkosságodból és telhetetlenségedből a jámborok nyájába bészáguldasz és nemcsak hogy egyet elkapnál a szegény bárányokból, hanem huszat is megszaggatsz és megfojtasz bennek. Éjten éjszaka kerenged a disznóólakat. És ha semmi nem kerül fogadra, mégis nem mehetsz el békességgel, hanem bérondítod a jámboroknak ajtajait. Hogy vádolhatsz tehát engem, szegény rókát, ki soha semmi gonoszat nem cselekedtem, hanem munkám után élek és legfeljebb ha valami egereket fogok. Ez pedig még nem halálos bűn, jó bíró uram. Monda a majombíró: No mit felelsz farkas frater? Monda a farkas: Hallom a feleletet. De jól és igazán nevezték e jámbort ravasznak! Mert amit az önön természetiben talál és megismer, azt én reám keni. Jámbor-é az, aki egész éjszaka mind az egész mezőt béjárja és sem madár, sem egyéb valami lelkes állat meg nem maradhat tőle. Ha a szegény madarakat megfoghatja a fészkükben, legott koppasztani kezdi és kegyetlenül megrágja és megészi őket. Ha szegények megmenekednek, legott kiissza az tojásukat. Se majorokban, se falukban sehol senki nem tarthatja se lúdját, se tyúkját, se galambját tőle. Mindenüvé felhág és bébújik. És nem igen sok ideje, hogy a gazda a tyúkólban kapta volt. Agg eb, mért járál ott? Bezzeg úgy látszik, hogy ott is hagytad a legyezőt, az farkadat. Ihol lássa meg kegyelmed, jó bíró uram, még mostan is kurta belé. Ezokáért ke-

gyelmed, jó bíró uram, eszébe veheti, hogy adós énnekem és hamisan vitte el marhámat. Mondá a Majombíró: Eb öccse bátyja. Egyik eb, másik kutya. Nem hiszem te farkas, hogy valamivel tartoznék tenéked a róka. És te róka, tiszta és síma a bőröd, de pokol a természeted és széles és nagyon is tág a te lelkiesméreted. Menjetek el agg ebek és megbékéljetek egymással, mert egy csávába vagytok méltók.

Értelme:

E fabula azt jelenti és arra tanít, hogy minden ember vegye eszébe magát és kebelébe nézvén, megismerje természetét, másra pedig ne támadjon, hanem önmagán kezdje az ítéletet, legott meglátandja, hogy nincsen oka, hogy mást megítéljen. Mindvalamennyien Ádám fiai vagyunk és egy tésztából keltünk. Benne vagyon a természetünkben az ördögtől béhintett méreg. A mellyedben, ama kis szelencében hordozod ezt, az ördögnek e puskaporát. S mihelyt az ördög beléje vetheti az ő taplóját, legott ellobban az. És ollyan leszen a gyümölcse, mint ez e fabula által a farkas és a róka természetiben megjelenttetik és mindeneknek megmagyaráztatik. Ennekokáért minden ember alázza meg magát, ismervén természetének gyarlóságát és könyörögjön, hogy az Úristen az Ő szent lelkének általa, az Ő Igéjében megújítsa a természetét és a régi ártatlanságára fordítsa. Azért mondja szent Pál, hogy újuljunk meg lelkünkben. Renovamini Spiritu mentis vestrae et induite novum hominem. Vagyis: A Szentlélek által újítsátok meg a ti elméteket és öltözzetek új emberségbe. Így legyen.

Egy emberről meg az oroszlánról.

Az ember és az oroszlán vetekednek vala egymással, mellyik volna erősb a másiknál. Az ember azt mondja vala: Erősb vagyok nálladnál. Az oroszlán viszontag azt mondja vala: Én vagyok erősb. És midőn egybe nem férének, bizonyságra hagyák a dolgot. Az ember elvivé az oroszlánt egy temetőkertbe és egy kőkoporsón mutata neki egy képet, mellyen egy ember ül vala egy oroszlánon és hátra vonja vala annak nyakát és kétfelé szaggatja vala az száját. És monda az ember: Ihol, látod-e, hogy az ember erősb az oroszlánnál. Látod-é, mint ül a hátán és mint bánik el vele? Felele az oroszlán és monda: Semmi ez. A kép-

faragó jegyzette és faragta illyenformán. Ha én tudnék képet faragni, nem így faragnám, hanem úgy, hogy az oroszlán ülne az emberen, és azt szaggatná meg. Semmi a te bizonyságod. De jere énvelem az tornapiacra és nem képpel, hanem tételénnyel és ugyan valóban megmutatom, hogy én erősb vagyok nálladnál. És midőn az tornapiacra mentenek volna és egybementenek volna az oroszlánnal, az oroszlán megüté az egyik lábával az embernek az inát és az legott hátra esék és reája szökellvén az oroszlán, minden csonttetemét összetöré. És ekképpen tételénnyel, nemcsak beszéddel mutatá meg, hogy ő volna az erősb.

Értelme:

E fabula azt jelenti, melly igen hiábanvaló légyen a kérkedés cselekedet nélkül? Mert illyen a gyarló embereknek, akikben semmi erő és tehetség nincsen, az ő természetük, hogy sokat tudnak csácsogni és kérkedni. Mertha egynéhány dió vagyon az zsákban, nagyobban zörög, ha felveszed az zsákot, hogynemmint ha teli volna. Ezért mondták a régiek: Ignorantia audaciam gignit ac temeritatem at scientia cunctationem. Vagyis: a tudatlanság bátorságot és vakmerőséget szül. Ellenben a tudás habozással és késlekedéssel jár. A tudatlanok, merthogy a dolognak sulyosságos voltát nem értik, igen merészek és készek mindenre. Igen bíznak erőikben és megrakják a süveget daru és strucc tollakkal, de ha tettre kerül a sor, legott megijednek és bizony a nyereg alá dugják őket és akkoron megmutatja a félsz, hogy az előbbeni kérkedés csak beszéd vala, minden erő és tehetség nélkül való. Az efféléknek szive szájokban vagyon, de az embernek, aki valóban ember, bizony a mellyében vagyon az. Minekokáért nem minden apró fenyegetéstől lankad meg az ina. Bizony, így vagyon.

Két héjjáról.

Egy valamelly gyermekded héjja könyörge az édesanyjának, mondván: Édes anyám, látod szép iffiu vagyok és jó termetű. De igen beteg vagyok. Mert megromlott a gyomrom és nem emészthetek. Sok orvosságot vettem hozzám. De semmit nem használok vele. Én édes anyám, bizony beléhalok. De kérlek, járj zarándokságot és könyörögj az Isteneknek érettem, hogy könyörüljenek rajtam és halasszák el halálomat. Vajh melly jámbor leszek, ugyan elcsodálkozol majd belé. Felele az anyja: Jó fiam, nem restellek mindent művelni te éretted, de félek, hogy hiában leszen. Mert megmondottam kezdettől fogva, hogy eszedbe vennéd magadat és istenfélő jámbor lennél. De az én szómnak soha nem volt foganatja nálad, hanem minden estve az Isteneknek templomokba bémentél és mind az oltárakat, mind az Isteneknek faragott képeit undok ganéjoddal megfestetted. Ezokáért hiába leend minden zarándokjárásom és minden könyörgésem. Miért nem gondoltál idején hozzá és

jámbor, jó és csendes életeddel miért nem kerested vala az Isteneknek jó kedveket?

Értelme:

E fabula inti az iffiakat, hogy gyermekségöktől fogva jámbor és istenes életre fogják magukat és abban nevelkedjenek fel, hogy a jámborság és a jóság ugyan természetté változzék ő bennek. Mert noha iffiak, szépek, frissek és gyorsak, azért megbetegülhetnek, sőt ugyan meg is halhatnak. A jó és üdvösséges halál, igen jó és tiszta lelkiismeretet kéván, melly csak azoknál lehetséges, akik az Istent és az Ő szent akaratját igazán megismerték és igaz penitenciában élnek és szüntelen való könyörgéssel az Úristennek útját egyenesen követik. Mindenkor hellye vagyon az igaz penitenciának. Úgy vagyon, de fide exercitata opus est. Vagyis: Szükség vagyon az hűség gyakorlására. Ha iffiu korodban megadják a bűnbánatot, vedd el, ne halasszad azt vénségedre. Netalántán akkoron nem adják meg. Hiába lészen akkor zarándokságjárásod s más egyéb. Mintahogy ama szentírásbéli Ésua sem nyerheté vissza elvesztett méltóságát, noha sírva könyörge érette. Mint Szent Pál mondja s melly nagy igaza vagyon.

A farkasról, a vadászról meg a pásztorról.

A vadász talála a mezőn egy farkasra és igen kezdé azt az agarakkal kergetni. Szalada a farkas előle és futa egy pásztorhoz és monda: Jó atyámfia. Igen utánnam vagyon a vadász nagy sok agarakkal. Nem tudom, hova legyek. Adj jó tanácsot és légy segítségül. Bizony meglátod, hogy megemlékezem barátságodról és minden szolgálattal leszek ennekutánna. Monda a pásztor: Jól vagyon, mindenben hozzám bízzál. Megmentlek tőle. Ihol vagyon egy barlang, abba menj bé. Majd valami kórókat támasztok elejbe. És ha idejő a vadász, másfelé mutatok és megmenekedel. Bémene ezokáért a farkas a barlangba. És a pásztor bétámogatá annak száját valami kórókkal. Eljöve a vadász és kérdeni kezdé a pásztort, ha látott volna-é egy igen nagy farkast, hogy arra jött volna? Bizony szép, úgy monda, a bőre. Igen kellene nékem. A farkas pedig *a kórók közül néz vala ki a barlangból. Monda a pásztor: Jó uram,* nem láttam. Erre ugyan nem jött. Azonközben hunyorgata és int vala

a szemével a barlang felé, hogy a vadász eszébe venné, hogy a farkas ott volna. De a vadász nem vevé eszébe ezt és elméne. Mikor elment volna, kihívá a pásztor a farkast a barlangból és monda neki: Ne félj, mert elment a vadász. No mint tetszik a dolog? Nemde nagy barátságot műveltem-é veled? Látod-é melly jámbor vagyok! Monda a farkas a pásztornak: Bezzeg jámbor a nyelved, de lator a szemed. Azt akarnám, hogy mind a két szemed kiapadna. Merthogy csaknem elveszejtettél hunyásoddal és intéseddel.

Értelme:

E fabula arra int, hogy jámbor légy és senkinek ne árts, kárt se tégy. Mert akit bántasz, az megemlékezik felőle és ha lehet, okot keres hozzá, hogy ismét megbánthasson és bosszut állhasson rajtad. Ekképpen egy gonoszból nagy sok gonosz támad. Mert a pásztor bizony nem felejtheti, hányszor kapta el a farkas az bárányokat. Ennekutánna még azt is jelenti e fabula: Melly igen rút dolog és nagy vétek légyen a tettetés és a képmutatás. Mikoron az ember mást szól nyelvével és más vagyon szivében. Az efféle széllel bélelt ember nem tiszta ember, hanem fél ördög. Ezokáért megoltalmazd magadat az efféle kétszinűtől és duplásnyelvűtől. Ha valaki bántott: El ne áruld. Ne igyekezzél bosszut állani rajta. Bízd a bosszuállást az Úristenre. Gonoszért gonosszal ne füzess. Nyilván hasznát veszed és sokkal, bizony sokkal jobb leszen tenéked. Így legyen.

A légyről meg a hangyáról.

A légy találkozott a hangyával és pirongatni kezdé azt és magát hányván-vetvén, monda: Micsoda rút apró jószág vagy te? Rövid a lábod, de azért ugyan gyalog kell járnod és a sárban mászkálnod. Elfáradván a nagy sok munkálkodásban, alig van mit enned, hanem valami magocskát kell rágcsálnod, se konyhád, se pincéd. Bezzeg nyavalyásul vagyon dolgod. Házad sincsen, hanem odukban és üregekben nagy sok bűzben vagyon lakásod. De én szép szárnyas madár vagyok. Nagy gyönyörűséggel repülök mindenüvé, ahova kévánságom vagyon. A királyoknak és nagy uraknak házába béröpülök, ott királyi ételekkel élek. Bizony hogy együtt eszem a királlyal az ezüstös és aranyas tálból és iszom az aranyas

pohárból. A nemes és szép asszonyi állatoknak szép piros orcájokra ülök és azokat kévánságom szerént megcsókolom. Ahol oltáron szent áldozati barmot vágnak, ott én vagyok az első és megkóstolom azoknak vérét. Ennekokáért nem vagy énhozzám hasonló. A te nemzetséged semmi az én nemzetségemhez képest. Felele a hangya és monda a légynek: Melly rút, undok féreg vagy. Nem vagy méltó reá, hogy madárnak neveztessél. Igen hányod-veted magadat, de kicsoda kéván tégedet? Kicsoda gyönyörködik a te jelen való létedben? Hogy hogy fogad be tégedet a király az ő házába? És a szép asszonyi állatok mint veszik csókolásodat? Bezzeg kelletlen és utálatos vendég vagy mindenütt! Nyárban mégis elmehetsz valami hideg dögre, de ha valamelly jámbor házába mégysz be, minden ember csak arra siet, igyekszik, hogy kikergethessen belőle és agyoncsaphasson. Arra való a sok legyező, a sok légycsapó, lófark és egyebek. Ha elérkezik a tél, legott hideggel halsz meg. De én nyárban munkálkodom és házamat megrakom éléssel. Annakutánna télben jó egészségem vagyon és vígassággal minden félelem nélkül észem, amit nyárban szépen eltettem. De te bezzeg undok jószág vagy és nyavalyásul vagyon dolgod.

Értelme:

E fabula azt jelenti, hogy sokkal jobb az embernek, ha megelégszik avval, amit az Úristen az ő munkája után szent áldomásából néki ád és abból él, békességes szívvel. És az Istennek ajándékában gyönyörködteti magát, noha gonddal és munkával keresi életét, hogynemmint valamelly más ember után kullogjon, hizelkedjék, hazudjon, pohár mellé szóljon és más ember munkájának és verejtékének gyümölcsét emésszе. Hiábanvaló dicsőség, midőn az ember az efféle haszontalan életben gonosz lelkiesmérettel dicsekedik és abban leli gyönyörűségét. Midőn a tél, azaz a kísértetnek és megpróbáltatásnak napja eljő, akkor az efféle kérkedő és magahányó-vető vitézek megszégyenülnek. És legott lebocsájtják az ő szárnyokat, mert gonosz lelkiesméretük megvádolja és elkárhoztatja őket. Ezokáért csak igazsággal, ártatlansággal és alázatossággal jó a búcsújárás. Így vagyon és nem másképpen.

A hollóról meg a pávákról.

Egy valamelly holló kevélységbe esék és kezdé az ő nemzetségét megútálni. És nagy sok pávatollat gyűjtögete és azokat magára ragasztá, megékesítvén magát velek. És midőn szépen felcifrálta volna magát, megútálván és elhagyván nemzetségét, a pávák közibe méne. És midőn közöttük járna, azokat is kezdé gúnyolni. Eszekbe vevén a pávák, hogy ez csak holló volna és nem pedig páva és hogy az ő tollukból ékesítette volna fel magát, mindnyájan reá rohanának és lehúzgálták a pávatollakat róla. Sőt holló tollait is kitépék és annyira vágák őtet csőrükkel és vakarák körmekkel, hogy merő vér lőn az holló. Ekképpen véresen az ő nemzetségéhez kezde visszaballagni. De látván őt a többi hollók, megútálák őtet. Merthogy előbb elhagyta volna őket és nagyobb dicsőséget akara keresni magának. És ekképpen a két nép között magára marada.

Értelme:

E fabula arra tanít, hogy kiki az ő mivoltában megmaradjon és megelégedjék az Úristentől és a természettől vett ajándékokkal. Elég szép, ékes és nemes vagy, ha megelégeszel és helyesen élsz avval, amit az Úristen néked adott és amivel a természet megékesített. Tovább ne nyulj, se hamisággal, se törvénytelenséggel, sem erőszakkal. És hagyd el a kevélységet. Csendes és alázatos légy a te hivatalodban. Ne tóld magadat előre. Mert meglát és megismer az Úristen. És ha tetszik Őnéki és tenéked javadra leszen, bizony megtalál és előre viszi dolgodat. Így vagyon.

A szegény emberről meg a kígyóról.

Egy szegény ember házánál lakik vala egy kígyó. Ez az asztal alá menvén, felszedegélé a morzsalékot és avval táplálja vala magát. Hogy a szegény ember ezt megengedé és nem bántja vala a kígyót, igen jó szerencséje lőn és meg kezde gazdagulni. Jó idő mulva, mikoron az ember meggazdagult volna, elbízá magát és kezdé megútálni a kígyót. Sőt meg is szidogatá azt és hozzá vága egy szekercével és levágá a kígyó farkának az végét. Nem sok idő mulva sok károkat kezde vallani és minden jó szerencséje megfordula, annyira, hogy előbbeni szegénységébe juta. Legott eszébe vevé, hogy a kígyótól lett volna az ő előmenetele és jó szerencséje. Mivelhogy jól tett volna a kígyóval. Mostan pedig az ő szegénysége abból volna, mivelhogy elvágta volna a kígyónak az farkát. Ezokáért bánkódni kezde és a kígyóhoz menvén, igen esedezék neki és bocsánatot kére tőle. Felele a kígyó: Hálaadatlan vagy, merthogy az én jótétemet így füzetted meg. Megbocsáthatnám vétkedet, ha a farkamra nem néznék. De ha arra nézek, bizony eszembe jut és soha nem felejthetem.

Értelme:

E fabula azt mutatja, minémű haszon leszen belőle, midőn az ember házánál csendes és békességes, tűrni tud és sokakkal jót teszen és alamizsnálkodik. Mert az ollyan embert megáldja az Isten és előbbre viszi dolgát. De ha kezdi elbízni magát, és mind Istent mind az embereket megútálja és dacoskodni kezd és mint a sündisznó a sertéit felborzolja és minden emberrel egybevész s egyéb rosszat teszen, legott szent Péter

mondása szerént leszen: Deus superbis resistit. Vagyis: Az Isten ellene áll a dölyfőseknek, arcul pöki azokat s az áldomás hellyébe megátkozza őket. Mihelyt az Isten elfordul tőlek, legott az ördög vagyon rajtok, az ráspolyozza, pallérozza, csinolja, pompakedvelővé teszi őket, ennekutánna pedig fennhéjázóvá, ollyannyira, hogy mind testükben, mind lelkükben elveszejti őket, hacsak észbe nem veszik magukat. Továbbá azt is mutatja ez a fabula, melly igen gonosz légyen az emberi természet: A jó szerencsében legott kevély leszen és elbízza magát. Holott pedig annál jámborabbnak kellene az embernek lennie, minél több jókkal szerzette meg őtet az Isten. De az ember visszájára cselekszik. Vajh melly jámbor az varga, melly igen alázatos, igen csendes minden dolgában. Vajjon miért? Azért, minthogy üres az erszénye. Adj csak száz forintot neki, ennekutánna egy hónap mulva koppintsd meg az orrát egy keveset, legott meglátod, vajjon alázatos leszen-é. Vedd eszedbe magadat! Mert a dölyfössé lett varga bizony orrodhoz veri az subafát. Illyen a mi természetünk is. Szükséges ezokáért a szünetlen való könyörgés, hogy az Isten az Ő szent lelkének általa megenyhítse természetünket és Ő légyen vezérünk. Amen. Annakfölötte arra is int ez a fabula, hogy békességesek legyünk és senkit meg ne bántsunk. Mert noha megkövetéssel le szokták kötelezni a megbántottat, de Ádám fia csak nehezen felejtheti el a bántást. Ha ennekutánna okot találhat reá, bizony megbosszulja azt és egy gonoszból sok gonosz nevekedik. Így vagyon.

A farkasról meg a komondorról.

A farkas az erdőben járván, találá egy komondorra. Megszólítván azt, monda: Szerető atyámfia! Honnét vagyon az, hogy olly igen kövér vagy és olly síma a hátad? Felele a komondor: Onnét vagyon, hogy gazdámat jámborul szolgálom és éjjel-nappal vigyázok jószága és marhája mellett az orvok és tolvajok ellen. Midőn éjjel megérzem őket, legott ugatni kezdek és a gazda felserken és elűzi őket. Midőn asztalhoz ül, megemlékezik hívségemről és tányérjáról vet nekem ennivalót. A házinép is igen kedvel és mindenféle maradékból részt tesznek énnekem. Azután az eresz alá megyek és elnyujtózom és igen édesden aluszom. Attól olly síma a hátam. Monda a farkas: Ó szerető atyámfia, boldogul

vagyon dolgod. Vajh melly igen kívánnám, ha olly könnyen találhatnám életemet, minden munka nélkül, mint te. De kérlek atyámfia, mi lelte nyakadat? Igen megkopott nyakadon a szőr, sőt még a bőröd is valami dörzsölés miatt felhámlott és ugyan elkopott. Kérlek, mondd meg énnekem, honnét vagyon ez? Felele: Merthogy igen haragos vagyok, ezért nappal láncon tartanak engemet és csak éjjelre bocsátanak szabadon. Akkoron az udvarban fel-alá futok és ha egy hellyen nem szeretem háltomat, legott mást keresek magamnak. Monda a farkas: Helyes. No akkor csak magadnak tartsad ezt a boldogságos életet, mellyet annyira felmagasztalsz. Nekem ugyan nem kell. Noha nem lehetek igen kövér és noha borzas a hátam, noha éhséget szenvedek is gyakorta, de mindazáltal szabadságban élek. Mind erdőn, mind mezőn szabadon járok-kelek, akkoron fekszem, akkoron kelek, mikoron én akarok. Senki nem pepecsel az nyakam körül sem lánccal, sem kötéllel. Szabadon vadászok. Ezokáért menj csak haza szépen. Én bizony az erdő felé tartok.

Értelme:

E fabula azt mutatja, melly igen örüljön az emberi természet a testi szabadságnak és melly igen kedvelje a testi kévánság szerént való életet. Mindenki arrra igyekezzék, hogy megmenekedhessék a kereszttől és a szolgaságot elkerülhesse, noha az efféle testi szabadság és a testnek kévánsági szerént való élet nem hasznos az embernek, hanem gonoszszára és veszedelmére vagyon. Mert noha szabadon megyen a farkas, de azért mindenkoron félelemben és rettegésben vagyon. Mert tudja, hogy nem menekedhetik és hogy az csávában vagyon az ő bőrének az hellye. Ezért jobb az embernek, hogy az Istennek akaratja és rendelése szerént szolgálatban, munkában legyen foglalatos, az emberi társaságnak megsegítésére és hasznára, hogynemmint magának élne és a testi szabadságban és a gyönyörködésben tunyulna és restülne el. Ha két kapád vagyon, tegyed bár szegre az egyiket és menj kapálni a másikkal. Addig, míg emez elvásik és elkopik a kapálásnak miatta, addig amaz is megemésztetik az rozsdától. Ennekokáért jobb az embernek szorgalmatossággal munkálkodni. Mert ekképpen megoltalmazhatja jó lelkiesméretét az Isten előtt, aminél nagyobb kincse bizony nem lehet mind széles e világban. Így vagyon.

M.N.M. MÚZEUM KÖNYVTÁRA

Egy pórról, a sárkányról meg a rókáról.

Egy valamelly sárkány lakik vala egy folyó vízben. És midőn igen nagy záporok lettenek és a vizek igen megáradtanak volna, elvivé a víz a sárkányt messze. És mikoron megapadott a víz, szárazon marada a sárkány és el nem mehete. És midőn sokáig ott gyötrődött volna a verőfényben, arra jöve egy szegény pór a lován és reátalálván, megkérdé a sárkányt, mondván: Mit gyötrődöl itt? Mit forgasz? Felele a sárkány: A nagy ár hozott ide és nem mehetek el és igen nagy gyötrelemben vagyok a napnak hévsége miatt. Kérlek tégedet, ne hagyj. Köss a lóra, vigy szokott hellyemre. Sok aranyport adok tenéked, hogy igen gazdag léssz. Megsajnálá a pór a sárkányt és felemelé a lóra és megköté, hogy le ne esnék a lóról és az ő szokott hellyére vivé. Mikoron immár a lóról levette volna, monda a sárkánynak: Ihol immár lakóhellyedben vagy. Add meg az aranyport, amellyet nekem igértél. Felele a sárkány: Micsodát kérsz, gonosz pór? Azért adjak-é aranyport tenéked, merthogy erősen megkötözél, annyira, hogy minden tagjaim fájnak belé? Megfüzetlek, várj csak egy keveset. Mert megeszlek. Monda a pór: Jó sárkány uram. Lám tenmagad kértél vala, hogy lovamra kötöznélek, csak kedvedért cselekedtem. Hogy így kötődének, azonközben arra jött egy róka. Az megkérdé őket. Min vesztenek volna egybe? Felele a sárkány: Jó róka uram, te légy bíró köztünk! Ime e rossz pór erősen megkötözött és lovára feltett és a sok tövis és bojtorján között hordozott, míg ide e helyre hozott. Itt immár ledobott a lóról és aranyat kéván tőlem és verseng velem. Felele a pór: Halld meg, jó róka uram. Az úton járván, a porondon találám a sárkányt és ott gyötrődik vala a verőfényben. És midőn nékem könyörgött volna, megszántam és megkötém és a lóra tevém, akkoron aranyat és nagy gazdagságot igére énnékem. De mivelhogy immár lakóhellyébe hoztam, a jót gonosszal akarja megfüzetni és meg akar enni. Lássad ezokáért, igazság-é ez? Monda a rókabíró: Nem jól cselekedtél, hogy a jámbort megkötözted. Mutasd, miként kötözted volt meg, csak annakutánna tudok itéletet tenni. Megkötözé ezokáért a pór a sárkányt. És megkérdezé a róka a sárkányt: Ekképpen kötözött volt-é meg? Felele a sárkány: De százszor keményebben! Monda a róka a pórnak: Kösd meg jobban! Hadd lássam! A pór minden erejét reája veté és igen keményen megköté a sárkányt. Ismét megkérdé a róka a sárkányt: Illy keményen kötözött volt-é meg?

Felele a sárkány: Szinte mint mostan. Monda a róka: Im kimondom a szentenciát. Ez a ti törvénytek. Az ember tenéked szolgált, te sárkány és hazahozott ide. Te pedig aranyat igértél neki és annakutánna meg akartad őt enni és a jótételt gonosszal megfüzetni. Ennekokáért te ember ülj fel lovadra és menj utadra, ahova menni akarsz. És hagyd itt a sárkányt a verőfényben, hadd forogjon kötelékében és hadd gyötrődjék. Mert így kell a hálaadatlan latornak, ki jóért gonosszal igyekezett megfüzetni. És mind a róka, mind az ember elmenének dolgukra. *És a sárkány kötözve marada és éhhel hala meg.*

Értelme:

E fabula azt mutatja, melly igen hálaadatlanok lennének az emberek azokhoz, kik őnékik szolgálnak és ő velek minden jót cselekesznek. Ugyanebből a hálaadatlanságból támadott a közmondás: Jótétel helylyébe jót ne várj. Undok dolog bizony, hogy az emberek ezt mondják, de ebből kitetszik, micsoda mérget vetett volt az ördög a bűnnek általa az emberi természetbe, amitől megfordula az és mássá lőn. Mert kezdetben az isteni természet vala benne, melly csak jóltevő, mostan pedig más. Mert egyebet nem tud, hanem csak ártani, kárt tenni még azoknak is, akik ugyancsak jót cselekesznek vele és ugyan szolgálnak őnéki. Innét vagyon a közmondás: Homo homini lupus. Vagyis: Ember az *embernek farkassa. És ennek párja: Homo homini Deus. Vagyis: Ember* az embernek Istene. De e mostani nagy romlásban immár így vagyon a dolog. Te ezokáért azt tanuld meg e fabulából, hogy jámbor és hálaadó légy és a jót gonosszal ne füzessed. Mert az Isten a hálaadatlanságot megbünteti benned és az ő ítéletiből úgy jársz, mint az hálaadatlan sárkány. Mert az Istennek igéje mondja: Non discedet malum a domo ingrati. Vagyis: Bizony nem múlik el a veszedelem a hálaadatlan ház felől. Más szóval: A büntetés veszedelme el nem távozik, nemcsak a hálaadatlantól, hanem az ő egész házanépétől és nemzetségétől sem. Így vagyon ez.

A fülemiléről meg az ölyvről.

Az ölyv szálla egy fára és midőn ott forogna az ágak között, látá, hogy egy madárka rakott volna ott fészket. Reászálla tehát a fészekre és látá, hogy apró madárfiak vagynak benne. Eljöve a madárfiak anyja, a fülemile és igen szépen kezde könyörgeni az ölyvnek, hogy ne bántaná a fiait. Mondá az ölyv: Nem bántom őket, ha szépen szólasz és énekelsz előttem. A fülemile telve bánattal és ijedtséggel, legott énekelni kezde. Felele az ölyv: Csak megcsúfolsz engemet és szép szerével bizony nem akarsz énekelni. És felragadván egyet a fülemile fiai közül, kezdé azt körmelni és koppasztani. Nagy repeséssel kezde a fülemile könyörgeni, hogy az ölyv könyörülne rajta és ne ölné meg fiait. Felele az ölyv: Hallod-e te jó madárka, légy békességes. Ne háboríts meg panaszolkodásiddal. Ugyan vedd eszedbe magadat, kezemben vagy mind fiastól. Azt tehetek veled, mind fiaiddal egyetemben, amit akarok. Hegyes ugyan a csőröd, de csak férget szedni való. De énnekem mind csőröm

s mind karmom igen horgasak és élesek. Midőn az ölyv ekképpen nagy kevélyen szóllana, hátulról oda ballaga egy madarász és lassan felnyulván a fa megül, nyakába veté a hurkot az ölyvnek és alávoná és megfojtá azt. Ekképpen aki sokakat kergetett és megfogott vala, azt viszontag megfogá a madarász és mind a két szárnyát elvágá.

Értelme:

E fabula arra int, hogy minden ember jámbor és ártatlan legyen és másnak kárt tenni és ártani ne igyekezzék. Mert noha szép, gyors, erős és hatalmas vagy és az Isten ésszel és okossággal szerzett is meg, azért azt ne gondold, hogy immár általszöktél az árkon. Bezzeg nem. Meghigyjed ezokáért, hogyha az Úristent nem féled és annak kedvében nem léssz, bizony legott talál mást az Isten, ki gyorsabb, hatalmasb, eszesb avagy ravaszb is leszen nálladnál és reád bocsájtja azt és általa bünteti meg vakmerő bátorságodat és úgy ítél, hogy örök szégyent vallasz majd. El ne bízd azokáért magadat. Senkit meg ne útálj, senkit ne dúlj. Mert az Isten kitölti rajtad az ő fenyegetését. Vae tibi qui praedaris, quia praedaberis. Vagyis: Jaj neked, aki rabolsz, mert bizony megraboltatol te is. Nem kell példákat keresned a szent Bibliában. Orrod előtt naponként elég vagyon belőle. De bolondok vagyunk, mint a vadrucák. Midőn a puskás elbuvik és egyet meglő bennek, legott felröpülnek a többiek és egy keveset kerengvén, ismét odaszállanak az előbbeni helyre, ahol amazt meglőtték és ahol az holtan fekszik. Mindjárást mást lő, annakutánna harmadikat, mindaddig, hogy egy sem marad elevenen bennek. Szinte ezenképpen cselekszünk mi is: az Isten szemünk láttára megbünteti és elveszejti a gonoszokat, a kegyetleneket és a tolvajokat. Mégis eljárunk a szokott gonoszságban és nem tudjuk magunkat eszünkbe venni. Jaj e nagy vakságnak! És jaj e nagy visszafordultságnak! Bizony jaj! Így vagyon.

A négylábú lelkes állatokról, a madarakról meg a denevérről.

Nagy háborúság támada a négylábú lelkes állatok és a madarak között. És erősen kezdének víni egymással. És mikoron egynehányszor megütközének, látá a denevér, hogy a négylábú lelkes állatok nyernék meg a viadalt. Ennekokáért elméne a négylábú lelkes állatokhoz és azoknak hízelkedvén, hozzájuk adá magát, mint ollyanokhoz, akik immár megnyerték volna a dolgot. Hertelen odaérkezék a keselyű s erős szárnyait rázogatva, biztatni kezdé a madarakat. És sereget rendelvén, erősen kezdé körmeivel szaggatni a négylábú lelkes állatoknak hátát és szemüket megsérteni, ollyannyira, hogy megfutamodának a négylábú lelkes állatok és a madarak tisztességes győzedelmet vevének rajtok. Ennekutánna közbenjárás esék köztek. És megbékéllének egymással. Midőn ezokáért megszünt volna az had, a madarak megidézék a dene-

vért, hogy okát adná, miért hagyta volna el az ő nemzetségét és szökött volna meg. De mikoron erre sem felelni nem tudott, sem pedig cselekedetének okát adni nem tudta, mindjárást ítéletet mondának reája és minden tollát kitépék és számkiveték őt. Ettől fogva mindig éjjel kell járnia szegénynek.

Értelme:

E fabula azt jelenti: Hogy kiki mind az ő rendjében megmaradjon, állhatatos legyen és ne csavarogjon alá s fel. Mert az efféle cigányságnak bizony hitvány haszna vagyon. Aki szolgálni és mindeneknek kedveskedni akar, nem kellemetes az. Mert mindenütt elveszti becsületét és kedvességét és mindenfelől kétségesek lesznek hozzája. Ezokáért az ember csöndes legyen. És jól cselekedvén hitében és fogadásában állhatatos legyen. Őrizze meg lelkiesméretét, hogy az ellen ne cselekedjék. Attól várja az Úristen oltalmát, hogy igaz úton jár s a hivataljában igazán jár el. És az Úristen gondot visel reá és megőrzi és megoltalmazza őt. Ne keressen ezokáért az ember segítséget, kegyelmet és oltalmat az Istenen és az Ő útjain kívül és az Istentől elrendelt ama társaságán kivül, mellyben őreá nyájasságot parancsola az Úristen. Ne kereskedjen idegen társaságoknál, nemzetségeknél, népeknél s egyebeknél. Mert a vége megmutatja, hogy nem jó az illyesmi. Mint itt az denevérnek dolgában is kitetszik. Így vagyon.

Az oroszlánról meg az majomról.

Az időben, mikoron az erős oroszlán királlyá tevé magát, hogy a többi négylábú lelkes állatokon uralkodnék, az ő királyi birodalmának a kezdetiben, jó hírnevet akara magának szerezni és ezokáért esküvéssel fogadást tőn, hogy ennekutánna elhagyná a kegyetlenséget és a vérontástól is megoltalmazná magát s meg sem sértene az lelkes állatokból egyiket sem: Hogy ugyan ártatlanul akarna élni. Egy idő mulva erősen kezde bánkódni az ő fogadalma miatt, merthogy meg nem másíthatja vala természetjét és okot kezde kigondolni, melly miatt ismét az állatokhoz férkőzhetnék és megehetné őket. És midőn egyik lelkes állatot maga elejbe hívta volna, titkon megkérdi vala azt, mit ítélne az ő lehelletéről. Büdes volna-é, avagy nem. Midőn a lelkes állat azt felelé, hogy

bizony büdes volna, legott hozzákapván szétszaggatja vala azt és megészi vala. Ha pedig az állat felele: Hogy nem volna büdes, így is megölé és megevé azt. Végre megkérdé az majmot, hogy büdes volna-é a szája avagy nem. És a majom felele: Nem büdes, úgymond, hanem jeles és nemes illatja vagyon. Mint egy jeles fahéjnak és szegfűszegnek és mintha temjéneztenek volna. Gyönyörködék az oroszlán a majomnak feleletében és akkoron nem bántá, hanem békességgel elbocsájtá őt. Midőn egynéhány nap elmult volna, eszébe juta az oroszlánnak a majom és hogy okkal hozzáférne, ravaszságból betegnek tetteté magát és midőn a doktorok és az orvosok megláták és megítélték volna az ő vizeletét és megtapogatták volna az első lábán az pulzust, megismerék, hogy semmi nyavalyája nem volna. És azt adák tanácsul neki, hogy gyönge étellel élne és könnyen emészthető állatokat ennék és ismét vidámságot venne. Monda ezokáért az oroszlán: Igen ehetném majomhúst. Mert azt még nem kóstoltam. Legott elküldé és elhozatá a szegény majomot és megevé azt. És nem használa az szegény majomnak, hogy annakelőtte hízelkedésből dicsérte vala az oroszlánnak lehelletét. Mostan pedig semmit sem vétett ellene.

Értelme:

E fabula azt jelenti, melly igen gonosz légyen az emberi természet, mikoron módja vagyon arra, hogy kövesse az ő akaratját és meg nem enyhíttetik az Istentől, a szent Léleknek és a szent Keresztnek általa. Mert ha az ember előbbre viheti dolgát, hogy meggazdagulhat és a más embereken való hatalmat megkaparithatja, legott megváltozik, mint a régiek erről bizonyságot tevén, mondották: Honores mutant mores. Vagyis: A hivatallal változik az erkölcs. Csak valami tisztességre emeljék az embert, legott meglátszik, kicsoda lakik benne. Mint egyszer vala egy igen szent és ájtatos csali barát, ki igen alázatosan hajtott fővel jár vala. És mindenkor csak a földet nézi vala. Midőn sok ideig mind ekképpen járt volna nagy alázatosságában, meghala a pater gvardian. A fráterek tanácskozni kezdének: Kicsodát kellene gvardiánná tenni? És mondának: Im ezt az ájtatos és alázatos frátert tegyük gvardiánná, ez jámbor, szentéletű és igen alázatos, ez nem rongál bennünk, hanem igen kegyes atyánk lészen. Mikoron immár gvardiánná és fejedelemmé választották volna, kevés idő mulva új kámzsában öltözék az gvardián és igen fenn kezdé az orrát viselni és nagy hangon té s tova kezde a

barátoknak parancsolgatni, végül két ifju nyakas barátot vőn maga mellé. És aki csak moccan vala ellene, azt igen keményen megvesszőztette. Hozzámenének a vén barátok és mondának: Szentséges atyánk pater gvardián, meg ne dühödjél beszédünkért. Olly igen alázatosan jársz vala azelőtt. Immár hogy gvardiánná tettünk, nagyon is fennen viseled magadat és olly igen kegyetlen vagy. Mi oka ennek? Felele a gvardián: Bolond agg ebek! Nem olvastátok-é gyermekkorotokban, mit monda Cato? Fistula dulce canit, volucrem dum decipit auceps. Vagyis: Szépen szól a madarász csalogató sípja, mikor madarat akar fogni. Ha valaki varjat akar lőni, ne pengesse az ijjnak idegét előtte. Alázatosan jártam azelőtt és mind alánéztem az földre, mert akkoron mindenütt a klastrom kulcsát keresém. Minthogy immár megtaláltam és kezemben vagyon: Nem szükséges ezokáért a földre néznem. A gvardianságot soha nem adtátok volna énnekem, tudományomra és bölcseségemre nézvén. Mert jól tudjátok, hogy olly igen tudatlan vagyok, mint az szamarunk. Ezokáért más módot kelle keresnem. Mindenha így vagyon ezokáért az ádámfiak dolga. Ha valamiképpen előbbre mehet és felverheti magát, legott nem ember már, hanem kegyetlen tirannus és valami fejébe ötlik, azt meg is merészeli művelni. Nem jó az jámboróknak az efféle embertelen tirannusokkal együtt lakni. Mert ha szolgálod, egyideig még csak nem bánt, de mihelyt meggondolja magát, legott okot keres veszedelmedre. Igen jó ezokáért a keresztyénnek mindig vállán viselni az ő nehéz keresztjét, hogy el ne higyje magát. Azért mondja Dávid király: Vajh melly jó én édes Uram Istenem, hogy engemet megaláztál. Mert soha meg nem tanultam volna a te üdvességes igédet. Jerémiás próféta pedig ezt mondja: Vajh melly jó az embernek, ha az Úrnak igáját viseli, gyermekségétől fogva! Mert enélkül vaddá leszen az ember és teljességgel embertelenné. Így vagyon ez.

A farkasról, a rókáról meg az jó báránybúsról.

A farkas lakik vala egy barlangban a hegyoldalban, hova nagy sok élést gyüjte, szándékában lévén, hogy nyugodni és jóllakni akarna. Eszébe vevén ezt a róka, utánna kezde ballagni, hogy valamiképpen megcsalhatná, hogy része lehetne a jó báránybúsban és egyéb jókban. Mikoron a barlang elé ért volna, szépen köszöne a farkasnak és monda: Szerető farkas uram, sok ideje, hogy nem voltunk szembe egymással, éjjel sem jöttél kereskedni a mezőre. Bizony igen bánkódtam rajta. Félek vala, hogy megbetegültél légyen. Eszébe vevé a farkas a róka ravaszságát s monda: Jól értem ravaszságodat. Megérzetted a jó báránybús illatját, az hozott tégedet ide, nem az énhozzám való szeretet. De tovatarts innen, itt ne csavarogj. Mert ebből ugyan nem eszel. Látá a róka, hogy porba esett reménysége és elméne. Látá pedig a hegyoldalban, hogy egy pásztor sok juhot legeltetne. És hozzája menvén, monda: Jó pásztor uram, ha megajándékoznál, ugyan jó hírt mondanék tenéked.

Monda a pásztor: Megajándékozlak, csak mondjad! Monda a róka: Sokszor láttam, melly nagy kínt teszen rajtad a farkas, melly igen bolygatja és szaggatja a juhokat és nincsen nyugodalmad tőle. De jere, megmutatom, hol fekszik egy barlangban. Megverheted, mert igen jóllakott most és merthogy megtöltötte a bendőjét, nem futhat. És odavivé a pásztort és megmutatá a barlangban a farkast néki. A pásztor megragadá az ő kopjáját és általütté a farkast. És midőn kivonta volna a kopját belőle, levoná a bőrt róla és elméne vele. Ekképpen marada a nagy sok élés, a sok bárányhús a rókának és az jól lakék vele. Azonközben odajutának a juhásznak nagy komondorai, keresvén gazdájokat. És midőn láták volna a nagy sok élést, legott csapni kezdék azt. Monda a róka: Hagyjatok békét neki, mert enyém az élés. Mondának a komondorok: Ejnye te hitvány szemét! Ne zúgolódjál! Talán bizony viszket a hátad? És midőn meg nem szünnék feleselni, megragadá a rókát az egyik komondor és a földhöz üté és utánna a többi is mind rámászott és kezdék a bőrét szaggatni és annyira mardosák, hogy csak alig mászkálhata el. És mászkálván, monda: Bizony igaz az Isten. Ugyanazon mértékkel mért nékem, amellyel én annakelőtte másnak mértem.

Értelme:

E fabula azt mutatja, hogy: Aki mást sérteni, másnak kárt tenni, mást dúlni, vagy megrabolni avagy alája vermet ásni igyekszik és így akarja elveszejteni, az ne higyje, hogy ő maga szárazon viheti el. Mert elérkezik reája az Istennek igaz ítélete és bizony ugyanottan találja meg az illyen sunyi hősködő a kárt és veszedelmet, ahol a hasznot és az nagy világon való gazdagságot és a dicsőséget kereste. Minden ember ezokáért az ő állapotjában veszteg maradjon és minden álnokságát és hamisságát éltávoztatván, igaz ember módjára cselekedjék és az Úristentől várjon mindent. Az emberi társaságban senkit ne bántson, kárt se tegyen senkinek. Se tanáccsal, se árultatással, se fondorlással, se lopással, se kóborlással ne csalárdkodjék valaminemű szín alatt. Mert az igaz hit *és a lelki bizodalom mellé bizony szükséges az jó lelkiesméret is.* Ha rossz a lelkiesméreted, bizony meg nem maradhatsz az Istennek ítéletében. Mert amidőn ennen lelkiesméretünk vádol meg minket, bizony veszett dolog az. Semmi más nem következik utánna, hanemcsak kavarodás, pironkodás és nem csekély szégyen. Azért dorgálják meg a próféták a kegyetleneket, mondván: Vitézkedni akartok? Ebben lészen

részetek: Furtum et rapina in domibus vestris. Vagyis: Lopás és rablás következik a ti házatokra. Orvoknak és kóborlóknak lesztek társai. Ugyan sivalkodik házatokban az lopott és elkötött marha. Kiáltásuk nyilván bosszuállásra indítja a felséges Úristent. Végy tanulságot a szemed előtt való mindennapi példákból! Jaj, de bizony nem látja azokat senki, bizony nem veszi azokat eszébe senki! Vadit quo modo vadit. Vagyis: Kiki úgy jár, amillyen útra tart. Így vagyon.

A madarászról meg a madarakról.

A madarak gyűlést hirdetének és ősszel mindnyájan egybegyülének. Látván ezt a madarász, szerszámait készítvén, ő is a gyűlés felé kezde tartani. És midőn a madarakhoz ért volna, kezdé az ő lépes vesszeit ott a madarak mellett a fáknak ágaira felrakogatni és a fák alá ülvén fincározni kezde és különb-különbféle módon sípolni és a madarakat csalogatni. Mondák a madarak egymásnak: Bezzeg jámbor ember ez. Jertek, menjünk melléje a fákra. Hallgassuk meg az ő sípolását. A mi tisztességünkre műveli azt. Lám ugyan sír belé, olly igen ájtatos. Holott pedig a madarásznak folyós vala a szeme és attól könnyez vala. És mikoron immár elindulának a madarak nagy sereggel a sípszóra, monda az egyik vén madár: Megálljatok, megálljatok, ne menjetek. Mert bizonyával nem jól jártok. Mert még az apámtól hallottam, hogy igen gonosz ember légyen ez és minden nemzetünknek halálos ellensége. Igen sípol, igen süvölt. De akit az ő táncára vehet, annak bizony kitépi az szárnyát és béhorpasztja a fejét. Úgy vagyon, igen könnyez, de nem szeretetből míveli azt, hanem azon sír és bánkódik, hogy kévánsága szerént nem koppaszthat meg bennünket. Ezokáért fogadjatok szót, ha nem akartok mindnyájan az nyárson forgani. Eszekbe vevék magukat a madarak és hátra maradának. Látván ezt a madarász, felszedé a lépét és elpironkodék onnét.

Értelme:

E fabula arra int, hogy ne higyj mindeneknek. Szépen szólnak az emberek és mézet igérnek, de gyakorta mérget adnak hellyébe. Régi bölcs mondás: Qui facile credit facile decipitur. Vagyis: Könnyen megcsalatik az, aki könnyen hiszen. Ha kezded elhinni az emberek beszédjeit,

máris megcsalatkoztál. Okkal-móddal halljad és vedd be ezokáért felebarátodnak beszédjét. Emellett azt is jelenti ez a fabula, hogy melly igen drága dolog legyen a jó és eszes tanács. És hogy senki az véneknek tanácsát meg ne vesse. És hogy egy eszes embernek tanácsával egy egész község magát megoltalmazhatja az veszedelemtől és meg is menekedik. Miképpen erről sok példákat adhatnánk elő. Bizony, így vagyon ez.

Egy szamárról meg az oroszlánról.

Egy valamelly szamár az úton járván, találá egy oroszlánra. És az oroszlán előtt hányni-vetni és dicsérni kezdé magát. És monda az oroszlánnak: Jere velem a hegy tetejére és ott megmutatom tenekéd, mint félnek tőlem mind a mezei vadak. Mosolyogni kezde az oroszlán és monda: Helyes, hát menjünk. Midőn ezokáért felmentek volna a hegyre, az oroszlán mellé álla a szamár és nagyon kezde szamármódra ordítani. Mikoron ezt hallották volna a rókák és a nyulak, igen kezdének menni és futni. Monda a szamár az oroszlánnak: Látod-é, mint ijedtenek meg valamennyien és mint futának el! Monda az oroszlán: Nem csoda ez énnekem, hogy elfutnak. Mert olly rettenetes szavad vagyon, hogy azt meghallván, ennenmagam is elfutottam volna, ha nem tudtam volna azelőtt, hogy szamár lennél. De mivelhogy tudtam, kicsoda volnál, bizony nem gondolok ordításoddal.

Értelme:

E fabulával a bölcs azt jelenti meg, hogy az az ember, akinek az Úristen elmét, eszet, bölcsességet adott, ne vegye sokba a gennyedt és apró embereknek zúgolódását és ordítozását. Azt művelje, ami jó és tisztességes és hivataljában híven és isteni félelemmel járjon el. Ne gondoljon avval, hogy némellyek visszájára magyarázzák jó cselekedetit. Mert midőn az effajta gáncsoskodókra kerül a szer, hogy valami tisztben az közönséges társaságnak szolgáljanak és hasznot tegyenek, bizony legott kitetszik, kicsodák, micsodák ők és hogy semmi haszonra nem valók, noha sokat tudnak kérkedni és csácsogni. Innét támadott a közmondás: Generosi equi non curant latratus canum. Vagyis: Az nemes ló fütyöl az ebugatásra. Eljár útján és keveset gondol avval, hogyan ugatják az ebek. Arravaló a szamár, hogy ordítson. Ám ordítson. Így legyen.

A férfiúról, a fejszéről meg a fákról.

Egy valamelly férfiú fejszét csináltata magának. És midőn azt az erdőre vitte volna, könyörge az erdőbéli fáknak, hogy adnának neki egy kemény darab fát, hogy nyelet csinálna abból a fejszébe. Tanácsot tartának egymással a fák és azt végezék, hogy az olajfa, merthogy szívósabb volna a többi fáknál, egy ágat adna néki, hogy az ember fejszenyelet csinálna belőle. Az olajfa odaadá az egyik ágát. És az ember nyelet csinála belőle az fejszébe. Midőn azt megkészítette volna, nekiméne a fáknak és egyenként kezdé azokat levágni, akármelly nagyokat is. És mondá a tölgyfa a többinek: Jól vagyon. Úgy kell nekünk bolondoknak. Ez a mi bolondságunknak igazi jutalma. Merthogy odaadtuk a fejsze nyelére való fát. Ha nyele nem volna, nem vághatna vele. Jaj, bizony bolondul cselekedtünk.

Értelme:

E fabula arra int, hogy eszes légy és eszedbe vegyed, midőn ellenséged tanácsot és segítséget kíván tőled, hogy úgy adj tanácsot néki és úgy segítsed őt, hogy tennen tanácsodból és segítségedből ne támadjon reád és veszedelmedre ne legyen. Ellenségedet ne gyűlöljed, ne kergessed és bosszúállásra ne igyekezzél. De azonközben úgy adj tanácsot és úgy segítsed őt, hogy abból erőt és hatalmat ne vehessen rajtad. Mert ha te istenes lévén, megsegíted és jót tész vele és ő netalántán istentelen, akkor bizony a tiedből támad szembe reád és nyavalyákba és nyomorúságba ejt. Ezért mondja a Bölcs: Ellenségednek soha ne higyj! Ha pedig megkérded: Mint kell tehát segíteni? Im ezt tanítja a Bölcs: A te forrásodat meg ne rekesszed, úgymond, hanem hadd folyjon az ki folyásában. De a forrást avagy a kútfejet magadnak tartsad. Te légy annak ura és te bírjad azt. Szent Pál mondja: Ne úgy adjatok alamizsnát, hogy más hivalkodhassék belőle, ti pedig gyötrelmes szükségben legyetek. A régi eszes magyarok ezt mondották: Hallod-é, kötve higyjél komádnak. Így legyen.

A majmokról meg két emberről, egyik igazmondóról, másik hízelkedőről.

Két ember útra indula. Az egyik igazmondó vala, a másik hízelkedő beszédű. És addig járának és bujdosának, hogy végre Majomországba jövének. Akkoron pedig gyűlésük vala az majmoknak. És a majmoknak királya egy aranyas magas székben üle és a sok majmok mind udvart állának körüle. Parancsolá ezokáért a király, hogy megfognák a majmok a két embert és elejbe hoznák. És midőn elejbe hozták volna őket, megkérdé a király őket: Kicsoda vagyok én? Felele neki az egyik, a hízelkedő beszédű: Te vagy a császár. Monda tovább a király: Kicsodák tehát ezek, kik körülem udvart állanak? Felele a hízelkedő: Ezek a nagyságos urak, bölcs tanácsadóid, erős és hatalmas vitézid, kancellárusid, komornyikid, hoppmesterid és mindenféle nemes tisztbeli udvari népeid. És ki győzné ezeknek nemes voltát és dicsőséges állapotját felsorolni. Hallván ezt a király, igen kedvelé a feleletet és igen tetszék vala neki a dicséret. És meghagyá, hogy drága ajándékokkal megajándékoz-

nák a dicséretért és elbocsátanák békével. Látván ezt az igazmondó ember, önmagában gondolkodni kezde és monda: Ime a hazug és hízelkedő lator, melly igen jól jára hazugságával és hízelkedésével, melly gazdagon megajándékozák őtet. Ha engemet kérdeznek, bizony én nem hazudok és nem hízelkedek senkinek, hanem megmondom az igazságot. Hiszen inkább megajándékozzák az igazságot, hogynemmint a hazugságot. Ezenközben elhivatá őtet az majomok királya és megkérdé őtet: Kicsoda vagyok én? És kicsodák ezek, kik itt körülem udvart állnak? Felele az igazmondó: Majom vagy te mindazokkal egyetemben, kik körüled vagynak. Erre a király megháborodék és nagy haragjában megparancsolá az majmoknak, hogy mindnyájan reája rohannának. És mindnyájan reája rohanának és fogakkal és körmekkel megszaggaták és a szegényt az igazmondásért megölék.

Értelme:

E fabulával a bölcs meg akará jelenteni az embereknek az ő visszafordultságukat, kiváltképpen pedig a fejedelmekét és nagy urakét. Mivelhogy azok az ő udvarokban inkább kedvelik a hazugságot és a hízelkedő beszédeket, hogynemmint az igazságot és hogy inkább megbecsülik az síma szájasokat, hogynemmint az bölcseket és értelmeseket. E visszásság pedig, noha elhatalmasodott volna valamennyire már az ezelőttvaló régi időkben is, de mostan ugyan országol és uralkodik hatalmasan mindenütt. A királyé a föld és az ország. Mert ő volna Isten képe és helytartója. De ime mennyire jutott a dolog: Hogy immár a király csak a nevet viseli, de mások birják az földet és az országot. Honnét vagyon ez? Onnét vagyon, hogy a régi királyok a hív szolgákat és vitézeket megajándékozák jószággal, de meghidd, hogy bizony igyekezetre, verítékre és vérre adták az jószágot. Mostan pedig a fejedelmek mellé veti magát minden senkiházi varga és ott zsugorog, hazudoz, keneget, törleszkedik, hímezhámoz, hízelkedik, pihéket szed, fondorkodik s más egyebeket művel és midőn kitudja a fejedelem szándékját, azt, amit a fejedelem kedvel, azt igen dicséri, magasztalja, amit pedig nem kedvel a fejedelem, azt olcsárolja, szidja és ékes szidalombeszédekkel illeti. Lásd tehát, a fejedelmek ezeket szeretik és ezeket ajándékozzák meg az jószágokkal. És akik nékik az igazat megmondják, azokat pedig meggyűlölik és nem nézhetnek jó szemmel reájok. Nagy visszásság ez bizony. Erről panaszolkodtanak mindenkoron a jámborok. Még a Szentek is. És ebből költ ama

régi közmondás: Obsequium amicos, veritas odium parit. Vagyis: A hazugság barátot, az igazság ellenséget szerez. Üss csak ellenséged kezére, legott barátod lészen, de ha megmondod neki az igazat, legott bétöri az fejed. Minden rendbéli emberek között uralkodik ez a gonoszság. Jaj e világnak! Jaj bizony! Így vagyon.

A keselyűről meg a hollóról.

Egy valamelly keselyű nagy sebességgel alárepüle egy igen magas kősziklárol és a juhnyájból elragada egy bárányt és azt elvivé. Látván ezt a holló, monda: Szép dolog ez! Mit is járok én dög után? Bizony én is azt művelem ezentúl, amit a keselyű és mindennap jó friss húst ehetem és ugyan jól lakhatom. Nagy hamarsággal ezokáért ő is a nyájra röpüle és körmeit erősen beveré egy báránynak az hátában. Futni kezde a szegény bárány és a hollót a hátán hordozni. Meglátá ezt a pásztor és nagy sietséggel oda futamék és elkapá a hollót, mert az annyira béverte vala az körmét a báránynak a hátában, hogy soha onnét ki nem vonhatá. És minekutánna a pásztor megfogta volna a hollót, mind a két szárnyát elvágá és haza vivé a gyermekcséknek, hogy azok játszódnának vele. A szomszédság látván a kurta hollót, megkérdék tőle, kicsoda és miféle állat volna ő. Felelvén a holló, monda: Azelőtt vélekedésem és akaratom szerént keselyű valék, de most belátom, hogy csak kurta holló vagyok.

Értelme:

E fabula arra tanít, hogy mértéket tarts és erőd vagy tehetséged szerént kezdjed és vidd a te dolgaidat. És hogy erődnek fölötte semmit ne kezdj. Ha valakit látsz, ki jeles és csodálatos dolgokat cselekeszik, ne légy te majomtermészetű, hogy te is mindjárást utánozzad azt. Egyedül nincsen erőd hozzá, hogy tisztességedre végre vihessed azt. Sok saru vagyon a vargamesternél, de bizony nem mindenik illik lábadra. Ki kicsiny, ki nagy. Ha azt mondod: én is ember vagyok, amaz is csak ember, úgy vagyon. Ez is Mátyás, amaz is Mátyás, de azért mégis más Mátyás király és más ismét Mátyás kovács. Így vagyon. Bizony.

A majomról meg a rókáról.

Menvén a majom az úton, találkoza a rókával. Monda az a majomnak: Bezzeg hitvány termetű vagy és undok az alfeled. Lám mindenki belenézhet mint egy boltba, minthogy farkad nincsen. Ennekfölötte igen hitvány ködmened vagyon. Felele a majom: Így vagyon. Elég nyavalyákban vagyok. Mindenki csak gúnyol és megcsúfol mezítelenségem miatt. De mit tehetek róla. A természetet meg nem másíthatom. Monda a róka: Mit ítélsz tehát én felőlem: Monda a majom: Szép állat vagy és szép subád vagyon. Ennekfölötte nagy hosszú farkad vagyon. Kérlek jó atyámfia, add a felét a farkadnak énnekem, hadd fedjem bé az alfelemet, hogy megmenekedjem annyi sok kinevettetéstől és csúfoltatástól. Mondá a ravasz: Nem adom bizony. Mert inkább akarnám, hogy még ennél is hosszabb volna a farkam. Okos és bölcs lelkes állat vagyok én, engem illet ez a szép ékesség. Kapkodó bolond vagy te, ezokáért el lehetsz nélküle. Azonközben valami kürtszót hallának. És monda

a majom: Micsoda szó ez, talán táncra sípolnak. Monda a róka: Látni, hogy bolond vagy, minthogy nem érted. Én jól értem. A vadász vagyon útban. Nyilván a szép subámat kévánta és azt keresi, de elfutok előle. Ezenközben hertelen megkörnyékezék őket az agarak. A majom hamar felfuta egy magas fára. A róka pedig futosni és csavargani kezde az ebek előtt, de megfogák őtet azok és tépni kezdék subáját. És kiáltani kezde a majom: No róka mester! Vedd elő nagy mesterségedet és bölcsességedet! Menekedjél meg immár ezektől! Bolondnak véltél vala engemet. De látszik immár kicsoda volt az bolond. Irigységből és kevélységből nem adál részt a farkadból. Hol van immár mind farkad, mind szép subád? Mit használ immár néked mind kevélységed, okosságod és nagy ravaszságod?

Értelme:

E fabula egybeveti a szegény egyűgyű embereket és a gazdagokat. A szegény mindétig csak az ő szegénységét nézi és azt fájlalja, hogy a gazdagoktól ez világban megútáltatik. De nem veszi amellett eszébe, melly nagy sok jóval szerzette meg őtet az Isten. Ezért mondja ama bölcs: Vajh melly boldogok volnának a paraszt és szántóvető emberek, ha meg tudnák ismerni az ő javaikat. Emellett midőn a gazdagot látják, nagy boldognak ítélik. De nem veszik észbe, melly sok és számtalan nyavalyákban forogna az. A szegény senkitől nem tart és bátorságban nyugszik. De a gazdag nyughatatlan, mert a sok gondok és szorgalmatosságok, ezek mellett a sok félelmek és rettegések bizony megfőzik és megemésztik az ő szívét. Ha éjjel jó dunyha alatt hál is, nem alhatik, hanem csak sürög-forog ágyán, szünetlen szól és pöröl a párnával. Ennekokáért a bölcs e fabulával arra tanítja a szegényt, hogy megelégedjék avval, amit az Isten és a természet adott néki, mert Isten így akará az ő életének rendjét. Megelégedjék ezokáért vele. Ennekutánna tanítja a gazdagot ez a fabula, hogy szépsége és gazdagsága miatt kevély ne legyen és felfuvalkodván ne útálja meg a szegényt. Mert vagyon Isten, aki igaz ítélő bíró, ő látja és megismeri mind a kettőt. A szegény alázatost és az egyűgyűt kedveli. De a kevélyt gyűlöli és ellene áll annak. Mint Szent Péter mondja: Mikoron pedig ő ítél, akkoron megfogattatik a bölcs az ő bölcsességében és az okos megakad az ő álnokságában. Mert Ő ellene nincsen sem bölcsesség, sem okosság, sem valami fogás. Mint a bölcs Salamon mondja. Így vagyon.

A komondorról, a farkasról meg az kosról.

Egy valamelly családos embernek, akinek nagy háza-népe vala, nagy juhnyája vala. Amellé nevele egy igen nagy komondort, melly őrzé a juhokat. Ez pedig, mérthogy igen nagy és igen fene vala, elijeszté a farkasokat, hogy nem mernek vala a nyájhoz jőni. Ha pedig oda orozkodának, a komondor mindjárást utánnuk futa és elérvén, megmará őket. Végre meghala a komondor. És a pásztorok igen bánkódván rajta, mondának: Mit tegyünk? A jó vigyázó és őrző odavagyon. Bezzeg tízszer nagyobb vigyázásunk leszen immár. Hallván ezt egy nagy kos, monda a pásztoroknak: Én igen jó tanácsot adok tinéktek, ha megfogadjátok. Vonjátok le a bőrt a komondorról és nyirjetek meg engemet és szarvaimat lefűrészeljétek és énreám adjátok a komondornak bőrét. És a farkasok meglátnak engem a nyájnál és bizony nem mernek odajönni. Mondának a pásztorok: Jó leszen. És azt művelék. Megláták ezokáért a farkasok a kost a nagy komondor bőrében és félének tőle. Mert ugyan a komondornak vélik vala lenni. Néminemű idő mulva eljöve egy igen éh farkas és elragadá egyiket a bárányok közül és elfuta vele. A kos nagy hamarsággal utánna és midőn közel elérte volna a farkast, ez hátra tekinte és annyira megijede a nagy komondorszabású kostól, hogy legott elhányá a nemjót és igen kezde futni. Utánna pedig nagy sietséggel a komondorbőrbéli kos. És a farkas még jobban megijede, annyira, hogy ismét elszalasztá a gonoszbűzűt. És még inkább futni kezde. A kos ismét utánna. Azonközben a bokrok közibe szalada bé a farkas és a kos utánna. De legott megakada a kos a komondor bőrénél fogva a bokrokon, amelylyek leszaggaták a komondorbőrt róla. Látván ezt a farkas, legott megismeré és hozzá sietvén, monda: Mi dolog ez? Kicsoda vagy te? És a kos megijede és monda: Im látod, egy szegény kos vagyok. Monda a farkas: Ha csak szegény kos vagy, mire merészletted mindezt rajtam művelni? Miért csűfoltál meg illyenformán? Felele a kos: Csak tréfaságból műveltem. Monda a farkas: Jere utánnam. Megmutatom szemlátomást, hogy énnékem tréfa volt-é mindez, avagy nem? És oda a helyre vivé, ahol az űzéskor elhányta vala a nemjót és megmutatá néki, mondván: Micsoda ez? Nem tréfa tekerte ki ezt a belemből. Ennekutánna elvivé őtet a másik helyre, ahol elejtette vala az büdest és monda neki: Minek mondanád ezt? Ez is tréfaságból esett-é? Nem kicsiny ijedtségből lett ez, hidd meg, jó kos bátyám. Ezokáért megtanítlak reá,

hogy másszor elhagyjad a tréfaságot. És hozzákapván, ledönté a szegény kost, megfojtá és megevé.

Értelme:

E fabula a közembereknek tanulságára szolgál, ollyanoknak, kiknek az Úristen nem adott annyi ajándékot, mint a többieknek, akiket feljebb való rendre emelt. Inti ezokáért azokat, hogy bölcseknek, eszeseknek, vitézeknek, jeles férfiaknak, kiknek az Úristen dolgukat felvitte és akiket felmagasztalt, azoknak dolgába ne avassák magukat és azokkal ne társalkodjanak egybe, semmit se indítsanak ellenek. Mert akárminemű dolgot kezdenének ellenek, akárminemű bátorságot mutassanak ellenek, azt ugyan végbe nem vihetik. Csak afféle tettetés dolog volna ez és valójában semmi. Ezért látod az mindenidőbéli példákból, hogy akik valamit az elrendelt fejedelmek ellen indítottanak vala, bizony véghez nem vihették azt, hanem mint az szegény kos, úgy jártanak. Végy példát erről!

A lóról meg a szamárról.

Egy valamelly igen szép kövér aranyas nyergű, aranyas fékű és bársonyos nyeregtakarójú ló egy szoros úton találá egy megterhelt, elfáradott szegény szamarat. És midőn a szegény szamár a tehernek és fáradtságnak miatta nem térhete ki hamarsággal az útból, legott rugni kezde a ló és a sárba dönté a szamarat. Alázatosan kezde a szegény szamár szóllani és mondá a lónak: Miért műveled ezt rajtam? Nem látod-é, hogy halálra megfáradtam? Bizony nem kellene ezt rajtam művelned. Hiszen én is ugyanazon Istennek teremtett állatja vagyok, mint te. Felele a szép kövér ló: Örömest műveltem, te rút undok barom. Nem látod-é, kicsoda vagyok én? Nem látod-é, micsoda vagyon fejemen és hátamon? Ezokáért megtanítlak, hogy másszor kinyissad a szemedet és urad elől takarodj az útból. A szegény szamár nem szóla többet, hanem veszteg hallgata nagy fohászkodással. Néminemű idő mulva megrészegüle a lónak ura és a szép lóra felülvén, fel s alá nyargalni kezde és általszök-

tetvén egy árkon, a ló megrándítá az inát és elsántula belé. Kevés idő mulva eluná az úr a lónak sántaságát és kiadá azt a tanyára, hogy szekérbe béfognák és vontatnának vele. A tanyán száraz szalmával hízlalták és vasvillával gyakorta vakarták, amitől ollyannyira elhízék, hogy csupa csont és bőr vala. Mikoron ezokáért a gazda béfogta volna némelykor a lovat és egy jól rakott szekér előtt igen kínálná őtet egy alkalmas pálcával, meglátá ezt a szamár egy zöld pázsitról és mondá a lónak: Hallod-é te szépfarkú, nemde te valál ama szép és kövér ló? Kérlek, hova tetted ama szép aranyas féket és nyerget és ama szép aranyas bársonyos nyeregtakarót? Mit használ immár néked a te kevélységes kérkedésed és fennhéjázásod? Ugyan megútáltál engemet szegény nyomorúltat és a sárba döntöttél, de úgy tetszik, hogy az Isten bosszút állott érettem rajtad. Noha szegény megnyomorodott teherhordó állat vagyok, de azért ugyan nem cserélnék veled. Bezzeg hitvány és rossz társaságba jutottál. Bizony keserves a te urad vakarója. Ha sokáig így vakarnak, bezzeg az timároknak hamus csávázó vedrébe hajítják bé a bőrödet. Farkad pedig a szitacsinálóknak jut.

Értelme:

E fabula arra inti az embereket, hogy senki el ne higyje magát és magához mérvén senkit meg ne útáljon, se szépségéért, se jó szerencséjéért, sem egészségéért, se nemességéért, se gazdag voltáért, sem egyéb valami különbségért. Hanem gondolja meg az ember, hogy változandó a szerencse és gyakorta változik is. Azért a régiek, midőn képet akartak írni a szerencséről, kerék formájában írták meg azt: Forog a szerencse, mint az kerék a szekéren. És aki fenn ül, az egy kis idő mulva alant kerül. Mások ismét fátylait lebegtető szűznek írták meg kerek golyóbison. Merthogy a szűzön erőszakot nem művelt senki, azonképpen a szerencsének sem parancsolhat és erővel nem vehet semmit rajta senki. Gömbölyü pedig a golyóbis, akin áll s igen hamar elfordul. Ezzel pedig a képírók azt akarták megjelenteni, hogy ne bízzék senki a szerencse állhatatosságában, hanem féljen és bizonytalanságától tartson. Mivelhogy keresztyének vagyunk, nem ismerjük a szerencsét. Mert pogány dolog a szerencse. Nekünk Istenünk vagyon, akinek gondja viseléséből lesznek mindenek. Semmi nem lészen szerencséből és véletlenből. Mert a mi Istenünk bölcs és mindenható Gondviselő, mindeneket elrendelő. És mikor látja, hogy a kevély ember túlhágja a célt, és fele-

barátját megútálja, erőszakot veszen rajta és minden ok nélkül lába alá tapodja és semminek véli, bizony az igaz Isten az Ő szent igazságából és ítéletéből legott megbünteti a kevélyt és megvonja kegyelmességét tőle és minden ajándékitól megfosztja őt. Bizony úgy jár, mint a szép és kövér ló járt vala. Mert akinek privilégioma vagyis fejedelmétől nyert szabadsága vagyon, az mihelyt nem jól él avval, legott el is veszti az privilégiomát. Szinte ekképpen, aki elbízza magát Istennek kegyelmessége és az ő ajándékai miatt és azokkal gonoszul él, mind Isten, mind felebarátja ellen, az Úristen bizony megfosztja mindentől és szégyenbe ejti azt. Mint itt ezt a nagy délceg lovat is. Kiki mindezt ezokáért eszébe vegye.

A lóról, a szarvasról meg a vadászról.

A ló és a szarvas összeveszének és igen kezdék egymást gyűlölni és egymásra törni. De mivelhogy a ló látá, hogy szép és igen gyors volna a szarvas, azt gondolá, hogy nem birna vele, utól sem érné és így boszszút nem állhatna rajta. Minekokáért irigységből indíttatván, elméne a vadászhoz és monda annak: Vajh melly jó hírt mondanék tenéked, ha szómat fogadnád. Im egy nagy és kövér szarvas vagyon egy hellyen. Ha azt megfognád, jó hasznát vehetnéd. Jeles pecsenyéket vághatnál belőle, mind bőrét s mind szép szarvát drága pénzen eladhatnád. Monda a vadász a lónak: Én nem tudom, hol vagyon és ha szinte meg is találom, meg nem áll és nem lőhetem le, se meg nem foghatom. Monda a ló: Megmondom én, mit tégy. Elmegyek és megkémlem. Annakutánna idejövök hozzád és megjelentem néked, hol vagyon. Addig te szerezz nyerget és féket. Annakutánna ülj hátamra és hamar oda viszlek és nyargalj utánna és üsd által, ekképpen tied leszen. Minekutánna a ló megkémlette volna a szarvast, visszajöve a vadászhoz. És a vadász megnyergelé a lovat és féket vete fejébe és reája üle. És midőn alámentenek volna a völgybe, ahol a szarvas vala, meglátá őket a szarvas és felszökellvén, nagy gyorsan kezde a hegyoldalban felmenni és a cserjés felé tartani. Utánna ismét a ló és igen igyekezék a szarvast elérni. Midőn messze el kezde maradni a szarvas mögött a ló, a vadász vágni kezdé a sarkantyúval és monda: Nosza jobban, mert így el nem érjük. Azonközben a szarvas belévette magát az erdőbe. És monda a ló nagy

fáradtan. Jaj, hagyj már békén! Igen megfáradtam és el nem érhetem. Szállj le rólam és vedd le a nyerget hátamról és a féket fejemből. Mondá a vadász: Elkéstél arról. Hátadon ülök, szájadban a zabola. Bezzeg elkéstél a szabadságról, hanem odamégy, ahova én mondom. Ha pedig nem műveled, bezzeg megérzed a döffentő vasat az oldaladban.

Értelme:

E fabulával arra int a bölcs, először hogy jámbor és csendességes életűek legyünk és senkit ne bántsunk, senkivel egybe ne vesszünk. Mert abból irigység, gyűlölség és bosszuállásra való kévánság és igyekezet támad, mellyekből leszen mindenféle nyavalya és veszedelem. Jobb az embernek, hogy baráti legyenek, hogynemmint ellenségei. Jobb, hogy ezer baráti legyenek, mint csak egy ellensége is. Ennekutánna arra int e fabula, hogy bosszúállásra ne igyekezzünk, mert gyakorta történik, hogy az Úristen ítéletéből visszafordul a kasza és ahol mi másnak akartunk ártani és mást igyekeztünk elveszteni, ott mimagunknak teszünk kárt és mimagunknak keresünk veszélyt fejünkre. Mert igaz az Isten, ki magának kévánja a bosszúállást. Vajh, ha ezt meggondolnák a nagyurak, bizony jobb állapotban volna az ő dolguk. Budában nem volna Török Basa. De az nyereg hátunkon maradott s a zabola az szájunkban. Úristen! A Te igaz haragodban emlékezzél az Te nagy irgalmasságodról! Amen.

A nyúlról meg a kékkáposztáról.

A nyul menvén az úton, egy kert mellé juta. És békukucsála a kertbe és igen szép kékkáposztát láta ottan. És mind megkerülé a kertet a kerítés mentén, de sem rést, sem hágcsót nem talála, ahol bémehetne. Találá őtet a róka és megkérdé, mondván: Miért nem mégy bé a kertbe? Ihol la, melly igen szép kékkáposzta vagyon benne? Monda a nyul: Jól látám, de nem éri meg a fáradságot. Nem teszen jót az én gyomromnak, mert megcsömörleném tőle. Monda a róka: Imént én is így jártam. Mert szép szőlőgerezdeket találtam vala és én se mertem azokban enni. Merthogy éretlenek valának. Holott pedig a szegény róka örömest evett volna bennek. De nem ére fel oda, ahol azok lefüggnek vala.

Értelme:

E fabula azt jelenti, hogy az emberi természet igen kévánkozó és sok dolgok után vágyódik. A bolondok, hogy az ő kévánságaiknak eleget

tehessenek és mindenekben kedvek teljék, bizony nagy sok veszedelmekre vetik magokat. De e fabulák arra tanítják az embert, hogy éljen eszével és eszesen cselekedjék. És ne induljon mindenkoron kévánsága után, hanem amiről látja, hogy azt az Isten szerént tisztességgel el nem érheti és meg nem találhatja, annak ugyan békét hagyjon és vesse ki az fejéből és semmi számot ne tartson arra. Így legyen.

A bolháról meg az tevéről.

Egy valamelly bolha eluná magát egy hellyen és monda: Rossz dolog csak egy hellyen lakni. Bizony én is idegen földre megyek és országokat akarok látni. Látá pedig, hogy az árus emberek a tevékről egy gazdánál leraknák marhájokat, hogy ott nyugodnának és reggel ismét útjokra mennének. Elméne ezokáért a bolha és a teve szőrös farmatringjába bujék és ott meghúzódva hallgata. Mikoron pedig más országba jöttenek volna a lerakódás hellyére, kibujék az farmatringból és leszökellék a földre és monda a tevének: Im leszökellém, hogy tovább ne nehezítselek meg. Mert eddig is nagy terhedre voltam teneked. Mosolyogni kezde a teve és monda: Amminthogy annakelőtte nem terheltél engemet, bizony azonképpen mostan sem könnyebbítettél meg. Egy énnékem, ha farkam alatt léssz avagy nem, te hitvány féreg.

Értelme:

A bölcs e fabulával csíp egyet a csekély embereken és ama ringy-rongy és apró nyálas emberkéken, kik hányják-vetik és az öreg eszes emberek közibe elegyítik magukat, mintha ők is valamit tehetnének. És gyakorta meg is bosszantják a bölcs embereket, mintha őnékik is az fejükhöz ütötték volna az Salamon tökét, holott pedig, tisztességgel szólván, csak az alfelükhöz ütteték az. Ennekokáért, noha némellyek gyakorta az öreg emberek ellen támadnak és versengenek velük, azért mégis csak ringy-rongy emberek és bizony csak nyálas gombák és noha igen veszekednek, senkinek semmit nem használnak, azonképpen senkinek nem is árthatnak. Így lőn a nagy embernek, ama Philippus Melanchtonnak, a nagy reformátornak dolga. Aki mihelyt az igazságot megismeré és elálla régi hitétől, legott nagy sok nyálas, ringy-rongy emberke támada reá, ellene írván, mint Matthias Todt, Heshusius, az Paulus Eber, a

Vitenbergai püspek s mások. De mit használtanak vele? Annyit, mint a bolha, melly azt hitte, hogy megterheli vala az tevét. Az efféle hitványok ezokáért az ő nyálasságokkal mind a farmatringba és az tevének farka alá valók. Így vagyon.

A macskáról meg a rókáról.

A róka úton járván, elére egy macskát. Annak köszönvén, monda: Hova, hova jó húgom? Felele a macska: Ez úton elő ballagok. Monda a róka: Miféle míves vagy? Micsoda tudományt és mesterséget tudsz? Felele a macska: Nem tudok semmit, hanem csak valamiféle szökellést és ugordást tudok. Monda a róka: Ó nyavalyás húgom, bizony ebből meg nem élsz, ha egyebet nem tudsz. Elég kevés mesterség ez. Én pedig százat tudok, ugyan jeleseket. Mindenikből szabadon eléltethetném magam. És mindenik ollyan, hogy avval megszabadíthatom magam a veszedelemből. Monda a macska: Boldog vagy tehát és jól vagyon dolgod. Bezzeg hosszú életű léssz te. De amott nem igen jó dolgot látok, jó róka uram. Monda a róka: Mit látsz, jó húgom? Monda a macska: Egy lovagot látok a hegyoldalon feljönni és úgy tetszik, hogy két agár futos előtte. A fűben is látok valami fejeket, nem tudom, vizsla-é, kopó-é vagy micsoda. Monda a róka: Jaj húgom! Melly igen bolond vagy. Igen félénk vagy és attól káprázik a szemed és ezért tetszik teneked úgy, mintha agarakat és embereket látnál. Nincsen ottan semmi. És ha el is jönnének, mit tehetnének nekünk? Ne aggódjál! Monda a macska: Valamint tetszik néked! Nem tudom miért, csak azt tudom, hogy igen pozsog a hátam, úgy félek. Mert jól tudom, hogy ezek közül egy sem barátom énnékem. Midőn egymással ekképpen beszélnének, megláták az agarak a macskát és a rókát és hertelen reájok futának. És megijedvén a róka, monda a macskának: Pokol hozá ide ezeket. Egy csöppet sem örülök jövetelüknek. No jó húgom, fussunk! Mert épp ideje volna! Azonközben elérkezének az agarak és a lovag igen kezde kürtölni. Monda a macska: Micsoda szó ez? Mit akar ez a kintornálással? Felele a róka: Bizony a hitvány pimasz táncra kürtöl. Bezzeg szaladj, ha szaladhatsz. És a macska meglátott egy magas fát és arra nagy hamarsággal felhága. De az ebek utolérték a rókát és az té s tova kezde csavargani az ebek előtt. És kiáltani kezde a macska: Hé róka frater, ho hó

róka frater, vedd elő a száz tudományokból vagy egyiket. Mert ugyan ideje volna! Ha elő nem veszed, nyilván nem lész hosszú életű. Mert igen messze még a cserjés! Igen félek, hogy el nem érheted. És az agarak elkapák a rókát és igen megszaggaták a bőrét és végre megfojták. És monda a macska a fáról: Jaj szegény róka! Melly igen keveset használtanak tenéked a nagy sok mesterségek, ó szegény. Csak legalább a fára való mászást tanultad volna meg! Bizony több hasznát vetted volna annak, hogynemmint a többi száz tudományodnak.

Értelme:

E fabula arra int, hogy az ember alázatos legyen és a kevélységtől megoltalmazza magát. És noha az Úristen őtet meglátogatta különb-különbféle ajándékokkal, értelemmel, jó ésszel, okossággal, bölcsességgel s egyebekkel, de azért el ne bízza magát és kérkedésbe ne essék és felebarátját magához mérvén meg ne útálja. Mert az okosság és emberi bölcsesség nem elég ahhoz, hogy az ember megmaradjon és a veszedelmet elkerülhesse az Istennek kegyelmessége nélkül. Mert az Úristen gyülöli az istenteleneket, kik okosságokban hivén, elbízzák magokat és mint a szent Írás mondja, azoknak ellenek áll. És ugyan megfogja őket az ő bölcsességes tanácsukban és nagy okoskodásukban, hogy azokban legott megakadnak és elvesznek. Mint a légy megakad az pókhálóban és abban hal meg, ki nem mehetvén belőle. Akármelly igen okos és bölcs légy, ne essél kevélységbe. Ne hányjad-vessed magadat és ne kérkedjél, hanem alázd meg magadat és féljed az Úristent s Őtet kérjed, hogy Ő legyen veled, Ő vezéreljen és hogy Ő megoltalmazzon téged. És becsüljed az Ő szent igéit és abból megtanuljad az Ő ismeretét és bízzál Őbenne. Ekképpen megmaradhatsz. Mert Ő leszen veled. Ő leszen tüzes kőfal körüled és az Ő Angyalai járnak tábort körülötted és mindenképpen megmenekedel. Ez a legjobb tudomány és a legnagyobb mesterség. Ha ehhez tudunk, akkor csak kérkedjünk bátran. Mint az Úristen szava mondja: A bölcs pedig ne kérkedjék az ő bölcsességének miatta, sem az erős az ő erősségének miatta. Hanem azzal kérkedjék, ha engemet megismer. Bizony így vagyon.

A juhról meg a varjúról.

Egy valamelly varjú eleget evén, mulatni röpüle. És midőn bokorról kőszálra és kőszálról öreg fára ment volna, láta végre egy juhot a pázsiton legelni. És odaröpülvén, a juhnak a hátára szálla. És midőn sokáig ott forgatta és teregette volna magát, vágni kezdé csőrével a juhnak az hátát. És midőn sokáig gyötörte volna és ide s tova kergette volna, monda a szegény juh: Miért nem hagysz békén? Mit vétettem én tenéked? Gondold meg, hogy szegény ártatlan juh vagyok! Miért nem mégy amoda, ama komondorra? Szebb és símább annak a háta! Monda a varjú: Vajh melly balgatag állat! Te tanítasz-é engemet? Nem tudod-é, melly hosszú életűek lennének az varjak? Hogy szinte kilencszáz esztendeig is elélhet némellyik! Én igen vén vagyok. És jól tudom, mit kelljen művelnem. Kemény a komondornak a háta és a szőre igen síma. Nem jó ottan ülni, mert igen hamar elcsúszni róla. A te hátad pedig széles és igen jó lágy. Monda a juh: Helyes, legyen így! De ha énnékem is ollyan

fogaim volnának, mint a komondornak, nem igen gyönyörködnél a hátamon ülve, noha lágy. De ha az Isten így akarta, ülj ott veszteg.

Értelme:

E fabula megmutatja a hatalmasoknak és kegyetleneknek mivoltukat. Hogy felfuvalkodik az ő szivük és magukhoz képest a szegényeket semminek veszik és ugyan megútálják. Mintha bizony önállok egyedül volna mind az ész és mind az értelem és a szegény együgyűeket sehogyan nem vélik méltóknak lenni arra, hogy embereknek neveztessenek. És felfuvalkodásukban uralkodni kezdenek a szegénységen és untalan csípik, koppasztják, mellyesztik, nyúzzák, rójják, dúlják, fosztják, raboltatják, nyomorgatják a szegény ártatlanokat. És ekképpen nagy fényességgel mutogatják magukat mindenütt. Ha látod gazdagságukat, a prédából gyültet, a szegény ártatlan emberek verejtékéből lettet, bizony tudnod kell, hogy a gazdagoknak egy pénz ára igaz úton szerzett marhájuk nincsen. Elmennek ugyan a szegény ártatlanok és fohászkodnak az Uristenhez, de nem tehetnek ellenek semmit. És midőn már a gazdagok többet meg nem vehetnek a szegényeken, legott máshová vetik a csőrüket és ott is csípni akarnak. De bezzeg komondorra is találnak és ekképpen egyik kegyetlen a másikra találkozik. És úgy mardossák egymást. És így teljesedik bé a közmondás: Vonsszon a fakó! De ismét a fakót is vonsszák. Ha ennekutánna megtekinted őket, bizony mind együtt megemésztettetnek és undokul eltiportatnak, mint porban az lóganéj. Mert igaz az Isten! Ő bosszút áll a szegényekért. Mint megmondotta: Ne bántsátok a szegényeket, mert én hozzám kiáltanak és én bizony igen hamar meghallgatom az ő óhajtásokat. Bosszút állok érettek. És megverlek. Így vagyon.

A kezekről, lábakról meg a gyomorról.

Egyszer az emberi testnek tagjai egybe tanácskozának a Gyomor ellen, mondván: Im a gonosz gyomor mint cselekeszik! Mindéltig veszteg vagyon és hivalkodik. Soha nem teszen semmi dolgot, hanem mindenkoron csak jól lakik. Mi, többi tagok nem győzzük őtet mindenha megtölteni. Ennekokáért megszününk és nem dolgozunk tovább és nem szolgálunk neki. E végezés után veszteg maradának a tagok és nem

adának enni a gyomornak. Mikoron a gyomor bőjtelni kezde, legott nem kezde zsírt és erőt adni a tagoknak és mindjárást kezdének lankadni és megerőtlenedni azok. Legott mondának a tagok egymásnak: Gonosz tanácsra vitt minket az pokol irigység. Mert azt végezők, hogy ne adnánk enni a gyomornak és ime nem a gyomornak tettünk kárt, hanem minnenmagunknak, annyira, hogy csak alig vagyunk belé. Ha ezokáért el nem akarunk veszni, tehát jerünk és szolgáljunk és adjunk enni a gyomornak.

Értelme:

E fabula arra int, hogy kiki mind az ő mesterségében megmaradjon és abban az ő tiszte szerént cselekedjék és minden rendbéli embernek szolgáljon, úgy amint az Úristen e világon az emberi társaságot az ő rendibe elosztotta. Ezokáért dolgodban híven járj el és légy csendes! Semmiféle rendbeli emberre ne irigykedjél. Mert az Úristen az ő szent bölcsessége szerént ekképpen akarta az emberi társaságot rendekbe foglalni. Ha tenéked munkálkodnod és munkáddal mást segítened kell, fel ne háborodjál és szived ne legyen békételen miatta. Mert Istennek akaratja ez. Ha másképpen akarta volna, megtalált volna téged is és más rendbe helyheztetett volna. De nem akarta. Tehát vedd jó néven tőle és légy békességes. De bezzeg te ezt mondod: Jó dolog bizony más embernek uralkodni és hivalkodni, azonközben nékem az orromon foly alá az veríték és feltörik az tenyerem a nagy munkának miatta. De ne zúgolódjál. Mert bizony így jár ez ki néked s az Úristen akarta így. Mert ezt hagyta az apádnak is. És ne gondoljad, hogy más ember az ő hivataljában vesződség nélkül leszen. Mindennek megvan az ő bibéje. Te munkálkodol és munkádból adod az adót a fejedelmednek, segíted pásztorodat s egyéb feljebbvalóidat. De ha azoknak nyughatatlansága és sok gondja terajtad volna csak egy napig is, bezzeg igen hamar elunnád. Így vagyon, bizony.

Egy rókáról meg egy bakról.

A róka és a bak együtt vándorolnak vala egymással. És mikoron igen megszomjúhoznának mind a ketten, találának az út mellett egy kutat. És belétekintvén, a bak monda: Róka fráter, bezzeg jó volna ebből

inni, de hitvány pórok laknak itt e vidéken, hogy sem kötelet, sem vedret nem szerzettenek a kút mellé. Mit tegyünk? Monda a róka: Bizony meghalunk szomjan, ha belé nem hágunk. Monda a bak: Nem mély a kút, amint látom, jere, hágjunk belé. És alászökellék a bak a kútba. A róka is utánna szökellék. És mikoron kévánságuk szerént ugyan eleget ittanak volna, körül kezde tekinteni a bak és monda a rókának: Itt benn vagyunk, ugyan eleget is ittunk, de hogyan mehetünk ki innét? Monda a róka: Könnyű dolog ez. Ágaskodjál fel szép egyenesen a fal mellett és én felhágok reád, a válladra és onnét a fejedre és arról annakutánna kiszökellek és kezemet alányujtom és tégedet is felvonszalak. Monda a bak: Bizony, jó leszen. És nekitámaszkodék a falnak. A róka pedig felhága a baknak szarvára és arról kiugordék az kútból. És monda a baknak: Ha igen bánod, jer utánnam. Monda a bak: Nyujtsad csak a kezedet. Felele a róka: Majd még én nyujtom neked a kezemet, te büdes agg eb, te! Csaknem megöltél az úton nagy sok büdességeddel. Jó hellyen vagy odalenn. Maradj csak ott. Monda a bak: Jól adták reád a nevet, hogy ravasznak neveztenek. Ravasz csavargó és fondorló, hitvány semmi lator vagy. Felele a róka: Te meg bolond szamár vagy. Kár, hogy olly szép ősz szakállad vagyon. Bolond. Hogy-hogy nem gondolád meg először, hogy ha beszöknél a kútba, miképpen jöhetnél ki belőle ismét. Maradj csak ott. Jó híves hellyen vagy. És otthagyá a szegény bakot az kútban.

Értelme:

E fabula arra inti az embert, hogy megnézze, kivel társul egybe. Mert nem úgy kell az embert megítélni, amilyennek kívül látod. Merthogy gyakorta a szép szín s az ártatlanságnak palástja alatt igen ravasz álnok lator lakozik. Ennekutánna arra int ez a fabula, hogy az ember vakmerő bátorságból, magagondolatlanul semmihöz ne kezdjen, hanem mindennek, amit kezdeni akar, először meggondolja az végét. Így jó lészen mindaz, amit kezdeni akar. Vajh melly nehéz a megtörtént dolgot visszavonni. Avagy a megtörtént dolog után tanácsot találni. Így vagyon.

A fenyőfáról meg a nádszálról.

Egy valamelly nádszál közel áll vala egy egyenes szép magas fenyőfa mellett. És midőn a szél fú vala, ottan té s tova hajladoz vala a szél után. Monda a fenyőfa a nádszálnak: Menj tova innét. Nem vagy méltó, hogy mellettem állj. Monda a nádszál: Miért nem? Felele a fenyőfa: Mert nyughatatlan és állhatatlan vagy. Hol imide, hol amoda hajlasz. Miért nem állasz veszteg? Lám én veszteg állok, akármint fújjon is a szél. Monda a nádszál: Én nem tudok veszteg állani. Mert vékony és gyönge vagyok és nincsen annyi erőm, mint tenéked. Azért kell hajladoznom, hol emide, hol amoda. Monda a fenyőfa: Tehát te magad vallod, hogy erősb vagyok nálladnál. Bezzeg szép és erős vagyok. Ihol la, melly magas vagyok! Ezenközben igen nagy szél támada. És a nádszál engede a szélnek és meghajola. De a fenyőfa nem akara engedni, hanem meg akará erejét mutatni és állhatatos voltát megjelenteni. De a szél ugyan hatalmat vőn rajta és

mind gyökerestől kiszaggatá a földből és ledönté az földre, ollyanynyira, hogy mind elpusztula.

Értelme:

Ezt a fabulát a bölcs a kevélyek és nagyot akarók ellen szerzette, hogy megmutatná, mint járnak azok, akik kevélyek és nem tudnak senkit tűrni és senkinek engedni. Ők azt hiszik, hogy az a nagy emberség és az a megmaradásnak útja, hogy ha nagyot akarók és kevélyek lesznek és senki előtt meg nem alázzák magukat. De senki nem volt ollyan erős és hatalmas, hogy hatalmasb ne találkozott volna őreája. Az Úristen igen gyűlöli a kevélyeket és ellenek áll, mint szent Péter is mondja. És ezt eleitől fogva megmutatta az ő itéletiben és cselekedetiben. A hatalmasakat, dölyföseket és kegyetleneket megrontotta és elveszejtette, de az egyűgyűeket és alázatosokat bizony felemelte, mint Szűz Mária, a mi Urunk Jézus Krisztusnak anyja, az ő énekében vallja. Erről a szent Írásból sok példát hozhatnánk elő, de erre nincsen szükség. Gondoljad csak meg, hogy negyven esztendőtől fogva hova lettenek és hova lesznek naponként az nagy embermarók, az igen nagy urak és egyéb magabírók, mind szerte az országban, mind az városokban? Hogy az mohácsi veszedelem óta hova lettenek? Lám porban fekszik minden dicsőségük. Bizony így vagyon.

Egy oroszlánról meg a rókákról.

Egy idős oroszlán eluná magát és bémenvén barlangjába, betegnek tetteté magát, hogy ne kelletnék vadászni mennie, hanem hogy ott hellyében eleget ehetnék. Eljövének ezokáért a többi vadak, hogy meglátogatnák az ő királyokat, mert meghallották vala, hogy beteg volna. És midőn egyenként bémentenek volna hozzája a barlangba, mind megfogá őket, megfojtá és megevé. Végre eljövének a rókák is és megállának a barlang előtt és úgy néznek vala bé. Monda az oroszlán: Mi dolog ez? Miért nem akartok béjönni? Felele az egyik róka: Örömest bémennénk, de félünk. Monda az oroszlán: Miért? Felele a róka: Merthogy nagy sok vadaknak a nyomát látjuk, hogy bémentenek volna hozzád a barlangba, de bizony egyiknek sem látszik a nyoma, hogy ki is jött volna. Ezokáért maradj csak ott benn, de mi bizony itt kinn akarunk maradni.

Értelme:

E fabula arra tanít, hogy bölcsek és eszesek legyünk és a más ember kárán és veszedelmén eszünkbe vegyük magunkat, hogy a kárt és veszedelmet elkerülhessük. Ez pedig könnyen leszen, ha állhatatosak leszünk és nem minden rendbéli emberekkel cimborálkodunk egybe. Mert minden ember ember, de nem minden ember jámbor, vagyis tisztességes szándékú. Az emberek igen bélelve vagynak tettetéssel és képmutatással és bizony az ő természetük szerént igen hazugok. Sokat hallj ezokáért és sokat láss, de keveset higyj és beszélj, ha azt akarod, hogy meg ne csaljanak. Bizony, így vagyon.

Egy farkasról meg a pórokról.

Egy valamelly farkas kiméne az erdőből a mezőre mulatni és láta ott valamiféle szántóembereket, kik között egy csorda disznó járván, gyökeret túr vala. És egy varjút láta ott, hogy egy igen szép disznónak a hátára ült volna és ott teregetné magát és a disznó nagy csendesen járdogálna alatta. És monda a farkas: Bizony szép dolog ez! Melly szépen hintázik a pimasz varjú a szép disznónak a hátán. Bizony én is oda megyek és egyikre felülök. Lám, senki nem szól semmit érette. És igen lassan odaballaga és ő is hertelen felugordék egy igen szép ártányra, hogy ő is azon járna, mint a varjú. De megijede az ártány és futni és ríni kezde. Megláták a pórok, hogy a farkas az ártányra hágott volna és elhagyák a szántást és körülvevék a farkast és hurrogatni kezdék és pálcákkal ütni és szekercékkel és kövekkel hajigálni, annyira, hogy ugyan jól megverettetvén, csak alig hogy elmehete. És elmenvén, találá egy rókára. Az kérdé tőle, mondván: Mi dolog, farkas uram? Amint én eszembe veszem, nem jól kelt kölesed. Bizony igen megszakadozott a subád. Igen kidülledett a szemed. Felele nyögéssel a farkas: Jó atyámfia róka, nem jól jártam. Nem sok híjja, hogy meg nem ölének. Bizony nincsen igazság ez világban. Monda a róka: Mint esett? Felele a farkas: Nagy dolog ez. Egy igen hegyescsőrű varjú egynéhány óráig egy szép ártányon üle és az olly csendesen hordozá a varjút és egyet sem nyikkana. A szántók is mindnyájan ugyan jól láták, de egyet sem szólának érette. Én is kévánkozám oda, hogy egy szép ártánynak a hátán járhatnék. De mihelyt reája hágék, úgy kezde az átkozott disznó ríni, mintha

kést vertek volna beléje. A szántók pedig mindnyájan hertelen egybefutának, körülvőnek és pálcákkal igen kínálának és kövekkel igen meghajigálának. Csak az Isten kegyelméből nem maradék oda. Lássad ezokáért, én édes atyámfia róka, ha igazság-é ez? A varjú napestig mind rajta jár a disznókon és senki egyet sem szól érette, senki nem hurrogatja, sem nem hajigálja. Engemet pedig mindjárást meg akarának ölni. Magad is jól tudod, melly igen jámbor és ártatlan vagyok. Monda a róka: Bezzeg igen magadgondolatlan vagy. Nem hallottad-é a közmondást: Agg ebet nem illeti a hintószekér. Ki ördög vitt reá, hogy kévántad a hintót. Sem magad, sem apád, sem a szépapád soha nem járt hintóban.

Értelme:

E fabula azt jelenti, hogy nagy különbség vagyon az emberek között. Némelly ember jó természetű, szép csendes erkölcsű, kivel noha egybe társalkodol és egybe barátkozol, azért ugyan semmi kárát nem vallod. Mert jó természetű és nincsen álnok és ártalmas szive. De némelly ember bezzeg képmutató, színeskedő, széllel bélelt. Kívül minden jót mutat, síma beszédű. De belül bizony rakva vagyon álnoksággal, ártalmassággal és bosszúságra űző méreggel. Ha illyennek adod magadat és illyennel társalkodol egybe, nyilván kár nélkül meg nem menekedel tőle. Ezokáért megoltalmazd magadat az efféle farkas természetűektől és idején megvessed barátságukat. Ha morognak is érette, ne gondolj vele. Ollyanokkal cimborálkodjál egybe, kiknek ismered természetüket, hogy jó és békességes az. Menjen útjára az, ki téged az ördög hamus kádjába vonszana. Mert az efféle ember nem tehet egyebet gonosznál, merthogy Kain természete vagyon benne. Miért ölik meg a farkaskölykeket? Lám, pedig egy bárányt sem ettek meg? De bizony bennek vagyon az gonosz természet, ennek kell elejét venni. Így vagyon!

Egy öszvérről, a rókáról meg a farkasról.

Egy valamelly szép öszvér jár vala a fűben egy erdő mellett és ott eszik vala abban. Jöve egy róka hozzája és nagy kevélyen kérdezé az öszvért, mondván: Kicsoda vagy te? Felele az öszvér: Szegény oktalan állat vagyok. Monda a róka: Nem azt kérdem. Hanem kicsoda volt az apád? Felele az öszvér: Szegény ló vala az apám. Monda a róka: Nem is azt kérdezem. Hanem hogy mi neved? Felele az öszvér: Nem tudom nevemet. Mert igen kis csikó voltam, hogy mind apám, mind anyám megholt. De hogy feledségbe ne jutna az nevem, szegény apám a hátsó bal lábamnak talpára írta meg nevemet, ott megolvashatod, ha ollyan igen kévánod. De a róka megorrontotta az öszvér ravaszságát és akaratját és nem akará az olvasást megkésérteni. Vala pedig a rókának ellensége a farkas, mellyet alattomba igen gyűlöl vala. Elméne ezokáért az erdőbe és megkeresé a farkast. És találván őt, monda néki: Szégyenelni való a te dolgod. Itt fekszel az árnyékban és úgy éhezel, hogy szinte átlátszik

a hasad belé. Amott az erdőszélen egy igen szép kövér gyermekded öszvér jár. Azt könnyen megfoghatnád és úgy mint egy lakodalomban lakhatnál jól avval. De te inkább kedveled az árnyékot és az jó aluvást. Monda a farkas: Hol vagyon az az öszvér? Monda a róka: Jere, megmutatom. És midőn távol megmutatta volna neki az öszvért, odasiete a farkas és megkérdé az öszvért: Ki ija-fija vagy? Felele az öszvér: Szegény oktalan állat vagyok. Monda a farkas: Nem azt kérdem. Hanem kicsoda volt az apád? Felele az öszvér: Szegény ló vala az apám. Monda a farkas: Nem is azt akarom tudni. Hanem hogy mi neved tenéked? Felele az öszvér: Nem tudom nevemet, mert igen kis csikó voltam, hogy megholt az apám. De hogy feledségbe ne jutna a nevem, a hátsó bal lábamnak talpára írta meg az apám a nevemet. Ha meg akarod olvasni, lehet. A farkas nem vevé eszébe az öszvér szándékját. Hanem odaméne, hogy megtisztítaná az öszvérnek lábát és hogy megolvasná a nevét. De az öszvér úgy rugá orron a farkast, hogy mind a két szeme kidüllede és ottan legott elájula. Néminemű idő mulva, mikoron magához tére s feltápászkodék, hogy elmenne, ott áll a róka és igen kacagván monda: Eredj már, eredj. Szégyeneld magad. Elmehetsz már nagy tisztességgel, úgy kell néked agg ebnek! Baccaláriussá tetted magadat. Írást akartál olvasni, holott sem magad, sem egész nemzeted soha egy betűt nem tanult! Melly szégyen! Látszik, hogy homlokodhoz ütteték az írótábla. És a farkas elpironkodék onnét.

Értelme:

E fabula először arra tanít, hogy minden ember eszes legyen, az ő mesterségében legyen foglalatos és azt cselekedje, amit az Úristen neki meghagyott és parancsolt, azt szorgalmatossággal őzze és kövesse. Idegen dolgokat, mellyek az ő mesterségéhez nem illendők, ne míveljen. Ahhoz, amit nem tanult és nem tud, avagy nem ért, az ollyanhoz ne kezdjen. Mert tisztességet nem vall vele és hasznot sem veszen belőle. Ezokáért senki mesterré ne tegye magát, minekelőtte ki nem szolgálta az apródesztendőt. Ennekutánna még arra tanít e fabula, hogy jól megnézd, kivel társulsz egybe. Ha vajjon jámborokkal barátkozol-é, hogy ugyan istenfélők és jó lelkiesméretűek-é, tehát hogy jó hasznukat veszed-é? Mert az Úristen kedveli és megáldja azokat és tégedet is velük egyetemben. Ők pedig, minthogy nem álnokok, nem zsémbesek, nem bántanak tégedet, tanácsukkal sem ártanak, veszedelembe sem ejtnek téged. De ha

istentelen gonosz emberekkel társulsz egybe, bizony rókamódra cselekesznek veled és mindenben kárt vallasz és ha eszedbe nem veszed magadat, végre ugyan szégyenbe ejtenek és elveszejtenek téged. Azért mondja a Bölcs: Hogy jobb az embernek skórpiókkal együtt lakni, hogynemmint efféle álnok lator emberekkel.

A farkasról meg az bakról.

A farkas látá a bakot a mezőn a fűben és lassan affelé kezde ballagni, hogy megfogná és megenné. Vala, hogy a bak meglátá a farkast és illára vevé a dolgot. A farkas utánna és erősen kezdé őtet kergetni. A bak felfutamék egy meredeken egy nagy kősziklára. És a farkas nem hághata utánna, hanem szünetlen kerengi vala a kősziklát harmadnapig. Midőn igen megéhezett volna, elméne onnét és elbujék a bokrok közibe a víz mellett, hogy onnan lesné a kősziklán álló bakot. Fél nap mulva alájőve a bak a kőszikláról. És merthogy igen megszomjúhozott vala, mindjárást a vízre siete és bémenvén a patakba, jócskán ivék belőle. És midőn eleget ivott volna, alátekinte a vízbe és meglátá az ő képét a vízben és monda: Piha te lelkes állat, melly igen szép lábaid vagynak. Melly igen hosszú és kellemes a te szakállad. Melly igen szép magasak, nagyok a szarvaid. Nagy szégyen reád, hogy egy rossz farkas elől kell futnod, kinek csak egy hosszú farka vagyon, de sem szarva, sem csülke. Melly szégyen te kecskebak! De innen tova nem mégy. Ha a lator farkas reám talál, ugyan szembe megyek vele és úgy öklelem meg az én szép magas szarvaimmal, hogy mindjárást tova, ülepre esik. Midőn ekképpen szóllana, a bak háta megé ballaga a farkas igen lassan és mind kihallgatá a bak beszédjét és bényulván a bokorba, megragadá a bakot és monda: Jó bak fráter! Mit jársz itt? Miért hágtál az én hellyembe és mért iszod az én vizemet, mért undokítod meg hosszú szakálladdal? Eleget imádkoztál és gyóntál, jer ki immár, én megadom a feloldozást. És midőn a farkas a bakot ki kezdé vonni, mondá a bak: Jaj jó farkas uram, jaj! Bizony vallom bűneimet. Nem jól cselekedtem, hogy e helyre jöttem és a te hellyedbe hágtam a vízbe és a vizedet megittam. Szánom-bánom szivem szerént, hogy ezt műveltem. De kérlek tégedet jó farkas uram, megbocsássad vétkemet és légy kegyelmes hozzám. Mondá a farkas: Jól vagyon. Ha megszánod-bánod, az Isten meg-

bocsájtja és üdvözülsz. Mit kévánsz még egyebet? Ugyan jót teszek veled. Megeszlek és ekképpen vége leszen a sok bűntételnek. És megfojtá és megevé.

Értelme:

E fabula először azt jelenti meg, minemű természetük vagyon a kegyetleneknek. Hogy semmit nem tudnak gondolni és semmi egyébre nem tudnak igyekezni, hanem csak arra, miképpen nyomoríthatnák meg és veszejthetnék el a szegény együgyűeket. És ebben az ő igyekezetükben nem néznek se törvényt, sem igazságot, se gonosz hírnevet, sem Istent önmagát, hanem csak az ő gonosz szívüknek kévánságát. Vagy vétkezett a szegény ember, vagy nem, de mégis mindenképpen bűnös. Jaj e nagy visszásságnak! Másodszor e fabula arra inti a szegény együgyűeket, hogy az ő nyomorúságukat és Istentől reájok bocsájtott keresztjüket békességgel elszenvedjék és a hatalmas kegyetlenek ellen fel ne berzenkedjenek és fel ne támadjanak. Mivel nem használnak maguknak vele. Mert gonoszoknak és kegyetleneknek áll e világ. S itt e világon veszik el ők az ő javaikat, mint ama dús, akiről Lukács evangyélioma szól, a 16-ik fejezetében. Így vagyon.

Két rákról.

A gyermekded rákot láta az ő atyja, hogy a vízbe rák módjára hátrálva menne bé és igen megháborodék azon. És megszólítá a fiát, mondván: Jó fiam, ne járj illyenformán hátrálván. Mert rút vagy vele. Fejjel előrefele járj, mint az egyéb lelkes állatok. Felele a fiarák az atyjának, az öreg ráknak: Vallom édesapám, hogy a fiú tartozik az atyjának engedni és annak példáját követni. De merthogy rákot soha nem láttam, ki fejjel előrefelé járt volna, hanem csak hátrafelé, ezokáért a mi ráknemzetünknek példáját követtem eddig. De ha te édesapám jó és szép példát adsz énnekem és előttem előrefelé mégy, úgy én is igyekszem példádat követni. Mikoron pedig az öreg rák jó példát igyekeznék adni az fiának és előrefelé akarna menni, csak igen lassan kezde kullogni, mivelhogy nem szokta volna meg. Monda a fiarák: Ha a halászok kergetni kezdenek, igen hamar beérnek illyenformán és megfognak, ha így ballagsz. Felele az atyarák: Más módon megyek akkor. Kérdé a fiarák: Mint

mégy tehát akkoron? És monda az atyarák: Így la! És gyorsan hátrafelé méne. Monda a fiarák: Édesapám! Ha ez a járás hasznosabb, tehát csak emellett maradok. Ám ha valaki előrefelé akar menni, csak menjen.

Értelme:

E fabula először is azt jelenti, hogy nehéz a természettől vett szokásokat megváltoztatni. Amint az Isten az embert teremtette és az ő életének módját tisztességgel elrendelte, jól vagyon és igen illik hozzája, ha így jár és így cselekeszik az ember. De ha finnyáskodik és az elrendelt útból kihág, legott kitör belőle és kimutatja magát az kevélység, melly igen szidalmas. Ennekutánna e fabula arra inti az embert, hogyha mást akar feddeni és igazgatni, akkor először önnmaga kebelébe nézzen és megesmérje magát, ha afféle vétekben részes-é, melyről mást meg akar feddeni. Így legyen.

A hangyáról meg a galambról.

Egy valamelly hangya igen szomjú lévén, kényszeríteték a forráskútra menni, hogy ott innék. És midőn aláhajolna, hogy innék a vízben, legott beleesék a vízbe. Áll vala pedig egy fa a kút mellett, melynek ágai a kút fölébe érnek vala, mellyeken egy galamb ül vala. Ez látván a fáról a hangyát, hogy vesződnék a vízben, egy ágacskát szegdele le a fáról, amellyen ül vala és azt lehajítá a kútba. Arra mindjárást felmászkála a hangya és azon megkapaszkodván, kimászkála a kútból és megmenekedék a haláltól. Azonközben jöve arra egy madarász. Az látván a galambot a fán, mindjárást vőn egy hosszú rudat és lépet ragaszta annak hegyire és lassan-lassan elkezdé azt a fának ágai közé tólni, hogy avval megfogná a galambot. Mikoron pedig ezt látta volna a hangya, hamar odasiete és a madarásznak a lábán felmászkála és erősen megcsípé azt, annyira, hogy a madarász leejté a lépes rudat. És hallván a galamb a rúdnak zörgését, megijede és látván a madarászt, elröpüle és ekképpen megmenekedék a haláltól.

Értelme:

E fabula először arra int, hogy az ember jámbor legyen és senkinek ne ártson, kárt se tegyen, hanem inkább arra igyekezzék, hogy minden em-

berrel jól tegyen. Mert a jótétel soha nincsen jutalom és haszon nélkül. És bizony ne nézzen arra, ha vajjon kicsiny, együgyű, szegény az, akivel jól teszen. Merthogy ezeknek is módja kerül idővel, hogy ismét jóval, szolgálattal és haszonnal füzessenek néki. Másodszor tanít e fabula hálaadásra, hogy hálaadatlanok ne legyünk és hogy a jót gonosszal ne füzessük, hanem tiszta jóval. Mert bizony ebtermészetűek azok, kik a jót gonosszal füzetik meg. Mert ha az eb a vízbe esik s ha kezeddel hozzányulsz, hogy kivonjad onnan, legott megharapja az kezedet. Így vagyon.

Az oroszlánról, az ökörről, a kecskéről meg a juhról.

Az ökör, a kecske és a juh egybe társulának az oroszlánnal és együtt menének vadászni a harasztosba. És midőn egy szarvast fogtanak volna, néggyé vágák azt, hogy megosztoznának rájta. Mikoron pedig nyilat húzának az osztozásra, az oroszlán félretevén az egyik részt, monda: Ez engemet illet, mert enyim az első rész, merthogy én vagyok az oroszlán, minden vadaknak királya. A másik részt is elvevén, monda: Ez is engem illet, mert erősb vagyok nállatoknál. A harmadikat is elvészem, mert én futottam többet nállatoknál. Ehol vagyon a negyedik rész, de majd meglátom, ki mer hozzányúlni. Nyilván nem barátom leszen az, aki hozzányúl. Alásüté fejét az ökör, a kecske és a juh és eltakaroda onnét. És ekképpen marada mind a négy rész a kegyetlen oroszlánnak.

Értelme:

Kiki mind lássa meg, kivel társalkodik egybe. A jámbor, szegény és együgyű ember békét hagyjon a dúsoknak. Mert bizony keveset gondolnak azok Istennel s az igazsággal. Ezért szokták mondani közbeszéddel: Nem jó az urakkal egy tálból cseresznyét enni. Merthogy legott lövöldözni kezdenek az magokkal. Így vagyon ez.

Az egerekről meg a macskáról.

A macska eszébe vevé, hogy egy valamelly házban sok egerek volnának. Bébujék ezokáért a házba és sokat foga meg az egerekben és egymásután megevé azokat. A többi egerek eszekbe vévén ezt, egybegyűlének és tanácsot tartának egymással, mit kellene mívelniek, hogy a macskától megmenekedének, hogy magvok ne szakadna miatta. És azt végezék, hogy ezután egy egér se laknék lent a házban, hanem ott fenn a házhéjja alatt, a padláson lennének és laknának, ahova a macska nem mehetne. Megérté a macska az egereknek végezését és igen keresé a módját, hogyan férkőzhetnék fel az házhéjjára. Mikoron pedig fel nem férkőzhetnék, felfüggeszté magát egy faszegre, melly a ház falába vala verve, két hátulsó lábánál fogva, úgy tettetvén magát, mintha megholt volna és úgy lesé ott az egereket. Mikoron pedig az egyik egér alájött volna, meglátá ott függeni a macskát, monda: Vajjon micsoda függ ott a szegen? Talán valami fújtatót függesztettenek oda? No, vagy fujtató

vagy nem, de bizony hogy oda alá nem megyek. Vajha a nyakad körül tekerték volna az kötelet és azon függenél a szegről alá. Maradj csak ott. Bezzeg hiába leselkedel.

Értelme:

E fabula megírja az eszes embernek dolgát. A bolond ember nem tudja magát eszébe venni, akármint meg is csalják. De aki eszes, bizony ha azt egyszer valaki megcsalta volt, az annak soha többször nem hiszen, akármelly igen szép szót adjon is az csalárd néki. Nagy nyavalyája ez az embereknek, hogy gyakorta esztelenebbek az oktalan állatoknál is. Mert ahol a szamár egyszer elesik, bizony oda soha többször nem hajthatod. De az ember hiszen az csalárdnak. Efféle kábaság énbennem is vagyon. Noha gyakorta nagy bút és kárt vallottam. Bizony így vagyon.

Egy farkasról meg egy éh komondorról.

Egy valamelly gazdag embernek nagy nyája vala. Amellett vala egy igen nagy és jeles komondora, melly a juhokat oltalmazza vala a farkasok ellen. De a gazdag ember fösvénységből igen hitványul tartja vala a komondort, hogy az igen meghitványkodék. Midőn ezokáért ekképpen éheznék, hozzáméne a farkas és monda: Miként megy sorod barátom? Nem jól vagyon dolgod. Merthogy igen hitvány vagy. Talán beteg vagy? Felele a komondor: De bizony nem volnék beteg, ebből nem volna semmi nyavalyám. De fösvény agg eb gazdát szolgálok, nem adat ennem, csaknem hogy meghalok éhen az agg eb marhája mellett. Monda a farkas: Hova marad a maradék étek és az egyéb hulladék a konyha mellett, ha neked nem adják? Felele a komondor: Mi patvar hulladék és maradék? Nincsen ottan semmi effélében. Mert igen viaszfazakú és somfatűzön főző agg eb az én gazdám. Nem sok füstöt láthatni az ő konyháján. Az Isten eleget adott volna neki, de ollyan, mint a béka, melly a földben lakván, abból sem mer eleget enni. Monda a farkas: Jó tanácsot adok néked. Felele a komondor: Bezzeg jó tanácsra szükségem volna. Monda a farkas: A juhok közibe megyek és elkapok egyet a jó bárányok közül és elviszem. Te pedig jőjj utánnam nagy sebességgel, de félúton dőlj le és úgy tettesd, mintha ösztövérségednek miatta nem jöhetnél utánnam. És meglátják majd ezt a pásztorok és megmondják a gazdádnak és a

gazda ennekutánna jobban tart majd. Monda a komondor: Helyes, műveljed azt. Jó leszen. Eljöve ezokáért másodnap a farkas és egy jó kövér bárányt kapa el a nyájból és elkezde futni avval. Utánna a komondor. De a félúton ledőle, mintha ösztövérségének miatta tovább nem mehetne. Hazamenvén a pásztorok megmondák a gazdának, mondván: A mi komondorunk megmarta volna a farkast és a kövér bárányt megszabadította volna a szájából, de ösztövérségének miatta nem mehete utánna. Ezokáért a farkas elvivé a jó bárányt. És félünk, hogy több leszen még efféle. A fösvény gazda nehezen vevé a kárt és parancsolni kezde naponként, hogy enni adnának a komondornak. Egy-két hét mulva ismét elméne a farkas a komondorhoz és monda neki: No, hogy s mint megyen sorod barátom? Jobban vagyon-é dolgod? Felele a komondor: Jobban. Monda a farkas: Látom, hogy jobban. Mert símább mostan a hátad, mint azelőtt. De még jobban leszen dolgod, ha tanácsomat fogadod. Felele a komondor: Micsoda a tanács? Monda a farkas: Holnap is eljövök és elkapok egyet a bárányok közül és te ismét utánnam fuss és mikoron elérsz engem, taszítsad orroddal az oldalamat és eldőlj, mintha erőtelenségnek miatta nem bírhatnál velem. És meglátják ezt a pásztorok és megmondják a gazdának. És meglátod, hogy ennekutánna még jobban tart. Felele a komondor: Helyes. Jó leszen. Eljöve ezokáért másodnap a farkas és elkapa egy igen jó bárányt a nyájból. És utánna futa a komondor és mikoron elérte volna, megtaszítá a farkasnak az oldalát az orrával és ledőle, mintha erőtelenségének miatta nem bírna vele. És mikoron a pásztorok hazamentek volna, elbeszélék a gazdának, mondván: Ma a farkas ismét egy bárányt elkapa a nyájból. De ha a komondor jobb erőben lett volna, bizony hogy el nem vitte volna. Mert szinte elérte vala immár és midőn hozzáharapa, erőtelenségének miatta nem bírhata vele. Monda a gazda a cselédeknek: Viseljetek gondot a komondorra. Mindenha vessetek valami húst és leves kenyeret neki. És a házinép jól kezdé tartani a komondort és meghízék az. Egynehány hét mulva ismét eljöve a farkas a komondorhoz és monda: No, hogy s mint vagy barátom? Monda a komondor: Jól vagyok. Monda a farkas: Látom, mert igen meghíztál. Lám mondám, hogy így leszen. Ezokáért add meg jutalmamat, immár a jó tanácsért. Hadd vigyek egy jó bárányt el. Felele a komondor: Vajh, nem. Kétszer adtál jó tanácsot és két jó bárányt vittél el érette. Tovább ne nyulj immár, mert megharagszunk egymással. Monda a farkas: Ne légy oly hálaadat-

lan. Ha egyebet nem engedsz énnekem, mégis adj valami jó tanácsot. Mert igen éh vagyok. Monda a komondor: Im jó tanácsot adok. A gazdám mellett a szomszéd pincéjének kidőlt az egyik fala és ott jó szalonnák függenek, sok jó hús és eledel vagyon ott a pincében, jó bor is vagyon ott, ha inni akarnál, ott az éjjel vígan lakhatol. Estve elméne a farkas és beméne a pincébe és sok élést találá ott. És mikoron a jóllakás után szomjúhozni kezdene, vőn a borban is és váltig ivék abban. Midőn a boritaltól megzajosult volna a feje, jókedvet vőn magának s a hordóra felülvén, monda: Bizony mikoron estve a falukba bémentem, hogy valamit kaphassak, ott hallottam, hogy a pórok a korcsmaháznál midőn megittasúltanak, legott énekszót kezdettenek és nagy vígan énekeltenek. Bizony én is azt művelem, ugyan vígan mondom én is az éneket. És mikoron ordítani kezdett volna, meghallák az ebek és ugatni kezdének. És mikoron mind feljebb kezde énekelni, meghallák a szomszédok és mondának: Bizony erősen ordít a farkas. Ugyan közel vagyon hozzánk. És mikoron az ordítás után mentenek volna, tehát ott találák a pincében. És a szomszédok rámentek és legott megölék, mert részeg vala és nem tudott kiszaladni az pincéből.

Értelme:

E fabula először inti a családos embereket, hogy a fösvénységet elhagyják és az ő családjuknak jómóddal gondjukat viseljék, hogy ne éhezzen az, mert ha fösvényen tartják őket, sokkal nagyobb kárt vallanak miatta. Mert megbúsul a házinép és mind urát, mind annak jószágát meg kezdi gyűlölni. És nemhogy a kártól megoltalmaznák, hanem inkább kárt tesznek. Ennekfölötte minden dolgokat pokol kedvvel művelnek, ha egyáltalán művelnek valamit. Másodszor pedig arra int e fabula, hogy senki olly dologba ne avassa bele magát, amellyet nem tanult, nem szokott meg, avagy amelly az ő természetének ellenére vagyon. Mert illyen dolgot tisztességgel bizony véghez nem viszen. Amint ez kitetszik a farkas példájából is, aki természete ellen bort ivott és ezért bőrével fizetett. Bizony így vagyon.

A méhről meg Jupiter Istenről.

A méh vőn mézéből és viaszából és ajándékba vivé Jupiter Istennek. Jupiter igen jó néven vevé ez ajándékokat és felajánlá a méhnek, hogy az kévánna tőle bármit is. És a méh könyörgeni kezde Jupiternek, hogy azt a jót tenné ő vele, hogy mindenki, valaki az ő kasához kezdene és mézét ki akarná vinni abból, ő azt megmarhatná s hogy az legott meghalna. Jupiter igen megbúsula, hallván ezt a könyörgést és merthogy igen szereti vala az emberi nemzetet, ollyan választ ada a méhnek: Hogy az senkit meg ne marna, mert ha valakit megmarna, ő, Jupiter nem akarná, hogy meghalna az, akit a méh megmart, hanem hogy maga az méh halna meg. És így lőn ez Jupiternek akaratjából. S most is úgy vagyon, hogyha valamelly méh megmarja az embert, bizony annak legott meg kell halnia.

Értelme:

E fabula arra int, hogy minden emberhez jóakarattal legyünk és senkinek gonoszat ne kévánjunk, senkit meg ne átkozzunk. Mert az átoknak ollyan természete vagyon, hogy visszaüt arra, aki átkozódik. Mert az Úristen jóakaratú az emberekhez, megáldja és minden javaival megajándékozza őket. Ennekfölötte kegyelmes, irgalmas és bizony igen tűrő. Azt akarja ezokáért, hogy az ő természetit kövessük. És mikoron felebarátunk történetesen vétkezik ellenünk, nem akarja, hogy mindjárást örök veszedelmet kiáltsunk reája. Így vagyon.

A kakasról meg az macskáról.

Mikoron egy macska megéhezett volna, a kert mögött megfoga egy kakast és koppasztani kezdé azt. És monda a kakas: Mit csinálsz? Mért műveled ezt rajtam? Lám, soha nem bántottalak sem tégedet, sem a te nemzetségedet. Felele a macska és monda: Mit mondasz? Méltán halálnak fia vagy. Mert nyughatatlan állat vagy, kiáltásodnak soha nincsen vége. Éjjel sem ember, sem egyéb lelkes állat nem nyughatik tőled. Felele a kakas: Nem az embereknek gonosszára művelem azt, hanem felserkentem őket, hogy vigyázzanak az orvok ellen, hogy el ne lopják marhájokat. És hogy a munkára reggel korán felkelhessenek, hogy jól élhessenek. Ennekutánna kárhoztatni kezdé őtet a macska és monda: Ocsmány és undok állat vagy és bujaságodnak nincsen határa. Nem gondolsz se anyáddal, se nénéddel, se húgoddal, hanem túlteszed magad a dologban. Annyira parázna vagy, hogy tízszer is méltó volnál az halálra. Felele a kakas: Bizony ezzel én vétket nem tészek. Mert hivatalomban híven eljárok és a gazdának hasznot teszek. Mert ekképpen sokat tojnak a tyúkok és igen megszaporodnak. Monda a macska: No, a te disputálásodnak nincsen vége. Eleget feleselsz és okokat adsz. De evvel nem tellik meg a gyomrom, én pedig ma nem akarok bőjtölni. Ezokáért megkoppasztlak és megészlek. És legott megevé őt.

Értelme:

E fabula azt jelenti meg, minemű természetűek lennének az gonoszok. Hogyha valami ártalmasságos dolgot végezhetnek el szivükben valaki ellen, soha nem tudják azt megváltoztatni. És semmit nem használ ő

nállok sem az Uristenre való emlékezés, sem Istennek igéje, sem igéret, sem pedig fenyegetés, se menyország, se pokol, se semmi egyéb. Akármit mondasz és prédikállasz a farkasnak, ő mindéltig csak bárányt mond. Ezokáért óvjad meg magadat az efféle gonoszságosoktól. Így cselekedjél.

Az oroszlánról meg a lóról.

Egy valamelly oroszlán láta egy lovat a fűben járni. És legott gondolkodni kezde, miként mehetne hozzá okossággal, hogy megfoghatná és megehetné. Odaballaga ezokáért szép lassan, nagy vesztegséggel és orvosdoktornak mutatá magát nagy nyájassággal. A ló eszébe vevé az oroszlánnak álnokságát és gonosz akaratját, de nem mutata semmi idegenséget hozzája, hanem gondolkodni kezde róla, miképpen vehetné a ravaszságnak elejét és miképpen menekedhetnék meg az oroszlán gonosz szándékjától. Meghorgasztá ezokáért a jobb utolsó lábát az indulásban és úgy tetteté, mintha igen nehezen hághatna reája. Monda az oroszlán: Mi lelt jó ló frater? Monda az: Tövis ment az lábomba és igen nagy gyötrelemben vagyok miatta. Bizony örülök neki, hogy ide találkoztál jönni, mivelhogy orvosdoktor vagy. Kérlek ezokáért, láss hozzá és ments meg a nagy fájdalomtól. És midőn a ló felemelte volna a lábát, odajárula az oroszlán, hogy hozzálátna és megnézegetné a sérelmet. Legott hertelen hátra ruga a ló és úgy üté homlokon az oroszlánt, hogy félholtan hátra esék a földre. És nagy hamarsággal elsiete a ló onnét. Mikoron pedig az oroszlán kis idő mulva magához tért volna, látá tehát, hogy nincs ott a ló és megtapogatván a fejét, megérzé, hogy véres és sebes az. És monda: Ó bolond. Bizony, igaz hasznát vettem bolondságomnak. Orvossá tettem magamat, holott semmit nem tudok hozzá, se magam, se semmi nemzetem nem tudott semmit az efféle tudományhoz. Jaj neked bolond oroszlán. Úgy látszik, megadták koszorudat.

Értelme:

E fabula arra tanít minden embert, hogy jámbor legyen és egyűgyű szeretetből szolgálja felebarátját minden álnokság nélkül. Mert az Isten haszonra teremtette az embert. Így szól a szent Írás: És az Úristen megláta mindeneket, kiket teremtett vala, hogy igen jók volnának, azaz ha-

szonra és szolgálatra, nem pedig ártalomra vagynak teremtve. Ezt a pogány bölcsek is megértették. Mert ezt mondják: Homo homini Deus. Vagyis: Ember az embernek Istene. Hogy az ember javára legyen más embernek, követvén az isteni természetet. És valaki e természetből kihág és felebarátjának ártalmára avagy veszedelmére siet, annak bizony az igaz és jóakaró Úristen ellene áll. És az ő szent bölcsessége által úgy rendeli a dolgot, hogy ahol az álnok gonoszat akaró az ő felebarátjának ártani akar, szinte ott önnönmagát veszejti el. Amint a Próféta mondja: Apprehendit astutos in astutia sua. Vagyis: Megfogja az Úristen a biztonságosokat az ő biztonságokban. Végezhetsz valamit felebarátodnak veszedelmére, de az Úristen bizony tennen veszedelmedre fordítja végezésedet. Így szóltak a régi magyarok is: A ki más ember lovának vermet ás, önnön lovának szegi a nyakát benne. Továbbá arra int e fabula, hogy minden ember az ő mesterségében megmaradjon és abban híven és isteni félelemben eljárván, megvárja biztos reménységgel az Úristen áldomását. Mert az az Isten, ki őt arra hívta és rendelte, nyilván el is táplálja és el is élteti őt. Ne kezdjen ezokáért senki testi kévánságból *új dolgot, ollyant, mellyet az Úristen nem parancsolt és nem rendelt.* És mellyet az ember nem ért és soha nem is tanult. Mert nyilván végezetül megsiratja nagy lélekbéli fájdalommal, az ő vakmerő bátorságának indulatját. Sok példákat hozhatnánk elő. De csak tekintsed e mostani világot, melly mindenütt rakva vagyon illyenekkel. Így vagyon.

Egy asszonyi állatról meg a farkasról.

Egy valamelly farkas igen éh lévén, kijöve estvefelé az erdőből, hogy látná, ha valami ragadományt kaphatna, mellyet hazavinne az ő farkas*néjának és fiainak. És a falu felé tartván, kerengeni kezde egy házat.* Midőn pedig egy gyermekcse a házban igen sírna, az anya megbúsulván, fenyegeti vala a gyermekcsét, mondván: Veszteg légy gonosz gyermek, hallgass és aludj! Mert azonnal kivetlek a farkasnak! Hallván ezt a farkas, hiszen vala az asszonyi állatnak és éjten éjszaka mind ott virraszta az ablak alatt, várván, hogy az asszony kivetné a gyermeket őnéki. De mikoron a gyermek eleget sírt volna, elaluvék mind anyástól. Midőn pedig megvirradott volna, kijövének a pórok a faluból, hogy kiki mind dolgához kezdene. És látván ott az ablak alatt a farkast, kiáltani kezdé-

nek és szekercéket hajigálának a farkas fogának és pálcákkal a farkast jól megderecskelték, hogy csak alig szaladhata el. Mikoron pedig az erdőbe ment volna az ő barlangjához, monda a farkasné: Mint jössz, én édes uram, farkasom? Lám, nem hozasz semmi ragadományt! Mint jártál? Igen felborzadott az szőr a hátadon! Jaj, melly szomorú vagy! Mi lelt? Felele a farkas: Egy eb aggné miatt csaknem elveszék. Kerengém egy házat. Minthogy igen sír benn egy gyermek, az anyja fenyegeté a gyermeket, mondván: Hallgass, mert azonnal kivetlek a farkasnak! Ezt hallván, mind ott lestem az ablak alatt. És mikoron hirtelen reám virradott volna, ott találtak a pórok és csak Isten kegyelmén múlt, hogy oda nem ölének. Így jártam a rusnya eb aggné miatt. Monda a farkasné: Bolond vagy és bolondul cselekedtél! Nem hallottad-é, hogy ha valaki az asszonyi állat szavának hiszen, hogy az homokra fundálja házát.

Értelme:

E fabula arra tanít, hogy az asszonyi állat szavának nem kell mindenkor hinni. Mert ha valaki asszonyember szava után indul, az gyakorta megcsalatkozik. Mert az asszonyi állatoknak hosszú az hajok, de igen rövid az eszök. Igen hamar meggondolják magukat és igen gyors lovuk vagyon. És miképpen az ebek akkoron sántítanak, mikoron ők akarnak, azonképpen az asszonyi állatok akkoron sírnak, mikoron akarnak. És mihelyt sírnak, legott megóvja magát a férfi tőlük. Merthogy akkoron utat keresnek, miképpen csalhatnák meg. De ő köztek is vagyon különbség. Mert a jámborát a bölcs Salamon igen dicséri vala, a Példabeszédek 31. példájában. Így vagyon.

A rókáról meg az okos kakasról.

Egy éhes róka méne a falu felé, hogy meglátná, kaphatna-é valami ennivalót. Mikoron közel jutott volna a faluhoz, láta egy igen szép nagy kakast a sövényen ülni. És ahhoz menvén, köszöne néki szépen és monda: Jó kakas uram. Jól ismertem apádat. Bezzeg szép hangos szava vala. Kérlek tégedet, mondj valami szép nótát. Hadd halljam, ha vagyon-é olly szép hangos szód, mint apádnak. A kakas kevélységbe esvén, felhuzalkodék és szárnyait vetni kezdé és béhunyván szemeit, kinyujtá a nyakát és a száját megnyitá, hogy egyet nagyot kukorítana. Azonköz-

ben odaszökék a róka és elkapá a kakast és vinni kezdé az erdő felé. Megláták ezt a pórok és pálcákat ragadván, kiáltani kezdének: Jertek hamar, ihol viszi a lator róka a mi kakasunkat. Hallván ezt a kakas, monda a rókának: Hallod-e, róka uram, mit mondanak a rossz pórok? Azt mondják, ihol viszi a róka a mi kakasunkat. Mondd ezt nekik: Hazudtok, agg ebek, mert nem a ti kakasotok ez, hanem az enyém. Megnyitá a róka a száját, hogy megmondaná ezt a póroknak és ezenközben kiszalada a kakas a róka szájából és egy fára felröpüle és onnét kezdé a rókát csúfolni, mondván: Hazudsz, agg eb! Nem igazat mondasz, te lator! Nem a te kakasod vagyok én, hanem azoké a jámboroké vagyok la. A róka bosszankodni kezde és mellső lábával a száját verni és monda: Ó te gonosz száj, ó te csácsogó gonosz száj, mindéltig kelepelni akarsz, mindenkoron vagyon valami mondásod. Ha most nem szóltál volna, bizony nem vesztettem volna el a jó ragadományt, az igen jó kövér kakaspecsenyét. Nem bizony.

Értelme:

Először is megmutatja ez a fabula, minemű természetűek legyenek a gonosz csalárd emberek. Hogy mindenkoron az ő gonosz és ártalmas akaratjukat valamiféle képmutatással és hízelkedő, tettetős beszédekkel befedezik, hogy a szép szín alatt felebarátjukat megcsalhassák és kárt tehessenek bennek. Ezokáért megóvjad magadat az efféle síma szájúaktól. Másodszor is: arra tanít ez a fabula, hogy keveset szólj és örömest veszteg hallgass. Mert a hiábavaló csácsogásból nem szokott egyéb kijönni, hanem csak szégyen és kár. És ezért mondja ama bölcs: Saepe loquutum poenituit, tacuisse nunquam. Vagyis, hogy a gyakorta beszélő mindig megbánja, hogy nem hallgatott. Bizony régi mondás ez. Bizony az ember jobban megüti magát beszéddel, hogynemmint esével. Így vagyon.

Egy gyermekded vadkanról, a disznókról meg a bárányokról.

Egy valamelly gyermekded vadkan ott élt a szelíd disznók csordájában. És eluná magát köztük. Mert azt gondolá, hogy ő nagyobb tisztességre volna méltó, hogynemmint a többi disznók. De minekelőtte elmenne közülök, még egy dolgot akara megkísérelni. Igen haragosnak tetteti vala magát és tajtékot túra és alá-fel menvén a disznók között, kétfelé vág vala agyarával erősen, gondolván: Bizony ezek látják haragodat és tartanak tőled és nagyobbra becsülnek ennekutánna és végre úgy uralnak majd, mint fejedelmöket. De a disznók nem gondolának vele és semmit nem tartanak vala tőle, hanem a régiben marada az ő dolga. Ennekokáért megbúsula a vadkan és elhagyá a disznókat s egy bárányfalkához szegődött. Ott is ugyanazt kezdé művelni, mit a disznók között. Ott is igen haragosnak tetteti vala magát. Tajtékot túr vala és két-

felé vág vala agyarával. Látván ezt a bárányok, igen kezdének félni tőle és kétfelé futának. Monda önmagában a vadkan: Bezzeg jó helyre jöttem. Ezek félnek tőlem és nagy tisztességben kezdenek tartani. Itt ugyan herceg gyanánt élhetek. Midőn ezokáért egynehány napig ekképpen cselekednék és alá-fel sétálna nagy kényesen, jöve egy farkas. Mihelyt ezt a bárányok megláták, mindnyájan elfutamának csoportonkint, ki emide, ki amoda és a gyermekded vadkan egyedül marada. A farkas felkapá a vadkant és a szájában igen kezdé vinni. Talála vele egy disznócsordára. Látván ezt a vadkan, megismeré a disznókat, hogy azok volnának, kik között azelőtt lakott volna és kiáltani és könyörgeni kezde, hogy ne hagynák őt, hanem szabadítanák meg a farkastól. Egybefutának a disznók és mind egyszerre a farkasra rohanának és közbefogva, nyomni, szorítani kezdék a farkast. Az legott megijede és kiejté szájából a vadkant, de véresen és sebesen. És pironkodva nehezen felálla a vadkan a disznók között és nagyon megköszöné nekik, hogy megszabadították őtet, mondván: Bezzeg az éhes lator farkas igen megnyomorított. Immár régen megészen vala engem, ha ti nem vagytok itt. Bolondság volt éntőlem, hogy kevélységemből elhagytam volt a ti társaságtokat. Lám, idegeneknél akartam tisztességet és dicsőséget keresni és kevés híjja csak, hogy oda nem vesztém nyakamat. Mert senki nem támada közülök mellém. Hanem látván nyakamon az lator farkast, mindjárást elrándulának. Azért bizony jobbnak ismerem, hogy valaki nyugodalomban, bátorsággal megmaradjon az övéinél, kevés dicsőséggel ugyan, hogynemmint félelemmel nagy dicsőségben az idegeneknél.

Értelme:

A vadkan önmaga adja e fabulának az értelmét. Tudniillik: hogy az ember veszteg maradjon az ő állapotjában és türjön az övéivel, és nagyobb tisztesség kévánásából ne adja magát idegenekhez. Mert nyilván kárára leszen ez. Elégedjék meg az Úristentől adott és elrendelt tisztességgel és ne kévánjon úr lenni barátjai és atyafiai felett, mert csakhamar megtörténhetik, hogy kelletik a barátság. Mindent Istentől várj! Ő tudja, mi mirevaló és mi mire lészen jó. Ne hágj tennen kévánságodból felsőbb garádicsra, mert leesel onnét és bétörik az orrod. Mert mihelyt kévánni kezded az magasabb tisztességet, legott nem vagy méltó reája. Így vagyon bizony.

A szegényből lett gazdag emberről meg a gazdagból lett szegényről.

Vala egyszer egy igen gazdag ember, aki holta után fiára igen sok marhát hagyott vala. És nem igen sok idő mulva a fiú kezde alább szállani és igen elszegényedni. Vala ennek egy jámbor vén szomszédja, ki mondhatatlan igen szegény vala, de nem sok esztendő mulva igen marhás lőn és igen meggazdagula. Az iffiú, aki szegénységre jutott vala, a szomszédhoz méne és szépen szóla annak, mondván: Én édes uram, jó szomszédom: Mi oka annak, hogy én igen marhás embernek fia lévén, annyira elszegényedtem, hogy csak alig vagyok belé? Te pedig olly igen szegény valál, hogy csaknem koldulásra jött vala dolgod, de mostan igen gazdag vagy, majd hogy temagad se tudod marhádnak szerit-számát. Kérlek tégedet, jó szomszéd uram, jelentsd meg énnekem, mi módon jutottál a marhához! Tudod melly jó szomszédod vala az apám, az ő barátságáért műveld és jelentsd meg énnekem a módot, hogy én is megtanulhassam. Mert nyavalyásul vagyon dolgom. Monda a vén szomszéd: Úgy vagyon. Apád jó barátom vala. És ő érette megteszem és megmondom, miképpen gazdagultam vala meg. De csak úgy, ha senkinek meg nem jelented és meg nem mutatod. Felele az iffiú és monda: Bizony nem jelentem, se meg nem mutatom senkinek. Monda a vén szomszéd: Jó fiam! A te kapud felett két fecske lakik. Ez esztendőbeli nyárban mindenkoron reggel felkelj, mikoron a fecskék reggel énekelni kezdenek. És nagy figyelmetességgel hallgass reá, mit mondanak. Egy napon jeles dolgokat hallasz majd tőlek. Mert ketten csodadolgot beszélnek egymással. Ebből tanácsot vehetsz és nagy bölcsességet a meggazdagulásra. Mind megmondják azok, hol kell a kincset keresni és miképpen kelljen azt találni. Holnap ismét jöjj el hozzám és ereklyébe való szent holmit adok néked. Akkoron megmondom, mit cselekedjél avval. És elméne a vén szomszéd és vőn egy csontocskát a földről és egy bőrdarabkába varrta bé azt. És másnap odaadá az iffiúnak, mondván: Im szent csonttetem vagyon ebben. (Pedig csupán csak egy lócsontocska vala). Minden reggel, mikoron meghallgattad a fecskéket és azok a mezőre mennek, te is menj. Először a házba és a szent csonttetemmel illessed az asztalt és az ágyat, a padokat, a tálasokat és egyebeket. És onnét kijövén, a pitvart, abban a szuszékokat, kádakat s más egyebeket. Onnét

menj a pincébe és a szent tetemmel illessed az ászokokat és ajtókat. Onnét az istállóba, illessed a vályukat az pajtákban s az jászlakat. A csűrben az csűrbálványokat. A kertben a gyümölcsfákat s más egyebet. Onnét menj a szöllőbe és tisztességgel fennhordozzad az ereklyét és kerüld meg a szöllőt. És meglátod, jó fiam, melly igen csodatévő legyen az ereklye és melly igen nagy áldomása leszen. Az iffiú igen megköszönvén, elvivé az ereklyét és úgy cselekedék, miképpen őtet tanította vala az vén szomszéd. Midőn pedig harmadnap reggel felkölt volna és a fecskéket megleste volna, akkor még mind felesége, mind házanépe erősen aluszik vala. De a szomszédok bizony kimentenek már szántani és a szöllőbe kapálni. A szomszédasszonyok megfejték az üszőket és kihajtották őket a többi barmokkal egyetemben a legelőre. Magában kezde ezokáért gondolkodni a gazdag ember szegény fia, mondván: Bezzeg nem jó így! Pokol úton jártam eddig. Nem csoda, hogy elszegényedtem! És bémenvén a házba, szólítá a feleségét s monda: Kelj fel Rebeka! Emeld fel a nehezedet. Nem jól vagyon bizony a dolog. Nem így boldogulnak az emberek. Ott áll az üszőnk, a borjunk még bérekesztve. De a szomszédság már kihajtotta minden barmát. Reggel ezokáért ekképpen kezdé költögetni házanépét és ő maga is a fecskéknek tanácsát lesé. Ennekutánna a szobába méne az ereklyével és illeté az asztalt, a padokat s egyebeket. Látá, hogy mindenütt darab kenyerek és maradék borok vagynak, hogy mosatlanok a tálok és töröttek a fazakok. És hogy félesztendő óta gyűle a szemét. Hogy rozsdások a nyársok, a serpenyők, a vágókések s egyebek. Annakutánna a pitvarba vivén az ereklyét, látá, hogy lyukasak a szuszékok, hogy a disznók béhágtanak az kádakba és nagy kárt tettenek azokban. Ezenképpen a pincében is és a szöllőben is csak kárt láta. Kezdé ezokáért ő magában mondani: Ennekelőtte reggel virradtáig eleget aludtam, loptam az időt egy kevesig, annakutánna mindjárást fölöstökre mentem. Minden gondomat feleségemre és béresimre hagytam. Lám ördögül vagyon dolgom! Nem csoda, hogy elszegényedtem. No nem jó más ember szájával enni! No bezzeg most már az fecskékkel kelek és körülhordozom az ereklyét. Mikoron ekképpen esztendeig körülhordozta volna az ereklyét, ennekutánna hazavivé a vén szomszédnak, mondván: Jó szomszéd uram, igen köszönöm Tekegyelmednek a jó fecskés tanácsot és a szentséges ereklyét. Áldott dolog volt ez. Igen megszaporodott ez esztendőben minden marhám. Mindenem elegendő vagyon. De gonoszul valék annakelőtte. Monda a vén szom-

széd: Megnyitottad-é az ereklyetartót? Felele az iffiú: Nem. Megnyitá ezokáért a vén szomszéd azt és megmutatá neki az csontot. Monda az iffiú: Nem ereklye ez, hanem lócsont. Monda a vén szomszéd: Látod-é, hogy nem ez szaporította meg marhádat, hanem az, hogy mindennap elindulván, házad és örökséged után látál. Ez művelte a szaporodást. No, mit tanítanak az fecskék? Felele az iffiú: Bizony, erősen lestem, hogy velem szóljanak, de soha nem szólának. De addig hallgattam reggel fecsegésüket, hogy immár elszoktam a reggeli álomtól és örömest és minden nehézség nélkül felkelhetek és legott dolgomat tehetem. Monda a vén szomszéd: Csak ebben maradj immár és soha el nem szegényedel.

Értelme:

E fabulának az értelme könnyű. Először azt jelenti meg, honnét legyen, hogy az ember elszegényedik. Tudniillik abból, hogy tunya és rest és csak a testnek gyönyörűségeit keresi. Nem vigyáz és reggel az Úristennel nem beszél és nem imádkozik hozzá. Továbbá, hogy az ő dolgaiban rest és gondjaviseletlen. Ennekutánna inti e fabula a resteket és tunyákat, hogy éberek legyenek és könyörögvén az Úristenhez, munkálkodásukban szorgalmatosak legyenek. Mert az szorgalmatosaknak munkáját megáldja az Úr, mannáját hullatván reájok. Mint a bölcs Salamon mondja: Az Úrnak áldomása tészen téged gazdaggá. Ismét a Bölcs ezt mondja: Az rest kéz megszegényit. A munkálkodó kéz pedig meggazdagit. Ne várjad ezokáért az égből az sült galambot szájadban. Hanem az Úristen parancsolatjának általa megindíttatván, munkálkodjál és az Úristen bizony megáldja munkádat. Ora et sedula labora. Et sic habebis multa bona. Vagyis: Imádkozzál és serényen dolgozzál s így megsokasodnak javaid. Így vagyon.

Az emberről meg a bálványról.

Egy valamelly embernek vala egy bálványa s azt felállítá az ő házában s nagyon szorgalmatos vala annak tiszteletiben. És minekutánna nagy ájtatossággal könyörgött volna hozzá, hogy jó szerencsét adna néki és előmenetelt dolgaiban, semmit nem használa ezáltal magának, hanem napról-napra szegényebb leszen vala. Végre eluná az ember a sok hiábanvaló szolgálatot és megbúsulván, felkapá lábánál fogva az bál-

ványt és fejével a falhoz ütögeté azt, mondván: Bizony hiában nem szolgállak. És midőn keményen a falhoz ütötte volna, meghasada és letörék az bálvány feje. És legott egy fontnyi aranypénzek esének ki belőle. És az ember felszedegeté azokat, mondván: Ó te fonákhitű gonosz állat, melly igen ájtatosan szolgáltalak vala tégedet és kéván-tam, hogy segítségül lennél szegénységemben és hogy jó szerencsét szerzenél nekem, de soha nem segítettél semmivel, hanem mind magadnak kaparintottad meg az aranyat. Mostan pedig, hogy bérontottam agyadat, ime mennyi aranyat adtál és minden szegénységemből kisegítettél.

Értelme:

E fabula azt jelenti, hogy a családos ember hiában kedvez gonosz családjának. Mert olly igen megkeményedtenek és megátalkodtanak a gonoszok az ő gonoszságokban, hogy se hízelkedéssel, se kedvezéssel, se jó cselekedéssel soha semmi hasznukat nem veheted azoknak. Ezokáért szükséges, ha azt akarod, hogy valami jót és hasznos dolgot cselekedjen a te házad népe, hogy jó sompálca és bot legyen kezedben és avval birjad le gonosz keménységüket. Azért mondották a régiek: Malo nodo malus querendus est cuneus. Vagyis: Kemény görcshöz kemény ék való. A gonosz göcses fát ha meg akarod hasítani, bizony sulyok és vasék kell hozzá. Item nux, asinus, mulier, familia, non faciunt fructum nisi vapulent. Vagyis: Az diófa, az szamár, az gonosz asszonyember és az házinép veretlen nem terem gyümölcsöt. Így vagyon.

Az okos szamárról meg a megcsalt farkasról.

A farkas igen éhezik vala. És midőn elindult volna, hogy ennivalót keresne, az úton elől talála egy szamarat és azt megszólítván, monda: Jó szamár frater! Tudod-é, mint vagyon a dolog? Igen éhes vagyok: Én ugyan megeszlek. És nagy irgalmasságot teszek veled ezzel. Mert la, melly igen kell néked munkálkodnod szünetlen. És ekképpen minden nyomorúságodnak vége leszen. Felele a szamár: Jó farkas uram! Köszönöm jóakaratodat, hogy gondot viseltél reám nyomorúságomban és hogy megszántál. Bizony így vagyon, amint megmondottad. Nincsen vége az én munkámnak, terhehordozásomnak. És minekutánna mindent nagy hívséggel elvégeztem, legott nagy pálcákkal füzetnek érte énnekem. Ezokáért ugyan megköszönöm, ha véget téssz e sok nyomorúságnak és megészel. De egyre kérlek. Ne itt egyél meg az úton. Mert nagy szégyenemre lenne ez énnékem. Mert tudod, hogy sok ember jár ezen az úton. Az uram is megszidalmazna érette, mondván: Im ez undok szamár semmit nem

viaskodék a farkassal. Ugyan szabad akaratból hagyta magát felfalatni. Jere ezokáért amoda a berekbe. Mikoron a berekbe bémentenek volna, monda a szamár: Im gúzst tekerek és kössed azt erősen a nyakamra és a másik végét tenéked kötöm a nyakadra. Annakutánna menj elől te, mert te vagy uram és én tiéd vagyok. És így menjünk fel a hegyre. Felmenet meglátnak az emberek és igen kezdenek majd dicsérni, mondván: Bezzeg vitéz a farkas, melly igen nagy rabot fogott, mint viszi pórázon maga után. És ekképpen nagy tisztességed leszen ebből és minden ember kezdi dicsérni vitézségedet. Ott fenn a hegyen ennekutánna megehetsz nagy nyugodalommal. Tetszék a farkasnak a szamár tanácsa. És gúzst tekervén egymás nyakára, megköték azt nagy erősen. És a farkas elől kezde járni nagy kevélyen és a szamár utánna. Mikoron a berekből kijutottanak volna, monda a farkas: Bezzeg rút helyre jutánk, im melly nagy árok vagyon itt. Bizony nem tudom, merre kell itt menni. Monda a szamár: Én elől megyek egy darabig és megmutatom az utat, mert jól tudom, hol kell általmenni. Felele a farkas: Helyes, menj elől. A szamár elől méne, míglen nem igen messze volna a falutól, melyben az ő ura lakik vala. Monda a farkas: Nem jól járunk, bizony elvétettük az utat. Felele a szamár: Vajh nem vétettük el, jó farkas uram. Mert igen jól tudom, azonnal odajutunk, ahol által kell mennünk. Midőn ennekutánna tovább mentenek volna és közel volnának immáron a faluhoz, eszébe vevén a farkas a szamárnak ravaszságát és hátra kezde mászkálni. De a szamár nekihuzalkodék és erővel voná a farkast az ő ura háza elejbe és igen kezde ordítani. Hallván ezt az ura, kifutamék minden szolgáival, hát ott vagyon a farkas a gúzsban és igen rándítja magát, de csak nem bir a szamárral. Az ura mind szolgástól rámene pálcákkal és igen megverék. Odafutamék pedig az egyik szolga egy szekercével, hogy bévágná avval a farkas agyát. De nem a fejét találá, hanem az gúzst a nyakában. És ekképpen elszalada a farkas, igen nehezen. És a falu körül felméne a hegyre és lenézvén nagy bánattal a faluba, monda: Ó én bolond lator, ó én kába lator, hova az ördögbe tettem volt eszemet! Ó én undok lator, örökkévaló szégyen, hogy egy szamár ekképpen megcsaljon! Jaj nekem, agg ebnek. Ihol immár a nagy tisztesség, mellyet megnyertem. Bezzeg jeles vitéz vagyok, úgy kell nékem, bolond latornak. Ezenközben szomorúságának miatta igen kezde a szamár ordítani az ólban. Midőn a farkas meghallotta volna a szamárnak ordítását, monda: Bezzeg csalárd lator, hiában ordítasz. Olly szépen nem sípolhatsz, hogy

ismét gúzsba keríthetnél. Maradj ott csak, ahol vagy. És az erdő felé kezde pironkodni nagy bánattal.

Értelme:

E fabula azt jelenti, hogy az Úristen ítélete igaz. Mert Ő kegyelmességében gondot visel a szegény együgyűekre s az ártatlanokra és értelmet és bölcsességet ad nékik és vezeti őket, hogy úgy cselekedjenek, hogy a gonosz kegyetlen latroktól megmaradhassanak. Mert ha ez nem volna, bizony szegény nyavalyások soha meg nem maradhatnának tőlük. Ekképpen keresé a lator farkas a szegény ártatlan szamárnak veszedelmét. De szépen vevé hasznát. Úgy kell a latornak. Erre mondották a régi jámborok: Valaki a más ember lovának vermet ás, önnön lovának a nyaka szakad bele. Így vagyon. Mert az Istennek ítélete igaz. Nyilván el nem menekedhetsz előle. Ha egy kis ideig előbbre is mégy latorságoddal, messzire nem viszed. Mert annál nagyobb leszen annakutánna rajtad mind az szégyen, mind az veszedelem. Ezokáért légy jámbor. Amen.

A rókáról meg az kakasról.

A falu végén jár vala a kakas egynéhány tyúkkal és kapirgálván a szeméten, ennivalót keresének. A sövény mellől előballaga a róka, a tyúkok felé tartván. Meglátá ezt a kakas és megijedvén, mindjárást kukorítani kezde és a tyúkokkal felröpüle a sövényre. Szépen köszöne neki a róka és monda: Kakas uram, jöjj alá az nénjeimmel. Nagy jó hírt mondok tinéktek, csak ezokáért jöttem mostan ide hozzátok. Mert nagy gyűlésünk volt. Minden lelkes állatok, mind vadak, mind madarak egybegyűltenek vala. *Monda a kakas:* Mit végeztetek a gyűlésben? Felele a róka: Minden jót. Közönséges békességet szerzénk és elvégeztük, hogy ezután egyik vad se bántsa a másikat. Hogy a madarak ne bántanák az vadakat s az vadak se bántanák az madarakat. Ezokáért jöjjetek csak alá. Immár semmi félelemre okotok nincsen. Ezenközben a kakas kinyujta a nyakát és szemeivel pislogatva elnéze messzire. Látván ezt a róka, monda a kakasnak: Mi dolog az? Mit nézegetsz? Felele a kakas: Im úgy tetszik nekem, hogy amott a bokrok közül valamiféle vizslák jönnek elé és egy ember is jő utánnok. Ám két agár is jő utánna és

ugyan erre tart. Monda a róka: Messze vannak-é? Felele a kakas: Nem. Hanem csak e halmocskán túl vannak. Monda a róka: Én megyek. Monda a kakas: Ne menj, jó róka uram, im valami beszédem volna még veled. Valamit kérdek tőled. Felele a róka: Nem beszélhetek most veled. Mert nem akarnám, hogy az ember az agarakkal idejönne és itt találna. Monda a kakas: Miért? Lám félsz tőlek. Hiszen megvagyon már az békesség! Hiszen elvégezték az gyűlésben, hogy immár eggyek legyünk valamenynyien és egyik se bántsa a másikat. Felele a róka: Úgy vagyon elvégezve. De attól félek, hogy ez agarak és vizslák nem voltanak ott és nem értettenek semmit benne. Addig, mig én a végezést meg nem beszélleném velek, addig talán nem jól lenne dolgom. Ezokáért eltakaroszom innét. És elpironkodék onnét.

Értelme:

E fabula inti az álnokokat, kik éjjel s nappal álnokságos szívvel ravaszságokat gondolnak ki, hogy felebarátjuknak kárt tehessenek, hogy marhájokat s egyéb jószágokat maguknak megkaparíthassák s egyben őket magokat is elveszejthessék. Az efféle ördögi álnok természetűek szépen tudják befedezni az latorságot. Síma a szájuk, szépen szólnak és mást forgatnak nyelveken, de bizony más vagyon szívükben. De nem vihetik az ő álnok lator szívöknek kívánságát véghez, mert az Úristen senkit úgy nem gyűlöl, mint az efféle hipokritát, kinek szíve rakva vagyon álnoksággal. Mert az Úristen maga az Veritas. Azaz: tettetés nélkül való Igazság, a merő Tisztaság és az Igazmondás. Ennekokáért az efféle álnok latroknak elejét veszi és még álnokabbat bocsát reájok, hogy az ő álnokságokat nagyobb álnoksággal büntesse meg és őket örök szégyenbe keverje. E világ rakva vagyon efféle példákkal. Lám mint vesze el az álnok, gennyes kincstartó barát, ama Frater György, mint porban az lóganéj. Bizony mondom néked ezokáért légy jámbor!

Egy juhpásztor gyermekről.

Egy valamelly pásztorgyermek legelteti vala a juhokat egy dombon. És gyakorta kiálta a szántóvető embereknek: Tolvaj, tolvaj! Ne hagyjatok, ne hagyjatok! Mert farkas jött az juhok közibe! Hallván ezt a szántóvetők, elhagyák szántásukat és a gyermekhöz sietének mindnyájan,

hogy megszabadítanák a juhokat a farkastól. És mikoron odamentenek volna, legott kacagni kezde a gyermek és megneveté a szántókat, merthogy megcsalta volna őket. Ez pedig gyakorta lőn. Nemsok idő mulva ugyan valóban eljöve a farkas és szaggatni kezdé az juhokat. Legott kiáltani kezde a gyermek: Tolvaj, tolvaj! Ne hagyjatok, ne hagyjatok, jó uraim! Mert a farkas mind leszaggatja a juhokat! De a szántók nem hivék a gyermeknek beszédjét, merthogy azelőtt hazugságával gyakorta megcsalta vala őket. És mikoron senki nem jöve segítségre és a farkas nagy sokat szétszaggatna az juhokban, odafutamodék a gyermek, hogy pálcával űzné el a farkast. Látván a farkas, hogy csak gyermek volna, reája rontott és lemará. Ekképpen vevé a gyermek hazugságának hasznát.

Értelme:

E fabula arra int, hogy az ember az igazmondást szeresse és kövesse és a hazugságot gyűlölje és eltávoztassa magától. Kiváltképpen az iffiak. Mert amiképpen szép jószág az igazmondás, azonképpen szégyenletes dolog a hazugság, melly soha nincsen szégyen és kár nélkül. A hazugsággal általmehetni az országon, de nem jöhetni vissza. A ki egyszer hazugságban fogatik, bizony nagy kárt vall. Mert másszor, ha szinte igazat mond is, azért ugyan nem hisznek neki. Így vagyon.

Négy ökörről meg egy oroszlánról.

Négy egyarányú, szépszarvú ökör vala egy társaságban és mindenkor együtt mennek vala ki a mezőre és semmi fene vad nem mere reájuk támadni, merthogy igen egyenlő akaratúak valának és védelmére vala egyik a másikának. Az erős oroszlán egynéhányszor feléjek kezde menni és noha igen éhes volna, látván az egyességet köztük, nem mere kikezdeni velök. Végre álnokságot gondola ki és az egyik ökörhöz menvén, monda neki: Tudod-e, mint vagyon dolgod? A te társaid igen gyűlölnek téged és végezést végeztenek ellened. Kirekesztenek a társaságból. Ezokáért megóvjad magadat tőlek. Az ökör elhivé az oroszlán beszédét és kétséges kezde lenni társaihoz és kezde idegenséget mutatni hozzájok. Ugyanezenképpen mene el az oroszlán a többi háromhoz és álnoksággal egybe veszíté őket. Mihelyt ezokáért idegenek lettenek volna egymáshoz, eljöve az oroszlán és az egyiket magának legott elkapá és

lemará azt és megevé. Annakutánna mind a többit is. Mikoron pedig a negyedikhez és utolsóhoz kezdett volna, monda az: Ó te álnoksággal megtölt fenevad, melly igen megcsaltál minket. Ha a kétségnek és gyűlölségnek magvát nem hinted vala el körünkbe, bizony nem vettél volna rajtunk győzedelmet. De odavagyunk immár. Minden lelkes állat tanulja meg rajtunk, hogy álnokságos hízelkedő beszédeknek ne higyjen és a régi barátságot és társaságot holmi apró vélekedésért meg ne vesse! Mert ha a mi barátságunkban és társaságunkban állhatatosan megmaradunk vala, bezzeg te fene oroszlán egyet sem ettél volna meg bennünk. Jaj, ez a mi bolondságunk jutalma.

Értelme:

E fabula először is igen dicséri az egyességet a társaságban. Mert addig, míglen az emberek, kik egy társaságban vagynak, egyenlő akaratúak és egyik szereti a másikat, addig bizony igen nehezen fér valaki hozzájok, hogy kárt tenne bennök, avagy ártana nekik. De ha kétségesek lesznek egymáshoz és kezdik egymást útálni és gyűlölni, legott odaveszett minden dolguk. Ezokáért ne adjad füledet azonnal a rágalmazónak és nem minden okért vessed meg régi barátodnak barátságát. Így legyen.

Egy férfiúról és annak két feleségéről.

Vala egy férfiú, kinek felesége, kit igen megunt vala, télbe meghala. S kinek halálán a férfiú igen örüle. És mikoron a tavasz kezdene érkezni, tanácsot kért barátaitól, mifélét volna jó házastársul választani és venni magának. Egyik barátja ezt mondja vala neki: Szerető barátom, ha meg akarsz házasodni, tehát igen iffiat ne végy, hanem ollyant, ki a te idődhöz hasonló. Mert te is immár koros szabású vagy és lisztes immár az fejed. Ha iffiat véssz, az legott kezdi ősz hajaidat megútálni és nagy nyomorúságokban és bánatokban leszel miatta. Tied leszen a bárány, akárkicsoda volt is a kos. Másik barátjához menvén, attól is tanácsot kért. Az ekképpen szóla néki: Szerető barátom, koros asszonyi állatot ne végy, tudod-é mint untad vala a másikat, melly jó szerencsédre meghala. Ha korost véssz, az el tudott bánni az előbbeni urával is és amint avval bánt, szinte azonképpen akar veled is cselekedni. Soha nem győzöd kedvét keresni. Ha béjön a házba, morog veled. Ha ki-

megyen, morgással veszen búcsut tőled. Ezokáért végy iffiat. Azt kedvedre taníthatod és gyönyörűséges leszen vele életed. Elbúsula a férfiú a két tanács miatt és monda: Mit tegyek? Elvesze eszem e tanácsok miatt. No, tudom már, mit művelek és elméne és két feleséget vőn magának. Egy korost és egy igen iffiat. Mikoron immár együtt lakának vala, mindenik felesége hízelkedni kezde néki. De a férfiú inkább kezdé a szép menyecskéhez való szeretetét megmutatni, hogynemmint az koroshoz valót, amin ez igen bánkóda. És álnokságot gondola ki és méne a férfiúhoz és törleszkedni kezde hozzá és hozzávaló nagy szeretetét megmutatni. És merthogy minduntalan az ura fejébe néz vala, gondolá ő magában, bizony az én férjemet énhozzám hasonlóvá teszem. És midőn az térdén aludnék a férje, ki kezdé lassan-lassan a fekete hajakat tépni, mondván: énnekem is ősz a fejem, de a tiéd is azonnal az enyémhez hasonlatos leszen. Mert bizony mind kitépem az feketéket. Látván ezt a fiatal menyecske, gondolá: Bizony, hogy ebből jó nem következik, mert az uram meglátja az tükörben, hogy teljességgel ősz haja vagyon és legott megútál, merthogy igen iffiú vagyok és a vén vigyor koponyához ragaszkodik. Bizony akkor nem leszen jó dolgom. És méne és hízelkedni kezde ő is a férjének. És midőn az a térdén aludnék, mind kitépé az urának ősz haját, annyira, hogy annak feje megkopaszula és síma lőn, mint a vakart tök. És mikoron a férfiú kijött volna a házból, megláták őt a szomszédok és mondák: Mi ördög lelte a szomszédot? Im, mint fénylik az taréjja. Azelőtt fürtös Gál vala a neve, de immár kopasz Gálnak hívják. Úgy járt, mint az agg eb.

Értelme:

E fabula megbélyegzi és megcsúfolja a vén embereket, kik eszöket vesztvén és természetőknek fogyatkozását nem mértékelvén, magukgondolatlanul testi gyönyörűségöket és kévánságaikat követik és vén korukban megházasodnak, aminél nagyobb bolondságot nem cselekedhetnek és nagyobb kárt magoknak soha nem tehetnek. Mert, ha aggot veszen az ember, mi haszon jő abból? Nemhogy az szolgálna néki, hanem szükségesebb volna, hogy ő maga szolgálna annak. Aminemű erkölcsöt az agg asszony az előbbeni urától hozott, azt soha el nem hagyja. Ez is nagy nyavalya. Ha iffiat veszen, avval sem illik egybe. Mert az tehén és az borjúhús nem fő egyforma puhára egyazon fazokban. Innét vagyon: hogy az illyen agg emberé leszen a bárány, de bizony más volt a kos. Így vagyon.

Egy farkasról, a rókáról meg a róka fiáról, a Farkaskáról.

Egy valamelly rókának fia lőn. Elmenvén, komává kéré a farkast. A farkas örömest felvevé a komaságot. És nevezék a rókafiat Farkaskának. Egynehány hónap mulva eljöve a farkas az ő komájához és monda: Jó komám! Add nekem a te fiadat, a Farkaskát, én gondot viselek reá és megnevelem és sok tudományra tanítom. Tudniillik mindazokra a tudományokra, mellyeket én tudok és mellyeket eddig műveltem mind magamnak, mind fiaimnak életünkre. Egyébként is sok fiaid vagynak. Nem győzöd őket tanítani, táplálni és tartani. A róka igen megköszöné a farkasnak, hogy mind magáról, mind az ő fiairól gondot visel vala. Kiváltképpen, merthogy tanítani akarná a Farkaskát, hogy jövendőre valami mesterségből tudna elélni. És odaadá neki, az ő komájának a Farkaskát. Magához vevé ezokáért a farkas az ő keresztfiát, a Farkaskát és elballaga együtt vele a falukba, az ólak körül, hogy meglátná, ha valamit kaphatnának. És mikoron éjjel semmit nem kaphatna, reggel felméne egy hegyre az ő keresztfiával, a falunak ellenében, honnét bénézhet vala a faluba. És monda a farkas az ő keresztfiának, a Farkaskának: Ez éjjel sokat jártam hiában és igen elfáradtam. Lefekszem ezokáért és nyugszom. De te, jó keresztfiam, vigyázz és meglásd, mikoron a barmokat kihajtják a faluból és énnekem renddel megmondjad, hogy annakutánna alámenjek és ennünkvalót foghassak. És lefeküvék a farkas és elaluvék. Hajnalban tehát ki kezdék hajtani a disznókat a faluból nagy csoportokban. És látván azokat a Farkaska, szólítá a keresztatyját, mondván: Keresztapám, keresztapám. Felele a farkas: Mi dolog, jó keresztfiam? Monda a Farkaska: Im nagy sok disznót hajtnak ki az faluból. Felele a farkas: Hadd járjanak. Nem szeretem a disznókat. Mert rút undok állatok. Mikoron egyiket megészem bennek, nem győzöm megtisztítani a sok sertéktől magamat. Egy hétig is tekeregnek az hasamban. Légy veszteg csak és vigyázz. És ismét elaluvék. Egy kis idő mulva ismét mondá a Farkaska: Keresztapám, keresztapám! Felele a farkas: Mi dolog, édes keresztfiam? Monda a Farkaska: Ime nagy sok ökröket hajtnak ki a faluból, az üszőcsorda is utánna jő. Monda a farkas: Hadd járjanak! Nem kedvelem azoknak húsát. Igen goromba húsok vagyon és kemény a bőrek. És ismét elaluvék. Egy kis idő mulva

ismét megszólítá a Farkaska a farkast. Felele a farkas: Mit látsz? Monda a Farkaska: Vajh melly szép juhokat hajtnak ki, nagy sokat pedig. Monda a farkas: Hadd járjanak. Jó húsok vagyon ugyan és igen szeretném, de tudja az ördög, annyi sok pásztorok és nagy komondorok vagynak körülek, hogy senki hozzájok nem fér. Ha oda ballagok, mihelyt meglátnak az ebek, legott ugatni kezdenek és a pásztorok hurrogatni. Ugyan szégyellem, hogy megpirult orcával kell elmennem onnét. Hadd járjanak ezokáért. Vigyázz oda! Azonközben kezdék a ménest kihajtani az faluból. És monda a Farkaska a farkasnak: Keresztapám! Keresztapám! Im a ménest kezdik kihajtani. Felele az farkas: Jól vagyon. Reá vigyázz, hova hajtják. Annakutánna monda a Farkaska: Im szinte jó helyre hajtják. A fűbe, az erdő mellé, ama ritka fák közibe. Monda a farkas: Jól vagyon! És felkelvén, monda a Farkaskának: Jere. Lásd meg mesterségemet és tanuld meg. És midőn a bokrok között igen lassan a méneshöz ballagott volna, egy igen kövér lovat megkapa hirtelen az orránál és levoná a földre és megfojtá és a keresztfiával megevé. És midőn az erdőben járának, monda a keresztfiának: No, édes keresztfiam! Jól laktál-é? Mint tetszik a mai fölöstök? Felele a Farkaska: Bizony jó. Igen jó édes húsa vagyon az jó kövér lónak. És menet, monda a Farkaska önmagában: Immáron jól vagyon dolgom. Mert jó mesterséget tanultam. Elélhetek immár, az anyámat is eltáplálhatom. És szólván a farkasnak, monda: Kérlek, édes keresztapám, ne legyen ellened, én hazamegyek az anyámhoz. Mert immár elég mesterséget tudok. Nem kell énnekem több tanítás. Ha valamit üzensz az anyámnak, megművelem és megmondom. Felele a farkas: Nem mégy. Mert még igen keveset tanultál. Monda a Farkaska: Kérlek, hadd menjek el. Nyilván tovább nem maradok. Monda a farkas: Én azt mondom, ne menj el! Mert igen félek, hogy megbánod. De ha egyebet nem akarsz benne tenni, menj és mondd meg köszönetemet az anyádnak. Midőn a Farkaska az anyjához jutott volna, megijede az anyja és monda: Mi dolog fiam, hogy olly igen hamar visszajöttél az inasságból? Felele a Farkaska az anyjának: Azért, merthogy eleget tanultam már keresztapámtól. Olly mesterséget tanultam tőle, hogy immár könnyen elélhetek, titeket is eltáplálhatlak, valamennyien vagytok és nem igen nagy és erős munkámmal. Monda az anyja: Hogy hogy tanulhattad ki olly igen hamar ezt a nagy mesterséget? Felele a Farkaska: Mi gondod vagyon erről? Én megtanultam s tudom. Jere ezokáért velem és tétemény-

nyel megmutatom. Elméne ezokáért az anyja vele. És a Farkaska vivé az anyját a falu mellé és ott leselkedék, hogyha valamit kaphatna, de nem találá semmit. És hajnalfelé monda az anyjának: Jer, menjünk fel a hegyre, melly a falu felett vagyon. És mikoron felmentenek volna, monda a Farkaska az anyjának: Igen elfáradtam e kerengésben, édesanyám és lefekszem és aluszom, te pedig vigyázz virradóra a falura és megmondjad énnekem, micsodaféle barmokat hajtanak ki a faluból. Leüle az anyja és vigyáza. És midőn megvirradott volna, látá tehát, hogy egy nagy csorda disznót hajtanak ki. És megszólítá az anyja a Farkaskát, mondván: Ime édes fiam! Sok disznót hajtnak ki a faluból. Felele a Farkaska: Nem kedvelem a disznóhúst. Igen sok sertéje vagyon, azok torkomban megakadnak és egy álló hétig is vesződésem vagyon velek. Hadd járjanak. Egy kevés idő mulva monda az anyja: Ime édes fiam, a tehéncsordát hajtják ki az faluból. Felele a Farkaska: Nem kedvelem azoknak húsát. Mert igen kemény és nehezen emészthetni s a bőrük is igen kemény és erős. Hadd járjanak. Ismét egy kevés idő mulva monda az anyja: Édes fiam! Sok juhokat hajtanak ki az faluból. Felele a Farkaska: Igen jók volnának azok, de sok pásztorok és komondorok vagynak körülek és mihelyt meglátnak, legott hurrogatni kezdenek. Hadd járjanak! Végre monda az anyja: Édes fiam. Im a ménest hajtják ki az faluból. Felele a Farkaska: Jól vagyon. Vigyázz reája, hova hajtják őket. Monda az anyja: Im az erdőszélre hajtották őket a fűbe, az ritka fák közibe. Felkele ezokáért a Farkaska és monda: Jere édes anyám, im megmutatom mesterségemet. És mikoron alámentenek volna, monda a Farkaska az anyjának: Édes anyám! Menj fel amoda a dombra és onnét megnézzed mesterségemet. Azonnal igen jól tartlak. És elméne igen lassan a bokrok között és addig méne, míglen a méneshez jutna. És oda szökellvén, egy igen kövér lónak az orrára csüggelődék, erősen egybeharapván a fogakat és azt tudá, hogy a keresztatyja módjára a lovat levonhatja és megfojthatja. De bizony a ló fennhordozá a Farkaskát és elfutván, a pásztorokhoz vivé. Mert úgy harapta vala a Farkaska az ő éles fogait egybe, hogy annakutánna a ló orrából ki nem vonhatá. Látván a Farkaskának anyja, hogy a ló vinni kezdé a Farkaskát a pásztorok felé, igen kezde kiáltani, mondván: Farkaska, édes fiam, hadd el a ragadományt! Hadd el a lovat! És mikoron az anya látá, hogy a pásztorok neki futamodnának pálcákkal és botokkal és eszébe venné, hova menne az vége, feje felett

egybe kulcsolá két első lábát és jajgatni és sírni kezde és monda: Jaj, jaj, én édes fiam! Ó, miért siettél olly igen hamar az oskolából? Ó, igen hamar lettél volt mesterré! Miért nem engedtél a te jámbor atyádnak! Ó, melly nyavalyásul tanultad mesterségedet! Elvesztetted mind magadat s mind engemet. Jaj fiam, jaj! Azonközben a pásztorok leragadák a Farkaskát a kövér lónak orráról és megbotolák a fejét és levonák a szép síma veres bundáját.

Értelme:

E fabula jelenti meg annak bolondságát, ki előbb akar Mester lenni, hogynemmint tanuló. Ez a bolondság igen közönséges az emberek között. Mert az ördög a bűnnek általa azt a mérges magot és kevélységet hínté el az emberi természetbe, hogy az ember nem elégeszik meg az ő állapotjával és abban való munkájával, hanem mindenkoron feljebb igyekezik és nem mértékeli az ő erejét és tehetségét, hanem ollyan dologba avatja bé magát, melly ereje felett vagyon. Innét leszen annakutánna a nagy sok szégyen, kárvallás és veszedelem. Ha ezokáért úgy nem akarsz járni, mint a bolond Farkaska, tehát vedd eszedbe magadat. Tanulj először és úgy fogj annakutánna a mesterséghez. Hadd el a kevélységet és alázd meg magadat! Súllyolgasd és megmérjed erőidet és úgy kezdj dolgodhoz! Így legyen.

A páváról meg a daruról.

Egy valamelly páva vendégségbe híva egy darut. És mikoron immár jól laktanak volna, a beszédek között egybe veszének a különb-különbféle ajándékok felett, mellyekkel őket a természet megékesítette volna. Monda a páva: Micsoda vagy te énhozzám képest és azonközben felveté a farkát és megmutatá az ő szép tükörös festett tollait. Micsoda szép kék bársony érne fel az én mellyemmel? És nézzed csak, melly szép korona vagyon, úgy monda, a fejemen. Bizony, semmi vagy te énhozzám képest. Rút undok szürke madár vagy te. Felele a daru. Úgy vagyon. Szép fényes tollaid vagynak és ugyan szép madár vagy. De mit használsz szépségeddel? Mit használnak tenéked szép tollaid, noha tükörösek és szép fényesek? Mindéltig csak itt alant a földön, a sárban és nagy bűzben kell laknod. Mert szép tollaiddal nem mehetsz fel az égbe. A disznók is gyakorta reád támadnak és megtépáznak és kitépnek tollaidból. De engemet e rút szürke tollak felemelnek az égbe és ott

járok az égben, közel az Istenséghez és onnét az égből nézem az Istennek csodáit a földön, nagy gyönyörűséggel és vígassággal. Ha egy tollam kihull, örömmel kapnak utánna az emberek és nagy hősök teszik fel süvegük mellé, avval ékesítvén meg magokat. Senki pedig nem becsüli a te tollaidat, hanem hogy csak legyezőt csinálnak belőlek. Eredj el immár és csak kérkedjél tovább szépségeddel. Bizony szépen vagy vele.

Értelme:

E fabula minden embert int, hogy ne legyen kevély és ha látja az Úristennek ajándékit magánál, azok miatt senkit meg ne útáljon. Mert az Isten szabad vele, kinek mit és micsodát ad. Ha tenállad egy sokatérő ajándék vagyon, másnál viszontag más vagyon és pedig ollyan, amelly talán sokkal hasznosb, mint az, amelly tenállad vagyon. Hadd férjen meg ezokáért más ember is melletted és alázd meg magadat egy kevesig. Bizony, így cselekedjél.

Egy valamelly farkasról.

Vala egyszer egy farkas. Mikor reggel felkölt volna és nyujtózkodnék az álom után, nagyot szalaszta egyet hazugnak valót. Legott nagy örömmel monda: Bizony jót jövendöl a hasam. Immár jól tudom, hogy ma jóllakhatom. Nem félek semmit. Mikoron ezokáért útra indult volna, találá az úton egy vászonba bévarrott hájat, mellyet egy szekeres ejtett el vala. És forgatni kezdé azt az úton és monda: Bezzeg jó volnál megenni! De ugyan meg nem észlek. Mert a minapi is igen romlott vala és igen megyen vala a hasam efféle miatt. És midőn tovább ment volna, találá az úton egy oldalszalonnát. Látván ezt, monda: Ugyan jól tudom, hogy ma jól kell laknom. Mert a hasam megjövendöllette. De e szalonnából sem eszem, mert igen sós. Igen megszomjuhoznám utánna. És otthagyá a szalonnát. És mikoron tovább ment volna, találá egy vén kancát egy csikóval és monda: Lám, mondám, hogy jóllakhatom ma. Mert a hasam megjövendöllette énnekem. És megszólítván a kancát, monda: Húgom, melly jó hellyen találtalak. Ma ugyan jóllakom veled. Mert megészlek. Felele a kanca: Legyen, jó farkas uram! De én velem nem igen lakhatol jól, mert igen ösztövér vagyok, de im a fiam elég kövér, azt adom oda. Minekelőtte pedig megennéd, tedd azt az irgalmasságot

velem az Istenért, im tegnap egyik hátsó lábammal tövisbe hágtam. Kérlek, vondd ki a töviset lábamból és másszor ismét hasznomat veheted. Monda a farkas: Tartsd fel tehát a lábadat! És midőn odakerült volna, hogy a töviset kivonná, úgy rugá a kanca a farkast homlokon, hogy legott hátraesék és elájula. A kanca pedig elfuta a csikóval egyetemben. Jó idő mulva, mikoron a farkas feltápászkodott volna, látá, hogy se kanca, se csikó. És monda: Úgy kell neked, agg eb. Sem ired, sem szelencéd, azért mégis orvos borbéllyá tetted magadat. No, ezt megcsináltad. De azért ugyan jól tudom, hogy még ma jóllakhatom. Mert a hasam megjövendöllette énnekem, ma reggel! Mikoron tovább ment volna, találá egy szép szénásrétet, azon két kos öklelődze egymással. Látván azokat a farkas, igen örüle nekik és monda: Ugyan jól tudom, hogy még ma jóllakhatom. Ezeknek egyikét ugyan megészem. És hozzájok menvén, monda nékik: Vagyon-é híretekkel, hogy az egyiket megészem közületek? Mondának a kosok: Jó, jó farkas uram, csakhogy ne siess vele. Mert ketten egybe vesztünk és vívunk egymással e szénás rétért. A mi eleinktől maradott az reánk és nem igazodhatunk el rajta. Mert egyik is kévánja, a másik is kévánja. Te pedig, jó farkas uram, bölcs vagy és sokat pörlettél. Ezokáért légy bíránk és tégy ítéletet köztünk és aki vétkes köztünk, azt megbüntessed. Az tetszenék minékünk: Hogy középaránt állanál a szénásréten és egyik közülünk menne a szénásrétnek az egyik szélére, a másik pedig a másikra és hozzád sietnénk egyszersmind és aki először hozzád érkezik, azé lenne a szénásrét, a másikat pedig annakutánna megbüntetnéd és megennéd. Monda a farkas: Jó leszen! Tetszik énnekem is a ti végezéstek. Elmenének ezokáért a kosok, egyik egyfelé, a másik másfelé és a farkas megálla a középen, hogy igazlátó és bíró lenne. Egybe kezdének ezokáért a kosok menni és egyszersmind megöklelék nagy sebességgel a farkast és szarvuk közibe szoríták, annyira, hogy mind elhányná a hazugnak valót és minden oldala csontjai ropognának belé, hogy legott mindjárást elájula. És a kosok békével elmenének. Nem sok idő mulva, mikoron ismét felébredett volna, monda a farkas: Úgy kell néked, bolond agg ebnek! Nem akarsz károdon sem tanulni! Még apám sem volt soha bíró, én pedig eszesb akartam lenni apámnál is. Úgy kell neked, esztelen lator! No, ez is megvagyon. De mindazáltal mégis jól tudom, hogy még a mai napon jóllakhatom. Mert a hasam megjövendöllette énnekem. És tovább menvén, találá egy réten egy emse disznót hét malaccal. És monda: Ihol megvagyon immár!

Lám mondám, hogy ugyan jól kell laknom ma, mert a hasam megjövendöllette énnekem. És monda a disznónak: Húgám, hogy s mint vagy? Bezzeg jó hellyen találtalak! Vagy tégedet vagy fiaidat meg kell ennem! Mert jól kell még ma laknom! Felele a disznó: Nem leszek jó arra. Mert látod, hogy koros vagyok immár. Hanem ihol vagynak a malacok, ezek jó kövérek, ezeket megeheted igen jóízűen. De nem tiszták még. Mert még nem avatták bé őket. Kérlek ezokáért, hogy jövel és avasd bé őket. Mert annakutánna megtisztulnak és meg nem fertelmeztetel általok. Monda a farkas: Hol kell őket béavatni? Nem látok semmi vizet. Felele a disznó: Jere, megmutatom a vizet, igen szépet és tisztát. És egy malom fölébe vivé a farkast az őrzsilip mellé, hol a víz igen sebesen alámegyen vala a malomkerékre. És monda néki: Ez arra való helly, ez a szentelt víz. Nézzed csak, melly igen tiszta. Egy pénzet is meglátnál a fenekén és úgy tetszik, hogy látok is amott egy pénzet a fenekén. Midőn a farkas aláhajolna, hogy meglátná a pénzet, a disznó erősen megtaszítá a farkast és az az őrzsilipbe esék belé és a sebes víz a kerék alá vivé és a kerék bordái odanyomák őt a zugó deszkás fenekéhez, ollyannyira, hogy minden csonttetemi porcognának beléje és holtelevenen hányá ki őt a víz. Mikoron ennekutánna a parton ismét felébredett volna, monda: Látszat után mentél, agg eb. Úgy kell néked bolondnak! Lám soha nem akarsz eszesülni. Pappá tetted magadat és avatni akartál! Pedig semmit nem tanultál hozzá. No, ez is megvagyon. De azért jól tudom, hogy még ma jóllakhatom. Mert a hasam reggel megjövendöllette ezt énnekem. Mikoron ezokáért igen megéhezett volna, méne egy falu felé. És az utcán bétekintve láta négy kecskét egy udvaron a sütőkemencén állani. És monda: Ihol immár jól tudom vala, hogy még ma jóllakhatom! Mert a pórok nincsenek honn, mind aratóba vagynak, ezokáért bémegyek és vagy kettőt elvonszolok bennek és megészem azokat és ugyan jól lakom. És a kemence felé kezde ballagni. De mihelyt a kecskék megláták a farkast, alászökellének a kemencéről és a kemencébe bébújának és a félelemnek miatta mekegni kezdének. A farkas a sütőkemence elejbe jövén, monda: Mi dolog ez, jó húgáim? Mít énekeltek az kemencében? Jöjjetek ki. Mert megészlek benneteket. Felelének a kecskék: Helyes, legyen jó farkas uram. Tégy velünk akaratod szerént. Mert te vagy urunk. De im egy kis dologra kérünk. Minekelőtte megennél minket, hadd mondjunk egy dícséretet s te is segítsed mondani a lélekváltságot a mi lelkünkért. Tedd ezt a jót mivelünk! Annak-

utánna jól lakjál. Mondá a farkas: Helyes. Mekegni kezdének ezokáér a kecskék a kemencében és a farkas ordítani kezde a kemence előtt. Mikoron a pórok hallották volna a farkasnak ordítását, kitámadának mindnyájan házaikból, pálcákkal, dorongokkal, fustélyokkal és erősen megverék a farkast és az ebek is reája támadának és erősen mardossák vala és a bőrét megszaggaták, hogy csak alig szaladhata el közülek. És midőn elszaladott volna, igen lassan kulloga a hegy oldalán fel. És felmenvén, egy nagy fa alá feküvék és erősen nyöge. Annakutánna valamennyire megvigaszulván, panaszolkodni és gyónni kezde és monda: Ó, én édes Istenem! Melly igen sok nyavalyába és nyomorúságba estem ma! De ez mind az én gonoszságomért jött reám, mert igen kevély voltam és igen kegyetlen. Mennyi bárányt ettem meg mindéltig, de egyikre sem mondottam a Benedicerét, keresztet sem vetettem reájuk és mindig megettem őket. Melly szép bévarrott hájat és szalonnát találtam vala az úton és megútálám és nem akarék bennek enni. Nemde kevélység ez? Sem az apám, sem az nagyapám soha nem volt orvos, én sem tanultam az orvos mesterséget, mégis orvossá tettem magamat és a lovat akarám megorvosolni és lábából a töviset kivonni. Bíró sem volt az apám soha, én sem tanultam soha törvényt, mégis bíróvá tettem magamat a kosok között. Egy sem volt pap minden őseim között, én is paraszti és írástudatlan vagyok. Hogy hogy az ördögbe indittattam arra, hogy béavassam a malacokat? Deákul sem tanultam soha, mégis a kecskékkel vecsernyét és lélekváltságot akartam mondani és énekelni. Ám lásd, ha nem nagyot akarás és kevélység-é ez! Ugyan méltán esett mindez a nyomorúság énrajtam. Ó, Jupiter Isten! Nem bánnám, ha mennykővel büntetnél meg az égből, hogy legott itt helyben meghalnék, jobb volna ez énnékem! Egy pór pedig felhágott vala fejszéjével ugyanazon fára, hogy megnyesné azt. És midőn mind meghallotta volna, a fán ülvén, az farkasnak panaszolkodását és gyónását, hertelen aláhajítá fejszéjét a farkasnak hátába, olly erősen, hogy az eltántorodék belé. *És midőn ismét felébredett volna, felkele és feltekinte a fára és* monda: Ó Jupiter Isten! Melly igen szentséges csodatévő búcsús helly ez? Ereklyés ez a fa, melly igen hamar meghallgattatnak az imádságok alatta! És látván ezenközben az embert az fa ágai között, megijede és igen alázatosan futamodék vissza az erdőbe, ahonnét annakelőtte olly kevélyen jött ki vala és tisztességgel szólván egy pusszantásba vetette vala reménységét.

Értelme:

E fabula minden embert arra tanít és arra int, hogy senki ne tartson többet maga felől, hanem csak annyit, amennyi illik. Mert az ördögnek ama incselkedése által, mellyet az emberi szerzeten művelt az első bűnbeesés alkalmával az Paradicsom Kertjében, vagyon ez a visszafordultság az emberekben, vagyis az, hogy mindenik több gyönyörűséget keres és kéván, hogynemmint illenék, avagy szüksége volna reája. És senki meg nem elégeszik az ő állapotjával, hanem kiki mind feljebb, nagyobb pompaságra és dicsőségre siet. És ezeknek nagy kévánásából olly dolgokhoz kezd és olly cselekedetekben avatja magát, mellyek sem az ő világbéli állapotjához, sem személlyéhöz, sem erényéhez, avagy tehetségéhez sehogyan sem illenek. Ezért nyer az ember annakutánna ollyan nagy keserves előmenetelt, ollyan csúfos nagy tisztességet, mint ez a pusszantó farkas. Ennekokáért légy eszes és alázatos, gondold meg, hogy ami hivatalban az Istennek akaratjából vagy, abban meg is maradj. Légy alázatos! Mert amennyivel feljebb hágsz az létrán, annyival nagyobbat esel. Ha Isten nagyobbra akar vinni, majd talál Ő módot hozzá. Te ne kapjál utánna! Ne kergessed azt! Így cselekedjél!

A tekenős békáról meg a keselyűről.

A tekenős béka magában panaszolkodván, monda: Nem tudom, micsoda állat vagyok én. Im, melly rövid lábaim vagynak, de mindazáltal ezt a nagy pajzsot a hátamon kell viselnem és mindéltig az földön mászkálnom! Mennyi sok madár vagyon az ég alatt, melly igen szép magasan röpülnek és senkitől semmit nem félnek. Vajha én is ezenképpen felmehetnék. És elméne a madarakhoz és monda nekik: Valaki engemet felvihetne az égbe közületek, annak nagy titkot jelentenék meg. Miképpen találhatni meg a szép gyöngyöket az csigáknak házaiban. Noha pedig ő maga sem tudja vala, hol kellene azokat megtalálni. Monda a keselyű: Im én felviszlek. És karma közé vevé és felvivé magasan az égbe. Ott fenn legott megkérdezé a tekenős békát, hol kellene a szép gyöngyöket találni? És midőn meg nem mondhatná azt, marni, körmelni kezdé a keselyű a tekenős békát és kényszeríteni, hogy megállaná a fogadást. És jajgatni kezde a tekenős béka és monda: Jaj énnekem! Mit műveltem! Bolondul cselekedtem, hogy ide fel kévánkoztam, hol

semmi járásom nincsen. Ha a földön maradtam volna, nem volnék most olly nagy gyötrelemben. Jaj énnékem! Eluná a keselyű a tekenős békának panaszolkodását és megharaguván, aláhajítá. És a földre esvén az tekenős béka, mind darabokra tört és elpusztula.

Értelme:

E fabula arra int, hogy kiki mind az ő Istentől elrendelt állapotjában megmaradjon és szertelen abból ki ne hágjon! Mert bölcs az Isten! Miképpen tudta, hogy kell az embert teremteni, azonképpen jól tudta, minemű állapotba helyhezze őt. Ha avval az ember meg nem elégeszik, hanem kevélységből kihág belőle, bizony amennyivel feljebb akar hágni, annál nagyobbat esik alá. Igen jó ezokáért az embernek az ő állapotjában isteni félelemben megmaradni! Így legyen.

Az rókáról meg az szederjbokorról.

Egy valamelly róka bémene egy csűröskertbe, hogy valami ennivalót fogna. Midőn meglátták volna az ebek, utánna kezdének futni és erősen kergetni. Felkapa ezokáért egy szederjbokorra, hogy azon felvonná magát és a sövényen által szökellhetnék. De mikoron a szederjbokorhoz kapott volna, a bokornak tövisei mind bémenének a kezébe és erősen megsérték és megsebesíték azt. És megtekintvén tenyerét a róka, monda a tövises szederjbokornak: Bizony hamis gonosz állat vagy. Mert segítségért kaptam hozzád, de te viszontag megsértetted és megsebesítetted az kezemet. Nem jámborság ez tőled. Felele a szederjbokor: Hallod-é ravasz, jól ismerlek, ki légy. Miért kapál hozzám? Félek vala tőled. Mert vélem vala, hogy úgy kapsz hozzám, mint minap a szomszéd gúnárjához. Lám, az sem vétett vala tenéked semmit, azért mégis hozzákapál, megfogád és kegyetlen megöléd. Ezokáért vedd jó néven ezt tőlem és másszor senkihez ne kapj.

Értelme:

E fabula arra int, hogy az ember igen jól megnézze, kihöz folyamodik tanácsért és oltalomért. Mert gyakorta lészen, hogy ollyan helyre siet az ember tanácsért, és ollyan embernél keres oltalmat, honnét annakutánna bántás, kár és nyavalya érkezik. Mert aki önmagában mérges

és gonosz, hogy hogy adhatna az másnak jó tanácsot és hogy hogy oltalmazhatna az valakit? A gonosz és ártalmas természetű bizony gonosznál egyebet soha nem tud cselekedni. Ezokáért ne közösködj az istentelenekkel. Hanem távoztasd el magadtól az ő barátságokat. Így legyen.

Két társról.

Ketten egybe társulának és egyik a másiknak erős hittel megesküvék, hogy halálig egyik sem állana el a másiktól. És midőn egy nagy erdőn általmennének, talála egy nagy medve reájok. Látván ezt az egyik társ, mindjárást elfutamodék és egy nagy fára hága fel. A másik pedig látván, hogy el nem szaladhatna, ledőle a földre és holttá tevé magát. Mikoron a medve odaérkezett volna, megkerülé az embert a földön és bűzelni kezdé, az orrát a füléhez tartván s a szájához. De mikoron lehelletet nem érzene, merthogy az ember erősen visszatartja vala lehelletét, otthagyá őt és elméne, megholt dögnek gondolván az embert. Minekutánna a medve elment volna, leszálla az egyik társ a magas fáról és odamenvén az másikhoz, megszólítá, mondván: Kelj fel, menjünk el. Merthogy elment az medve. Felkele az és elindula társával. Mikoron az úton mennének egymással, megkérdé, mondván: Szerető társam! Mit beszél vala veled a medve? És mit súg vala füledbe, mikoron a földön fekszel vala? Felele az: Sok jó oktatásokat és tanításokat ad vala előmbe és a többi közt arra is inte, hogy másszor eszesb legyek és igen jól megnézzem, micsoda emberrel társulok egybe. Mert igen ritkán talál az ember egy hív és állhatatos társra, úgy monda. És legott elválának egymástól az két társak.

Értelme:

E fabula megmutatja, melly igen nem kell az embereknek hinni, avagy az ő igéretökben bizodalmat vetni. Mert ha a nyavalya elérkezik, az próbálja meg annakutánna az embereknek az ő igaz mivoltukat. Ezokáért meglásd, kivel társulsz egybe. Mert ha nyavalyád és szükséged történik, legott megválik, mellyik volt a jó és a hív társ. Bizony, így vagyon.

A pórról meg a szép madárkáról.

Egy valamelly pórnak vala egy igen szép szénáskertje, melyben szép gyümölcsfák valának és egy igen szép kútfő. Mikoron egy napon munkájából megtért volna, bémene a szénáskertbe és lefeküvék egy szép almafa alá, hogy ott nyugodnék. Jöve az almafára egy igen szép madárka és kezde ott énekelni, édes és igen gyönyörűséges szóval. Hallván ezt a pór, igen gyönyörködék abban és mindjárást sok hellyen kezde hurkokat és lépet vetni, míglen megfogá a madárkát. És midőn immár megfogta volna és kezében hordozná, megszólítá a madárka a pórt, mondván: Miért szerzettél ennyi munkát magadnak én érettem, hogy *megfognál engemet? Nem látod-é, melly igen apró madárka* vagyok? Felele a pór: Azért fogtalak meg, hogy énekelj énnékem. Monda a madárka: Bizony én soha nem énekelek tenéked. Felele a pór: Akkor megészlek. Monda a madárka: Már hogy ennél meg engemet? Nem látod-é, melly igen kicsiny vagyok. Mind tollastól egyszersmind bé-

nyelhetnél engemet. Mit használnál vele? De ha elbocsátasz, úgy igen nagy hasznomat veszed. Mert szabadulásomat hálaadással megfizetem és háromféle jeles tanácsot jelentek meg néked, mellyeknek több hasznát veszed, mint hogyha három kövér borjút adnék ajándokba. Hallván a pór ezt az igéretet, elbocsátá a madárkát. A madárka elröpülvén, egy fára üle és onnét kezde alászóllani, mondván: Hallod-é te pór! Megmondom a tanácsokat: Első: Ne higyj mindent, amit hallasz, kiváltképpen ha eszedbe veheted, hogy az igazsággal ellenkezik. Második: A mi nállad vagyon és amivel birsz, azt megtartsad és el ne bocsássad. Harmadik: Amit elvesztettél és vissza nem hozhatsz, azután ne bánkódjál, hanem elfelejtsed. Ezeknek utánna hangos szóval kezde a madárka énekelni és az Istennek hálaadással dicséretet mondani, mondván: Dicsérem az én Uramat Istenemet, ki gondot visele reám és megkábította pórbátyámat, hogy nem tudta eszébe venni a szép rubintot, melly az én gyomromban vagyon, kinek nehézsége egy egész latot nyom s mellyet ha pórbátyám megkaphatott volna, mindjárást nagy úrrá lett volna. De énnekem azért meg kellett volna halnom, mostan pedig élek. Hála légyen az Istennek. Hallván ezt a pór, sírni és jajgatni kezde és bolondsága felől igen panaszolkodni. Monda ezokáért a madárka önéki: Ó bolond pór, miért gyötröd szivedet bánattal? Elfelejtkeztél-é immár ollyan hamarsággal az jó tanácsokról? Tudod-é, mit mondtam? Ne hidd el mindazt, amit hallasz, kiváltképpen, ha olly dolog az, melly az igazmondáshoz nem hasonló. Hogyan lehetne az, hogy gyomromban egy latos darab rubint volna, holott ennenmagam csak alig nyomok egy nehezéket? És ha igaz lett volna, amit mondottam vala, akkor meg kellett volna engem tartanod és el nem bocsájtanod. Ennekfölötte ha igaz lett volna is, immár elvesztettél engem, tehát nem kellene bánkódnod, merthogy messze vagyok és vissza nem hozhatsz. Ezokáért, jó pórbátyám, hagyd a gorombaságot és tanulj bölcseséget.

Értelme:

E fabulának nincs szüksége sok beszéddel az értelmét megadni. Mert az értelme benne vagyon megjelentve. Tudniillik először az, hogy ne higyjünk el mindjárást mindent, amit hallunk, hanem mértékre vessük és lássuk meg, ha egyiránt jár-é az igazságnak lineájával. Ezért mondották a régiek: Qui facile credit, facile decipitur. Vagyis: Aki hamar hiszen, kész megcsalt ember az. Másodszor, hogy az Istentől nekünk

adott ajándékokat megőrízzük és bolondságból azokat el ne veszteges-sük. Harmadszor, hogy az elmulton és ami elveszett, ne bánkódjunk. *Mert az bolondság. Így legyen.*

A szarvasról meg a vadászról.

Egy valamelly igen szép szarvas talála egy igen szép forrásra. És midőn kévánságosan ivott volna belőle és a vízbe tekintvén, szép szarvait meglátta volna, igen kezdé azokat dícsérni és magát azokért elbízni. De midőn lábait is megtekintette volna, megútálá és megszidá azokat: Vajh, úgy monda, ti vékony és keskeny rossz marhák. Mire valók vagytok? Illyen kellemes vadnak, illyen lábai legyenek-é? Mikoron pedig a forrásba nézvén efféléket monda, hallá a vadász kürtölését és az agarak csaholását. És megijedvén, igen kezde futni. És noha utánna volnának az agarak, de meg nem foghaták őt a sík mezőn, merthogy felette gyorsan elviszik vala az ő vékony lábai. Midőn ennekutánna az erdőre érkezett volna, sűrű vala az erdő és megakada szép szarvaival. És midőn ott vesződnék szarvával, elérkezének az agarak és megfogák a szarvast. Mikoron immáron a földre ejtették volna és horzsolni, marni kezdék a bőrét, ugyan monda a szarvas: Jaj, melly igen bolondul tettem ítéletet! Amit az Isten javamra és mentségemre teremtett és szerzett volt, azt megaláztam és megvetettem. Ami pedig romlásomra és veszedelmemre volt, azt dícsértem és felmagasztaltam. Jaj, melly visszájára fordult dolog ez!

Értelme:

E fabula azt jelenti: Hogy kiki mind tartson Istentől és becsülje az Ő szentséges bölcsességét, mellyel az embert és minden tagjait teremtette. Ő tudja az Ő alkotmányainak igazi mivoltát. Semmit nem teremtett Ő ok nélkül. Tudta Ő és tudja Ő mire való az ember, minden tagjaival egyetemben. Bolondság a mi dolgunk és igen tévelygünk a mi íteletünkben. Sok dolgokat igen kedvelünk és igen nagyra becsülünk és igen kevélykedünk miattok. De csoda az Úristennek ítélete, mert úgy forgatja a dolgot, hogy azt, amiben gyönyörködünk és melylyet igen drágának tartunk, azt fordítja kárunkra. És azt teszi, hogy azt kell becsülnünk és hasznosnak ítélnünk, ami szemünk előtt igen

megvetett vala. Ezokáért a keresztyén ne mesterkedjék bele az Úristen szerzésébe. Hanem nyugodjék meg az Úristen bölcs rendelésében. Így legyen. Bizony.

A pacsirtáról meg annak fiairól.

Egy valamelly pacsirta fészket raka a szántóföldön való búzában. És midőn tojásait ülte volna, monda az ő fiainak: Eszesek legyetek és a búzából ki ne menjetek. Maradjatok a fészekben, míglen jó szárnyasok lesztek. Én ennetek hordok. De addig, míg nem leszek jelen, vigyázzatok és füleljetek, ha valaki valamit itt a búza mellett szóllana, hogy meg tudjátok énnekem mondani. És mikoron a pacsirta elment volna, eljöve a búzának az ura az ő kissebbik fiával. És megállván az búza mellett, monda az ő fiának: Jó fiacskám. Látod-é, megért a búza és ideje volna learatni. Ezokáért még ma elmenj és megszólítsad a mi barátinkat és hívd el őket, holnap reggel eljöjjenek sarlókkal és megarassák a búzát. És ezt mondván, hazafelé indula. Eljövén az pacsirta az ő fiaihoz, megkérde őket, ha valakitől valamit hallottanak volna? És mondának a fiak: Ó, édes Anyám! Igen megijedtünk vala. Mert idejött vala a gazda egyik fiával és meghagyá néki, hogy holnapra elhívja az ő barátit a búzát learatni. Ezokáért siess édes Anyánk, vigy minket innen máshova. Merthogy igen félünk. Monda a pacsirta: Jó fiaim! Ne féljetek. Ha a gazda az aratást az ő barátira bízta, nyilván meghigyjétek, hogy holnap nem leszen semmi belőle. Nem szükséges ezokáért, hogy még ma elvigyelek innét titeket. Másnap ismét elméne az anyapacsirta, hogy enni hozna fiainak. És igen kora reggel jöve a búza földre a búzának az ura és mind csak várá barátit az aratásra, míglen immár a nap igen meghevült vala. De ime senki nem jöve. Monda ezokáért a gazda az ő fiainak: Nem tudom, mit csinálnak az barátim, hogy nem jönnek aratni, bizony megkéstetnek ezek engem. Ezokáért menj el jó fiam és hívd el reggelre a mi rokoninkat, hogy eljöjjenek aratni. Mert igen megérett immár a búza. És hazafelé indula. Mikoron a pacsirta fiaihoz jött volna, megmondák reszketve az anyjoknak, hogy a gazda ott lett volna és akképpen parancsola fiainak, hogy reggelre a rokonságit hívnák el aratóba. Monda a pacsirta: Ne féljetek, jó fiaim! Semmi nem leszen ebből. Ezúttal is hiában múlik el az idő. És jó korán reggel ismét eljöve a

gazda és erősen várá az ő rokonságát az aratásra. De senki afféle nem jöve. Monda ezokáért a gazda: Jó fiam! Látod, hogy nincsen hívség sem barátinkban, sem rokonságunkban. Mind süketségre veszik a dolgot. Ezokáért ne együnk más ember szájával, hanem mi magunk kezdjünk és nyuljunk hozzá. Hozz holnap két sarlót, egyiket énnekem, a másikat tenéked és mi magunk arassuk le a búzát, hogy oda ne vesszen. És ezt mondván, haza menének. Mikoron a pacsirta hazajött volna, nagy félelemmel megmondák a fiai, mit mondott vala az gazda. És felele az anyjuk és monda: Jó fiaim, ezt immár ne vegyük süketségre. Immár szükség elmennünk. Mert a gazda dolga előbbre megyen. Merthogy immár ő maga nyúl hozzá. És felvevé fiait és elvivé onnét más helyre. Negyednap pedig eljöve a gazda az ő fiával és az aratáshoz kezdvén, szépen levevék az búzát és kévékben kötvén, kalangyába rakák azt a szántóföldön. És monda a pacsirta az ő fiainak: Látjátok, jó fiaim, hogy szükség volt eljönnünk onnét! Lám mondám, hogy mihelyt a gazda ő maga kezd hozzá, legott előbbre megyen a dolog!

Értelme:

E fabula először azt jelenti, melly igen ritkán találtatik egy hív barátja avagy rokonsága az embernek az emberek között. Azért szokták mondani közbeszéddel: Mikor barátjára az embernek szüksége vagyon, akkor ötven is reáfér egy fontnyi mértékre. Ennekutánna arra tanít e fabula, hogy kiki mind ő maga lásson dolgához és másra ne bízza azt. Mert legott megcsalatkozik. Másnak nem fáj a te fejed. Bizony nem gondol vele, mert nem övé. Ezokáért, ha üsződ az sárban dől, te magad fogd a farkát és te magad emeljed erősen. Mert ha temagad hozzá nem nyúlsz, bizony kétség nélkül odahal az sárban. Ha ezokáért a gazda azt akarja, hogy jó előmenetele legyen az ő dolgának, szükséges, hogy ő maga legyen a szolga. Ezért mondták a régiek: Micsodától hízik igen a ló? Feleltenek: Az családos embernek szemétől, azaz, ha ő maga szünetlen látja, mint bánnak az szolgák az lovakkal. Mert ha a gazda ő maga nem lát hozzá, csakhamar ollyan leszen az ló, hogy minden oldalcsontját megszámlálhatod. Ismét mitől zsírosodik igen a szántóföld? Felelének a régiek: Az ganéjtól, mellyet a gazda saruival viszen reája. Evvel azt jelentették, hogy ha a gazda gyakorta megyen a szántóföldre és ugyancsak megnézi, miképpen szántanak, miképpen vetnek és boronálnak az béresek, tehát nyilván jó gabonája lészen. Így vagyon!

Az agg kosról meg három gyermekded kosokról.

Három gyermekded kos áll vala az út mellett, játszadozván egymással. Azonközben odaérkeze egy valamelly agg kos, melly igen fujt vala a fáradtságtól. A gyermekded kosok megneveték és megcsúfolák: Hohó, mint fuj az agg kos apó! Ugyan rázza a ködment. Talán mind elpeselé magát, olly igen fél. Ó, melly szégyen, agg vigyor! Felele az agg kos: Vajh melly bolondok vagytok. Ha tudnátok, ki elől futok, bizony ti is futnátok. Mondának a gyermekded kosok: Jól tudjuk, hogy a farkas elől futsz. Az anyánk is gyakorta avval ijesztgete bennünket. De minap látánk egyet. Bizony bolondság attól félni. Minthogy se szarva, se csülke. Hosszú ugyan a farka, de kinek mit árthat avval? Minekünk jó ködmenünk és szarvaink vagynak. Ha eljő, úgy deffentjük oldalba, hogy mind elhányja a nemjót. És midőn ekképpen még kérkednének, hertelen megjelent a farkas. Látván ezt a kosok, megijedének s elfutamának, ki imide ki amoda. És a farkas egyenként megfogá, megfojtá és megevé őket. De az agg kos bizony megmenekedék.

Értelme:

E fabula azt jelenti, melly igen veszedelmes dolog legyen az vén és eszes embernek tanácsát megútálni és megvetni. A bolond ifjuság bátor és ugyan sokat tulajdonít magának, de ha tettre kerül a sor, annakutánna bizonyságot veszen róla, hogy semmi ő és hiábanvaló minden kérkedése. És hogy nagy bolondság magának tulajdonítani azt, ami nincsen. Továbbá arra is int e fabula, hogy senki ellenségét le ne kicsinyelje. Mert gyakorta lészen az, hogy attól veretik meg és győzetik le az ember, akit ő semminek nézett vala és mindenképpen megvete. Ha a farkasnak nincsen is szarva és csülke, vagyon bizony igen hegyes karma, foga, kemény nyaka és igen bátor szive. Ezokáért tarts ellenségedtől, noha együgyű is. Et formica suam habet iram. Vagyis: Kis állat a hangya, de nagy a haragja. Így vagyon.

A pórról, a farkasról, a rókáról meg az kútbéli sajtról.

Egy szántóvető ember kiméne a mezőre szántani oktalan ökreivel. És midőn ezek té s tova, jobbra balra kitértek vala a barázdából, erősen szidja vala őket a szántóember, gyakorta a farkasnak igérgetve őket. Mikoron ezt egy farkas meghallotta volna, ott lesé az ökröket mind napestig, hogy a szántóember neki adná őket. Midőn immár estvefelé volna, kibocsátá a szántóember az ökröket az járomból és hazafelé kezdé őket terelni. Elejbe kerüle a farkas és monda a szántóembernek: Igen sokszor adtad immár ökreidet énnekem. Ezokáért add ide immár őket valójában, megállván szavadat! Felele a szántóember és monda a farkasnak: Nem igértem tenéked semmit. Csak tréfabeszéd volt az. Nem vagyok ezokáért semmiből köteles tenéked. Monda a farkas: Bizony azt akarom, hogy eleget tégy igéretednek. Mikoron pedig így kocódnának

egymással, odavetődött egy róka és megkérdé őket, mondván: Min veszekedtek egymással? Felelének azok és elbeszélék neki a dolgot, miért kocódtanak egymással. Mondá a róka: Ha akarjátok, én közitekbe szólok és megítélem a dolgot közöttetek és egybe békéltetlek benneteket. Mondának azok: Jól vagyon. Mondá a róka: Menj te szántóember amoda és állj meg ott. Te pedig farkas emide állj. Mikoron kétfelé állatá volna őket, elméne a szántövető emberhöz és halkan monda neki: Hallod-é, ha egy jó tyúkot adsz énnekem és feleségemek is egyet, módot lelek a dologban, hogy megmenekedel a farkastól és szabadon haza hajthatod az ökröket. Örüle a szántóember és megigéré neki a két tyúkot. Elméne a róka ennekutánna a farkashoz is és monda neki: Im barátságodért műveltem, hogy e pórt reá birtam, hogy egy igen szép nagy sajtot ad. Ezokáért hadd menjen el békével az ökrökkel. Másszor is megtalálod őket. Tetszék a szerződés a farkasnak is. És a róka elküldé a pórt az ökrökkel haza. És monda a róka a farkasnak: Jere te énvelem, odaviszlek, ahol a jó nagy sajtot találod. Elhordozá ezokáért a farkast mind hegyen-völgyön annyira, hogy béesteledék és a holdvilág feljött vala. És jutának egy mély kúthoz, mellyen két veder függ vala, egyik feljöve, a másik alámene. És beléje tekintvén a róka, meglátá a holdnak képét a kútbéli vízben. És megszólítván a farkast, monda neki: Ihol vagyon atyámfia farkas a nagy szép sajt. Szállj alá és vedd el. Monda a farkas: Vajh nem úgy! Hanem add kezembe. Mert tartozol avval! Ezokáért temagad szállj először alá és ha szükség leszen, én is segítek neked annakutánna. Felele a róka: Helyes, im alámegyek én. Az egyik vederbe üle ezokáért a róka és mindjárást alábocsátkozék a kútba és sokáig lőn oda alá, mert a vederben ülvén, nem jöhete önmagától fel a kútból. És a farkas gondolkodni kezde, mondván magának: Im a róka alámént a kútba és igen hallgat. Talán a hitvány ravasz mind megészi a sajtot ott alant. És alákiáltott a farkas a kútba, mondván: Mit késel odalenn? Miért nem jössz fel az sajttal. Felele a róka: Bizonyában jeles és igen jóízű sajt ez. De igen nagy s nem birok vele. Ülj tehát a másik vederbe, jöjj alá és segítsed felvinni! Örüle a farkas a nagy jó sajtnak, mindjárást a vederbe üle és merthogy sokkal nehezebb vala az rókánál, legott alászálla a fenék felé. A másik vederben pedig feljöve a róka és mindjárást ki is szökellék belőle. És kezdé a farkast csúfolni és nevetni. A farkas pedig ott alant ülvén az kútban, erősen bánkódott és bolondságáról panaszolkodott.

Értelme:

E fabula arra int, hogy az ember eszes legyen és ha valami ügye vagyon, ne kérdjen tanácsot az álnokoktól és ne adja minden jöttment bíróra ügyét. Mert a bírák is emberek, kiket az adomány igen hamar megvakít és kitántorít az igazságnak útjából. Ezokáért jó idején láss dolgodhoz, hogy azt, ami előtted vagyon, kezedből hertelen ki ne bocsássad és ugyan kötve higyjed komádat. Minden ember ember, de nem minden ember jámbor. Egynehányszor a szép külső alatt igen hathatós méreg vagyon elrejtve. Így vagyon.

A rókáról, a farkasról meg az nyavalyás oroszlánról.

Egy valamelly farkas igen éh lévén, erővel vőn el egy ludat a rókától, mellyet az az ő fiainak visz vala. A róka igen könyörge a farkasnak, hogy adná vissza a ludat, merthogy az ő fiai meghalnak éhségnek miatta. Monda a farkas: Coki innét, te bakganéj! Ne zúgj! Mert nyilván megszakad a subád! Elméne a róka, bánkódván. Sok idő mulva egyszer a róka a víz mellett eleven halat találá. Midőn megette volna azt és csak a farka volna hátra, reátalálá a farkas. És midőn látta volna a farkadarabot, monda: Jó atyámfia, róka! Add énnekem azt a darab halat. Monda a róka: Legyen, vidd el. És a farkas megevé a darab halat. És monda a rókának: Bezzeg jóízű volt. Melly kár, hogy nincsen több belőle. Monda a róka: Ezekben ugyan eleget foghatunk! Mert igen jó halász vagyok én. Ezt is én fogtam vala. Monda a farkas: Taníts meg reá engemet is! Felele a róka: Örömest. Menj be ezokáért a faluba, ott közel az alvéghez egy posztócsapómester lakik, annak házaaljában vagyon egy nagy kosár, melyben a gyapjút szokta a patakban mosni. Lopd el azt és hozd ide. Azonnal annyi halat fogunk, hogy elcsodálkozol belé! Elméne a farkas és ellopá a kosarat és a patak mellé a rókához vivé. A róka vőn egy fűzfaágat és gúzst tekere belőle és monda a farkasnak: Jere! Állj csak bé a vízbe. És a farkas beálla a vízben. És a róka a gúzzsal erősen megköté a kosarat a farkas farkához és monda neki: No, immár indulj által a vizen és hátra ne tekints! Mert megijednének az halak és elmennének. Én hátul tartom a kosarat és farkammal kétfelől

neki kergetem a halakat. De erősen vonjad és ne gondolj vele, ha nehéz is. Mert annyival több leszen benne az hal! Vonni kezdé a farkas a kosarat és a róka zurbolni kezdé a vizet farkával, és egyik lábával tartja vala a kosarat, a másikkal pedig köveket szedeget vala a kosárba. Mikoron immár félig volna a kosár kövekkel, monda a farkas: Igen nehéz immár a kosár. Alig birom. Talán érjük bé ennyivel! Monda a róka: Hallgass veszteg! Mind elűzöd a halakat! Erősen vona ezokáért a farkas a kosarat. Mikoron pedig a róka mind megtöltötte volna azt kövekkel, monda a farkas: Elég, az Istenért! Immár semmiképpen nem mozdíthatom! Majd kiszakad a farkam belé! Monda a róka: Hátra ne tekints, mert mind kifutnak az halak! Én bemegyek a faluba és egy dézsát lopok és kiszedek az halakban. Könnyebb leszen annakutánna a kosár! Midőn pedig a faluba ment volna, megszólítá a pórokat, mondván: Mit álltok itt? Nem tudjátok-é, mit csinál mostan az lator farkas? Annakelőtte való időkben mind elhordotta báránytokat, borjútokat és mennyi nagy kárt tett az disznócsordában. És evvel sem elégeszik meg, hanem amoda ment a patakban és ott halász és még a halakat is el akarja vinni! Felrohanának mindnyájan, ezt hallván és pálcákat, dorongokat és karókat ragadván, a patakra futának. Ime ott áll a farkas a kosárhoz kötve. A pórok beszökellvén a vízbe, verni kezdék erősen a farkast. De az nem mozdíthatja vala a kosarat. A nagy verésben addig huzalkodék, hogy odaszakada az farka és kurtán szalada el. Mikoron elszaladott volna, felmászott egy halomra a faluval átellenben, betegen, a nagy verés miatt. És keservesen kezdé nézni a falut és monda: Ó melly sok jó pecsenyét hordottam el te körüled! Melly igen jól laktam vala bárannyal, borjúval és disznóval. Ki ördög vitt reá, ó te bolond agg eb, hogy halásszá légy? Lám, minden őseid és szüléid az rusnya halászás nélkül is meg tudtanak élni, te pedig ugyan eszesbé tetted magadat azoknál és immár ínyes encsenbencset kévántál. Oh jaj, agg eb, halat kévántál. Oh jaj! Hova az ördögbe lett az farkad? Úgy kell neked, finynyás agg ebnek! No, lator róka, megcsaltál ugyan, de el nem mégy vele szűzen! Bizonnyal kitöltöm bosszúmat rajtad! Azidőben megbetegült vala a vadaknak királya, az oroszlán és hasa fájása miatt igen gyötrődik vala. Hozzája mennek vala ezokáért mind a vadak, hogy királyokat meglátogatnák. Azok között méne hozzája a kurta farkas is. És megkérdé őtet a király: Jó farkas! Nem tudsz-é valami orvosságot az hasam fájása ellen? Monda a farkas: Tudok és pedig igen jót. Itt a mezőben

nem messze egy kövér róka vagyon, igen világot járt róka, ravasz és igen kevély. Mikoron ide jő hozzád, hivasd bé tanácsodba és vondd le a bőrét és köttesd hasadra. Legott elmúlik minden fájdalmad. Csak arra kérlek még, jó Király Uram, hogy mikor levonszod a bőrt a rókáról, úgy vonjad le, hogy meg ne haljon belé, hanem elevenen maradhasson. A róka pedig lyukat vájt vala közel az oroszlán barlangjához és ekképpen mind kihallgatá a farkasnak beszédjét, mint tanítja vala az oroszlánt az orvosságra. Mikoron ennekutánna a farkas elment volna az oroszlán elől, elméne a róka és meghengergőzék a sárban és fokhagymát evék és az oroszlánnak barlangja elejbe méne és köszöne a királynak. Monda az oroszlán: Jöszte jó rókám. Hadd csókoljalak meg, mert igen szeretlek. Felele a róka: Csak meg ne bánjad, felséges Király, oda nem mehetek. Mert emberséget értek és jól tudom, mint kelljen az királyok elejbe menni. Én pedig most tisztátalan vagyok és igen büdes a szájam. Mert fokhagymát ettem. És im látja Felséged, hogy a sárban estem. Embertelen dolog volna, ha mostan közel mennék Felségedhez! Monda az oroszlán: Hol jártál, hogy a sárban estél? Felele a róka: Igen messze földről jöttem, mert midőn meghallottam volna, hogy Felséged megbetegült, legott sok földeket béjártam, hogy Felségednek orvosságot tudakolhatnék. És így jöttem igen fáradtan és hogy a pallón általmenék, szédelegni kezde a fejem és úgy esém a sárban. Monda az oroszlán: Derék jámbor vagy! Micsoda az orvosság? Felele a róka: Nincsen az ég alatt jobb, mint frissen nyúzott farkasbőrt azon melegen az hasra kötni. Vagyon pedig egy farkas itt nem messze. Azt kurta farkasnak hívják. Mert nem jó helyre ment volt, tehát ott kellett hagynia a farkát zálogban. Azt hivassa el Felséged és hívja bé valami titokra, annakutánna fogja meg és vonja le a bőrét róla, szépen, hogy meg ne haljon és a fején és a lábain hagyja meg a bőrt. És úgy kösse az bőrt melegen a hasára. Bizony fejemre mondom, mindjárást megvigaszul tőle Felséged! Monda az oroszlán: Menj, küldj valakit érette, hogy mindjárást idejöjjön. Minekutánna érette mentenek volna, a róka a barlanggal átellenben felméne egy meredekre és onnét várja vala bé az véget. Midőn a farkas megjött volna, monda az oroszlán: Idejöjj, valami titkot mondok! Mikoron a farkas odatartotta volna az fülét, elkapá az oroszlán a farkast, levoná a bőrét, de a fején és a négy lábán meghagyá azt és monda: Eredj el immár, mert azt mondják, hogy igen gonosz vagy és latorságodért kellett volt farkadat zálogban hagyni. Légy jámbor ezen-

túl. Mert még a többi megmaradott bőrödet is levonszom rólad! Mihelyt a farkas kijöve az oroszlánnak barlangjából, legott a sebes testére kezdének sietni az legyek és az darázsok és mardosni és csípni kezdék a testét. Futni kezde szegény és a meredek alá ért, ahol a róka áll vala. És a róka kiáltani kezde: Hallod-é, hallod-é? Kicsoda vagy? Csoda figura vagy! Melly igen nagy meleg vagyon most, mégis béllelt süveged és kesztyűd vagyon. Talán bizony orvosdoktor vagy, hogy birétomot tettél föl és kesztyűt viselsz? Eredj el immár, agg eb! Nem kérdek tőled tanácsot. Úgy tetszik, hogy megfüzetéd az lúd árát. És a szegény farkas elpironkodék onnét.

Értelme:

E fabula arra inti a hatalmasokat, hogy az ő erejükben és hatalmasságukban ne bízzanak és ahhoz képest senkit meg ne ítéljenek és senkinek kárt ne tegyenek. Mert ha eljő amaz óra, mellyet az igaz Isten a bosszúállásra és az hamisságnak és kegyetlenségnek megbüntetésére szerzett, avagy rendelt, nyilván akkoron keveset használ az emberi hatalom. Isten elveszi akkoron a kegyetlenektől és a hamisaktól mind az értelmet, mind az eszet, mind a tanácsot, mind az szivet. Ezokáért egyik bolondságból a másikban esnek és egyik szégyenből az másikban békeverednek, míglen végre bizony teljességgel el nem vesznek. Azért mondja az Úristen az efféle hatalmas kevélyeknek: Bizony nem viszed végre lator szándékodat! Karikát vetek orrodban, mint az bivalynak és máshova hajszolgatlak. Innét vagyon az, hogy a kevély kegyetlenek az ő felfuvalkodásukban olly nagy szégyennel vesznek el. Alázd meg magadat ezokáért az Úristen előtt és légy jámbor! Így legyen.

Egy lúdról meg az arany lúdtojásról.

Élt egyszer egy jó majoros, családos ember, kinek sok ludai valának. A többi között vala egy, melly mindennap egy arany tojást tojik vala. Ennek igen örüle a családos ember. De látván az arany tojásokat, az aranynak nagyobb kévánásába esék és gondolkodni kezde, honnét jönnének ez igen szép arany tojások? Gondola ezokáért, hogy a lúd belől rakva volna arannyal és nem győzi vala várni, hogy mindennap egyet-egyet tojnék, hanem megtekeré az lúdnak nyakát és éles késsel felhasítá a lúdnak hasát, hogy az aranyat egyszersmind kivenné belőle. És ime semmit nem talála benne. Így vesze el a hasznos lúd tőle az ő nagy kévánkozásának miatta.

Értelme:

E fabula megfeddi a telhetetlenséget és a sok hiábanvalóknak kévánását. Minthogy az emberek nem elégesznek meg avval, amivel az Úristen

megajándékozza őket, hanem azonfellyül ollyanokra törekesznek és ollyanokat is keresnek, mellyeket az Úristen nekik meg nem engedett, ennekokáért az Istennek ítéletéből esik meg rajtok, nemhogy többet nyernének, hanem az ő telhetetlenségöknek miatta azt is elveszítik, amijök vagyon. Ezokáért ne légy telhetetlen! Így legyen.

Egy emberkéről meg egy oroszlánról.

Vala egy zömök kis emberke. Ez erdős hellyen lakik vala és ott keresé életét földásással, vetéssel, favágással s egyebekkel. Lakik vala pedig ott az erdőben egy oroszlán, melly nagy sok kárt teszen vala az emberkének. Mert vetését eltapossa vala és egyéb sok bosszúságokat művele rajta. Az emberke megharaguvék az oroszlánra és sokféle tőröket kezde vetni az ösvényeken, hogy valamiképpen megejthetné az oroszlánt. Eszébe vevén ezt az oroszlán, félni kezde az emberke csalárdságától és monda önmagában: Igen okos ez a nyavalyás kis emberke. Nem nyugszik, míglen valamiképpen meg nem ejthet. És maga mellé vevén az ő kis fiát, elhagyá azt a földet és más földre méne lakni. Egynehány esztendő mulva monda az iffiú oroszlán az atyjának: Édes atyám! Mi dolog, hogy illyen sovány földön lakunk? Mindéltig itt laktunk-é avagy más földről jöttünk volt ide? Felele az atyja és monda: Nem mindenkor laktunk itt. Hanem igen jó szép zsíros és kies földön laktunk vala azelőtt. De egy emberke miatt el kelle onnét bujdosnunk. Monda az iffiú oroszlán. Szégyen dolog az, hogy egy oroszlán essék bujdosásba egy semmi kis emberke miatt! Bizony odamegyek és bosszút állok rajta. Monda az agg oroszlán: Vajh ne menj, jó fiam. Mert igen okos az emberke és nagy a bölcsessége. Mihelyt odamégy, utánnad olálkodik és meg nem szünik, míglen valahogyan tőrben nem ejt és meg nem öl. Felele az gyermekded oroszlán: Életemre mondom, hogy most nem fogadom szavadat, hanem elmegyek és ezért a nagy bosszúságért bosszút állok. Monda az atyja: No, elmehetsz, de bizony jól tudom, hogy megbánod. A fia nem gondola vele és elméne. Az úton menvén, talála egy lóra, melly az út mellett jára és eszik vala az fűben. Annak fel vagyon törve a háta és igen ösztövér vala, annyira, hogy csak csupa csont és bőr vala. Monda annak az iffiú oroszlán: Bezzeg rútul vagy. Kicsoda szerzett illyenformán? Felele a ló: Egy emberke vagyon itt a pusztában. Az jő reám és megfog

és zabolát vet szájamba és nehéz nyerget vet hátamra és reám ülvén té s tova megyen rajtam és nyargal a széllel az ő akaratja szerént. Ekképpen törte vala fel hátamat, hogy csak alig vagyok belé. Monda az iffiú oroszlán: No, ne bánkodjál! Bizony azonnal megállom bosszúdat az beste kurafin! És onnét tovább menvén, talála egy ökörre. Az is igen ösztövér vala és a nyaka felhámlott és felcsomózott vala, az oldalai is sebesek valának. Megkérdé pedig az iffiú oroszlán az ökröt: Bezzeg hitványul vagy! Kicsoda szerzett téged illyenformán? Felele az ökör: Egy emberke lakik itt közel. Az fog bé szünetlen az járomba és vas ösztökéje vagyon, avval böködi oldalamat és úgy hajt az szekérben. Ebben vesztem bele olly igen, mert nincsen nyugalmam tőle. Felele az iffiú oroszlán: No, ne bánkódjál, azonnal megállom bosszúdat. Megtanítom a nyavalyás kis latort, hogy többször sem tégedet, sem mást meg ne bántson. És midőn maga elejbe néze, láta egy ember nyomát a földön és monda: Micsoda ez? Monda az ökör: Az emberke lába nyoma ez. Megaraszolá a gyermekoroszlán a nyomadékot és monda: Ó, kurta kurafi, melly rövid lábacskája vagyon! Hogy hogy tehet ez olly igen nagy dolgokat? Kérlek tégedet, vezess hozzá engemet és mutasd meg énnekem. Monda az ökör: Imhol ott vagyon fenn a hegyen. Monda az oroszlán: Mi ördögöt csinál? Nem tudom, táncol-é vagy más egyebet mível. Felele az ökör: Nem látod-é, hogy kapál? Felkiálta ezokáért az iffiú oroszlán és monda: Ej, te cudar kurafi! Sok latorságot műveltél az apámon és a többi vadakon. Nem tudod-é, hogy apám a királya minden vadaknak? Bizony ezennel megfüzetsz, mert bosszút állok rajtad! Az emberke mutata neki egy nagy botot, egy fejszét és egy hosszú tőrt és monda: Te kevély ledér, jőjj csak fel, im e nagy bottal agyonütlek és e hosszú tőrrel véredet veszem és e szekercével megkoncolom húsodat. Jőjj fel csak! Elcsodálkozék az oroszlán az emberkének merészségén és monda: Igen fenn vagy vele, de meglátod, hadd megyek csak fel, legott alább hagyod! Monda az emberke: Mit akarsz? Bizony nem vagy jámborabb és eszesb apádnál. Lám avval egybe tudtam férni, midőn itt lakott vala és jó barátságunk volt egymással. Nem tudom, mit akarsz te? Felele az iffiú oroszlán: Az apám mást mond ugyan, de én azért jöttem ide, hogy bosszút álljak rajtad! Monda az emberke: Bezzeg nem mást mond. Meghallanád, ha én is ott szembe volnék vele. Monda az iffiú oroszlán: Jere tehát, légy szembe az apámmal! Felele az emberke: Helyes. Meglátod, hogy úgy lészen, amint megmondottam. Monda az

oroszlánfiú: Jere alá tehát. Felele az emberke: Úgy látszik, hogy bolond vagy. Mert még az igaz utat sem tudod. Jere fel! Itt a hegyoldalban menjünk az erdőn által! Sokkal hamarabb odaérünk. Mert általút ez. Két nappal előbb jutunk oda, hogynemmint azon az úton, mellyen te jöttél. Felméne ezokáért a fiú oroszlán és együtt indula az emberkével. Az emberke pedig vezérli vala az oroszlánt az ösvényekre, ahol kelepcéket és tőröket vetett vala az vadaknak. És mikoron az erdőbe jutottanak volna, mondá az emberke: Nem jól cselekeszem. Megbocsássad, mert teneked kell elől járnod. Minthogy király fia vagy! Elől megyen vala ezokáért az oroszlánfiú, nagy kevélyen és utánna mendegél vala az emberke a hosszú bottal. És minekutánna valamennyire bémentenek volna az erdőbe, legott tőrben akada az oroszlánnak első két lába és a tőr egybeköté a két lábát. És kiáltani kezde a fiúoroszlán, mondván: Emberke, emberke! Siess utánnam. Ugyan nem tudom, micsoda vagyon itt a fűben. Csak azt tudom, hogy egybeszorítja a két lábomat. Majd lépni se tudok! Felele az emberke: Tégy még csak egy lépést! Nincsen ott semmi. Valami szederjinda nőtt által az ösvényen, abban akadtál. Nem árt az! És az oroszlánfiú tovább kezde menni, nagy nehezen. Mert mindjobban belékötölődék vala az két lába. És midőn nem igen meszsze ment volna, a hátsó két lábával is tőrbe esék. És midőn tovább igyekeznék menni, nem tudott vala, hanem eldőle. És erősen kiáltani kezde: Emberke, emberke, jöjj gyorsan! Nem jól vagyok! És eljövén az emberke, monda az oroszlánnak: Mi lele? Felele az iffiú oroszlán: Ugyan nem tudom, micsoda szorította egybe lábaimat. Féltapodtat sem mehetek előre! Monda az emberke: Úgy kell neked, kevély latornak! Miért jöttél ide? Mi járásod volt e földön? Nem tudod-é, hogy enyém ez a föld? Az agg eb'lator apád szinte így járt volna, ha fel nem szedte volna idejében az sátorfáját és más földre nem ment volna lakni. No, állj bosszút immár érette! De jó oskolában jöttél ide. Megtanítlak rá, hogy másszor otthon maradj! És kínálni kezdé őtet a nagy bottal és igen megveré őtet. És kiáltani kezde a fiúoroszlán és monda: Ó ember, uram, én édes uram! Ne verd a hátamat, se pedig a hasamat, hanem verd az fülemet. Merthogy nem akarta apám beszédit hallani és verd a szivemet, merthogy nem akart az apám jó tanácsának engedni. Mert ő mondja vala énnékem, hogy ide ne jönnék, mert te laknál itt és hogy igen okos volnál. Megmondta vala, hogy így járok majd, ahogyan jártam. Im szavát nem fogadtam és mint jártam!

Értelme:

E fabula megjelenti, mint járnak azok, akik elhivén magokat és erejükben bízván, megvetik mind szüleiknek, mind a jámbor vén embereknek minden jó tanácsokat. Mert bizony az ő kevélységökben megcsalatkoznak és nagy szégyenbe és halálos veszedelembe esnek. Mert többet ér az okosság és a bölcsesség az nagy erőnél. Ezokáért erődbe ne bízzál és el ne hidd magadat. És meg ne útálj senkit, noha kicsinynek és alávalónak tetszik is tenéked, akit megútálsz. Mert csakhamar megtörténhetik, hogy az, akit te semminek véltél, terajtad hatalmat veszen és győzedelmével nagy szégyenbe kever bé. Tudod a Dávid és Góliát históriáját: Noha Góliát, a nagy Óriás, a híres neves vitéz megútálá a szegény nyeszlett kis Dávidot, de azért ugyan legyőzeték tőle. Így vagyon.

Az oroszlánról, a tulokról meg a szamárról.

Egy valamelly oroszlán idős és koros, megerőtlenedett vala és csak alig ballaghatott vala. És midőn elnyújtózott volna, jöve egy vadkan és tajtékot turván, nekivága agyarával az oroszlán oldalának. Másfelől jöve a tulok hegyes szarvával és megöklelé az oroszlánt. Midőn a szamár ezt látná, monda: Bezzeg gonosz vad ez oroszlán. Még őseimnek is halálos ellensége volt. És nekimenvén, ülepen rugá az oroszlánt. Az oroszlán igen fohászkodván, monda: Jól vagyon. Bezzeg, mikoron iffiú és jó erőben valék, nagy becsületben és tisztességben valék. Mert minden vadak tiszteltenek vala engemet és a híremet hallván, igen megijedének. Egynehánynak meg is horzsoltam az háta bőrét. De mostan nincs mit tennem. Mert kiaggottam belőle. Bosszút nem állhatok. Ezokáért látom, hogy minden reám támad, még az is, aki iránt nem gonosszal, hanem jóval voltam. Látom ezokáért, hogy csak addig tart a tisztesség és az becsület, míglen az félelem tart. Bezzeg hiábanvaló volt minden dicsőségem. No csak békességgel kell mindent elszenvednem.

Értelme:

E fabula inti a dúsokat, a hatalmasokat és kegyetleneket, hogy el ne higyjék magukat és a jó szerencsében ne bízzanak, mert nem állandó az és igen hamar vége lészen és megváltozik. Ezokáért Isteni félelem-

mel és kegyességgel uralkodjanak és bírják az ő alattok valókat és úgy viseljék magokat, hogy ne csak féljék, hanem szeressék is őket. Mert noha urak és hatalmasok, azért ugyan ő reájok is érkezhetik nyavalya, mint az egyéb emberekre is. Igaz az Isten, mind a kegyetlenséget, mind a dölyfösséget megútálja. A kevélyeknek ellene áll, úgymond szent Péter, de az alázatosakat szereti és megajándékozza azokat. Így vagyon.

A fenyőfáról meg a galagonyáról.

Egy valamely igen szép egyenes és magas fenyőfa álla egy galagonyabokor mellett. És megútálván a galagonyabokrot, monda: Bezzeg sűrű bojtos tövises vagy és igen alacsony. Ugyan nem vagy méltó, hogy együtt mellettem állj. Mert én szép egyenes és magas vagyok, annyira, hogy tetejem a fellegeket éri fel. Nagy becsületben is vagyok. Mert engemet a hajókban középaránt felállatnak, árbócfát csinálván belőlem, hozzám kötik a vitorlákat. De micsoda vagy te? Ott állasz, mint egy méhkaptár, alacsonyan és minden ember megútál. Ezokáért nem vagy énhozzám hasonló. Felele a galagonyabokor: Igazat mondasz. Szép vagy és én igen hitvány termetű vagyok. Nem vagyok hozzád hasonlatos. De mit tehetek róla. A természet így és illyen termettel vert meg. Most ugyan igazad vagyon, hogy ennyire fenn vagy vele és hogy teljességgel megútáltál engemet és mostan a dicsőség csakugyan néked áll. De bezzeg ha kevés idő mulva eljön az favágó és meg kezd kerengeni és éles fejszével tövedet kocogtatni és a földre ejteni téged és szép ágaidat lenyesni, vajh mint akarnád akkor, ha te is ollyan tövisbokor volnál, mint én. Mert engem nem bánt senki, ám tégedet nagy gyönyörüséggel vágnak le. Mit használ ezokáért néked a te kérkedésed?

Értelme:

E fabula inti azokat, kiket az Úristen meglátogatott különb-különbféle szép ajándékokkal, hogy az ő ajándékuk miatt el ne bízzák magukat és meg ne útálják a szegény együgyüeket. Mert az Uristen gyűlöli az kevélyeket. Ebből lészen az, hogy gyakorta elesnek azok és nagy szégyent is vallanak. Az együgyüek pedig megmaradnak. Bizony így vagyon.

A madarászról meg a rigóról.

Egy valamelly madarász kalyibát csinála a mezőn, hálóját kivetette és ennivalót vete a madaraknak az hálóba. Látván ezt a rigó, monda: Jó ember, mit munkálkodol itt és mit csinálsz? Felele a madarász: Várost építek. És a rigó elhivé a madarásznak beszédjét. És méne a madarász és elrejtezék a kalyibában. Odamenvén pedig a rigó, hogy megnézegetné a madarásznak épületit, látá ott az ennivalót. És midőn reá ment volna, legott reája borítá az madarász a hálót és megfogá a rigót. Midőn odafutamnék a madarász, hogy kivenné a rigót a hálóból, monda a rigó: Ó ember, ember, bezzeg hitvány építő vagy. Ha te illyen várost akarsz *építeni, nyilván nem sok polgárokat és lakosokat találsz beléje.*

Értelme:

E fabula azt jelenti meg, hogy az emberi társaságnak semmi nincsen nagyobb ártalmára, mintha a fejedelmek változnak az ő tisztükben és

kegyes gondviselőkből kegyetlen nyúzók, fosztók és tirannusok lesznek. Az efféle vérszopó fejedelmek alatt ugyan nem tartós a közönséges békesség és az emberi társaságnak állapotja nem állandó, hanem megbomol és bizony nyavalyás élet leszen belőle. Ezokáért e fabulából tanuljanak az urak, hogy hagyják el a kegyetlenséget és a sok ember*nyúzást. Mert ha esztelen kegyetlenségből megrontják szegény* alattok valóikat és mindenütt hálót vetnek azoknak, mi lészen a vége ennek? Pusztasággá leszen birodalmuk. Ennekfölötte vár még reájuk az Úristen kemény haragja és bosszúállása is. Jaj annak, aki prédál, szól az Isten, mert maga is megprédáltatik! De a mostani veszett időben nem hiszik el ezt az emberek! Úgy mondják, a pap költötte. De az Isten sem nem siet, sem nem késik! Így vagyon!

Egy nemesemberről meg az ördögről.

Vala egyszer egy kegyetlen és szegényekre éhes nemesember, ki igen kegyetlenül nyomorgatja vala a szegény jobbágyokat, mind törvénytelen adóval, mind dolgoztatással és különb-különb színek alatt való sarcoltatásokkal és bírságokkal, ollyannyira, hogy teljességgel megnyomorodtanak vala a szegény jobbágyok az ő kegyetlensége miatt. Egyszer a mezőre lovon kimenvén, látá a szegény jobbágyokat, hogy egy keveset magoknak szántanának és morogván ő magában, monda: Latrok az én *belső szolgáim, egy sem jár el benne, a miben bocsátom őket.* Kedveznek az beste póroknak. Magam meghagytam, hogy egy álló hétig énnekem szántassanak, kapáltassanak, arattassanak, kaszáltassanak az pórokkal. Igen elég, ha az bestéket szombaton délután és vasárnapon magoknak szántanak, kapálnak, aratnak és kaszálnak. Vajh melly kár, hogy nincsen egy jó ispánom, kire reá bízhatnám a dolgot, hogy ugyan valóban hajtaná az bestéket a mindennapi dologra. Ugyan jól megfüzetnék néki, ha ollyant kaphatnék. Ezenközben elejbe jöve lovon egy emberi szabású, veres, nagy agyarú valaki. Hasított süveg és igen széles galléros mente vala rajta. Nagy szeme vala és mélyen szemére vonta vala süvegét. Kérdé a nemesember: Hova mégy? Felele az: Szolgálatot keresni megyek. Monda a nemesember: Honnét való vagy és kicsoda vagy? Mert énnekem kellene illyen szolga! Felele az: Én vagyok az pokolbéli ördög. Ha mégis kell a szolgálatom, meglátod, híven szolgállak. Monda

a nemesember: Légy ispánom, hogy gyötörhessem az beste pórokat. Mert nem találok igaz szolgát. Mindnyájan kimélik őket. Monda az ördög: No, hadd reám. Sok időtől fogva forgottam efféle tisztben. Meglátod, hogy esztendőre elegendő marhád leszen. Monda a nemesember: Mit adjak teneked esztendeig a te hívséges szolgálatodért? Felele az ördög: Semmit ne adj. Hanem esztendő mulva az legyen jutalmam és bérem, amit a jobbágyok ingyen és jó szívükből ajánlanak énnekem. Monda a nemesember ő magában: No, jó szolga leszen ez. Ez ingyen szolgál énnekem. Ám ha az pórok ajánlanak neki valamit avagy nem, mit gondolok én avval? Csak ő szolgáljon énnekem híven! És monda az ördögnek: Jól van, úgy legyen, ez legyen béred! És midőn a nemesember az új ispánt bémutatta volna az jobbágyoknak, legott hozzájok kezde az a szegény jobbágyokhoz és igen kegyetlenül bánik vala velek. És naponkint új meg új fortélyokat talála ellenek. Megvoná a szegény jobbágyoktól a borárulást. Az ő mustjokat elvéve, négy-négy forintokban vette át tőlek és a nemesember urasági korcsomájában pintjét három-három dénáron mérette ki. Ezenfelül pedig vízzel elegyítvén vesztette meg a bort, robotpénzben reájok veté és házankét osztogatá azt nekik füzetésre. Estvére hazajövén, ugyan tarisznyával hozza vala a pénzt urának. Ennekutánna az özvegyasszonyokkal bort égettetett az seprőből és azt is a szegény jobbágyoknak mérte ki drága pénzért. Amennyi faggyu esik vala, mind ökörből, mind juhból, azt is mind az úrnak foglaltatá le és az özvegyasszonyokkal gyertyát csináltata belőlek és azokat is a jobbágyoknak árusíttatá. Kerteket is kapáltata a jobbágyokkal és annakutána mind a hagymát s mind az petrezselymet a jobbágyokra veté. És midőn annak a pénzét felszedte volna, ugyan süveggel vivé be nemesasszonyának, mondván: Ihol, tisztelendő Asszonyom! Vegye Kegyelmed jó néven! Vegyen Kegyelmed ruhát rajta! Mert nemes asszony Kegyelmed, nem illik Kegyelmedhöz a boroszlói köntös és szoknya. Hanem virágos török tabitot vegyen Kegyelmed és ugyan szép tafota ünneplő ruhája legyen és szép virágos kamuka rokolyája ötszörös bársonyos prémmel. A főkötője pedig ne legyen közönséges fehér patyolat, hanem bizony veres figurás sárga legyen és islóggal hímes. Ujjai rakva legyenek szép aranyas villanó gyűrűkkel! Inge talján csinvat, gallérja pedig a legvékonyabb gyolcsból való legyen. Ihol la, minemű ormótlan saruja vagyon Kegyelmednek. Fekete és széles, mint a sulyok. Szép karmazsin bőrből csináltat vegyen Kegyelmed, vereset, hegyes orrut, szép kerek hegyes szegekkel rakottat. Ne

hagyja magát Kegyelmed, Asszonyom. Mert ekképpen nemcsak az én uram tekint reája gyönyörűségképpen Kegyelmedre, hanem még szomszédságbeli nemes uraimék is. Hagyja csak Kegyelmed, hagyja! Még uramat is felruházom és felékesítem. És azonközben megjöve a nemesember és mikoron az ispán elment volna, monda az asszony az urának. Bezzeg jámbor ispánra találtál, im ugyan süveggel hordja bé a pénzt. Onnét is teremte pénzt minékünk, ahonnét mi soha nem tudtunk volna várni. Bezzeg bé kell menned az városba vásárlani. Mert én immár egyszer kiöltözöm e gyászruhákból. Én is ugyan megmutatom, hogy nemes asszony vagyok. Egynehány nap mulva ismét eljöve az ispán, egy tarisznya pénzt hoza és monda: Ihol a bor ára! Majd esik ebből még több is. Azonnal itt lesznek a pórok, csikókkal és kövér ökrökkel, ezeket perpatvarral vettem meg rajtok. Mert megbírságoltam őket. Az csikókból válasszad ki a javát és add a gazdagabb jobbágyok kezére, hogy neveljék és teleltessék ki azokat. Ha megmaradnak, vedd őket udvarodba. Ha pedig megdöglenek, avagy a farkas megeszen bennek egynehányat, mindenikért végy meg az pórokon tizenhat forintot és ezt mondjad: Hej, hogy nem jól bántatok velek! Éhhel öltétek meg és meg nem őriztétek őket! Az kövér ökröket hajtasd bé a városba. Mind készpénz az! A hitványakat vágasd le velek és a húst méresd ki nékik, a bőrükből hasíttas bocskorokat és nyolc-nyolc pénzen osztogasd nékik. Ime, előttünk a böjtidő, hozass sós halat, vizát, pontyot, romlott heringet, azt is vesd reájok, ezen is szép pénzt nyerhetünk. Mikoron a gabonát megaratják, először tizedben megdézsmálom, annakutánna kiveszem az ötödöt. Annakutánna a földvámot és leszámittatom a gabonában maradt kavicsot velek. Kalácsra való fehér lisztet is veszek rajtok. Emellett fertálykor járó ludat, kappant és tyúkot is veszek rajtok. Meg kell adniok a szent Balázs napi malacot és a szent György napi bárányporciót is. Az írtásbéli rőzseszedést az erdővel egyetemben tilalomban tartom. Csak odatekintsen a csősz, ugyan béhajtom én a birságot. Meglátod, azonnal meggazdagítlak. Te pedig ugyan úr módra öltözzél és szép ékesen felruházzad magadat! Bár a szomszédod zászlósúr legyen, te semmiből ne engedj neki. A nemesember mindennek igen örüle és monda szépen felruházott, magassarkú, kopogó topános feleségének: Bizony jó szerencse ért evvel az ispánnal! Immár elélhetünk, szép hölgyem! Az Isten csak tartsa magának az mennyországot, csak én lehessek itt a földön illyen gyönyörűségben és uraságban. Ám csak csacsogjanak a prédikátorok a mennyországnak boldogsága

felől! Övék legyen. Én nem kévánkozom oda. És midőn mindezek renddel mind megtörténtenek, beteljesede az esztendő. És midőn a nemesember lovon mene és az ispán is utánna menne és közelgettenek vala a nemesember egyik falujához, monda az ispán az nemesembernek: Tisztelendő Uram! Tudja-é kegyelmed, hogy az én időm betölt és esztendőm immár elmult és mindeddig semmi jutalmam nem volt. Jó volna ezokáért, ha énnékem is lenne valami füzetésem, ennyi munkámért. Mert tudja Kegyelmed, jámborul szolgáltam Kegyelmedet és sok dologra tanítottam Te Kegyelmedet, mind Asszonyommal egyetemben, ollyanokra, amit Te Kegyelmed annakelőtte semmiképpen sem tudott, avagy értett. Annyira, hogy immár Kegyelmed alkalmatos gazdagságban vagyon. Felele az nemesember: Jó szolgám, jámbor vagy és jámborul cselekedtél. De jusson eszedbe, mint szegődtünk egymással, mikoron hozzám állottál ennekelőtte egy esztendővel. Azt mondád, hogy éntőlem semmit nem kérsz. Hanem ha az jobbágyok ingyen és jóakarattal neked valamit ajánlanak, azt mondod tiédnek és azt veszed és tartod magadnak. Mit vársz ezokáért éntőlem? Én semmivel nem tartozom tenéked. Felele az ispán: Úgy vagyon, jó uram. Legott ebben maradjunk. És azonközben előbbelőbb menvén, jutának a faluba. És mikoron a faluba bémentenek volna, kifutamék egy ökör egy udvarból és egy ember utánna. És szidja vala az ökröt, merthogy nem hagyja magát béfogni az járomba és monda: Hej, te komisz jószág! El hova mégy? Vigyen el az ördög! Hátra néze a nemesember és monda: Ispán, hallod-é, mit mond a pór? Neked ajánlá az ökröt. Tiéd az. Felele az: Nem engemet illet. Mert nem jó kedvéből ajánlá nekem az ökröt. Megbúsula szegény. Búsultából műveli. Tovább menvén, igen síra egy gyermek egy házban és az anyja rengeti vala az bölcsőben. És midőn nem akarna elaludni, szidja vala a gyermeket, mondván: Huh, huh, síró gonoszfi. Vigyen el az ördög! Lám, semmit nem munkálhatok miattad. Hallván ezt a nemesember, monda: Ispán! Hallod-é, mit monda az asszony? Neked ajánlá az gyermeket. Tiéd az. Felele az ispán: Vajh nem! Mert nem jó akaratjából ajánlja énnekem. Hanem búsultából műveli szegény. Mikoron a faluban tovább mentenek volna, vala egy ház előtt egy kis leányka. Ez látván a nemesembert, megijede tőle és béfutamék az udvarba az anyjához, ahol az egy üszőt fej vala, és kiáltván, monda: Anyja! Anyja! Ihol jő az nemesember, a mi urunk. Felele az anyja: Ördög vigye el a vérszopó kegyetlen árulót! Talán valami dögöt érzett valahol és arra jő a birságra! Hallván ezt az ispán, monda a nemes-

embernek: Hallod-é, mit mond a szegény asszony? Felele a nemesember: Hallom, de nem szive szerént mondja, hanem csak tréfaságból. Ki tudja, miért búsula meg az eb aggné? Felele az ispán: Bizony nem tréfaságból mondja, hanem szive szerént ajánla tégedet énnekem. Ezokáért enyim vagy, és viszlek! És megragadá az üstökét és kiemelinté az nyeregből. És monda a nemesember: Mit csinálsz, áruló? Nem tudod-é, millyen vétségben marasztaltatsz el az törvénybeli dekrétom szerént? Merthogy nemesembert mersz fogni? Felele az ispán: Nem gondolok a te dekrétomoddal és ítélő mestereddel! Más dekrétoma vagyon annak, akinek elejbe én viszlek, akinek én poroszlója vagyok! Monda a nemesember: Jaj, ha még csak egyszer láthatnám az szép, veres karmazsin saruban kopogó nemes hölgyemet! Jaj, ha csak egyszer megcsókolhatnám. Felele az ispán: Ne bánkódjál. Majd az én társam elhozza neked. Együtt ültök a feredőbe az kénköves tüzes tóban! Monda a nemesember: Megelégedném feleségemmel egy feredő káddal! Mire való egész tó? Felele az ispán: Minek a tó? Még az is kicsiny immár! Mert annyi sok urakat, nemeseket, kegyetleneket, hamisakat, vérszopókat, dúlófosztókat hordottam társaimmal belé! Bizony, kik még hátra vagynak a földön nemesek, nékünk nagy munkát szereznek. Mert az tavat nagyobbra kell ásnunk, hogy azok is beléférjenek! Merthogy Jézus Krisztus, a Nagy Tanítómester prédikáltatja nekik a Szent Evangyéliomot, de mint látjuk, egyik fülükön bémegyen, a másikon ki és senki ki nem tér a mi ördögi utunkból a penitenciára, noha jól tudják, hogy az hamis kegyetlen nagy urakat és több nemeseket mind elhordottuk. Ez a jele, hogy mind a többit is a kénköves tüzes tóban kell hordanunk. Monda a nemesember: Vajh, bolondságom, mit műveltél? Ám hallám, hogy mondják vala a prédikátorok, hogy pokol vagyon és hogy az Isten megítéli az hamisságot és kegyetlenséget, de bezzeg én nem hittem. Azt gondolám, hogy csak a szegény prédikátorok gondolták vala ki az efféle beszédeket. És monda az ispánnak: Hadd tekintsek hátra! Mert valaki jő utánnunk. Monda az ispán: Bezzeg jőnek. Mert ez az út soha nem üres. Monda a nemesember: Zsákhordó talyigát látok és valamiféle emberek vagynak rajta. De undok rettenetes lovat is látok, a ki vonssza. Lám, fekete tüzes szájú és szemű sárkány! Bezzeg rettenetes talyigás hajtja! Ám két férfiú és egy asszonyember vagyon a talyigában. Monda az ispán: Ez a társam, akiről megemlékezém ennekelőtte. Nem ismered-é ezeket a talyigában? Monda a nemesember: Ez mindenik szomszédom vala az világi életben!

Bezzeg sokáig pörlöttünk egymással. És megszólítván őket, monda: Hojsza ide, hojsza! Lám, egyszer vége lőn a sok perpatvarnak! Felelének azok: Jaj, vége vagyon, szánjon bennünket az Úristen! Nem látod-é, ki ül itt köztünk? Monda a nemesember: Kicsoda? Nem ismerhetem, mert elrejtőzik előttem. Ah, te vagy, édes Kata asszonyom, én édes hölgyem? Monda az ispán: Nemcsak a te hölgyed volt, hanem mindezek ketten éltek vele az világban. Azért ültették őtet közükbe az talyigában. Monda a nemesember: Bezzeg ördögi dolog ez! Felele az ispán: Bizony, nem angyali. Monda a nemesember: Jaj, melly nagy temérdek, fekete, sűrű, lángos füstöt látok amott messze. Lám, az egyik égig ér fel. Micsoda az? Felele az ispán: Ott vagyon az kegyetlen nemeseknek feredőjük. Monda a nemesember: Jaj! Elvesztünk! Oda viszel? Monda az ispán: Bezzeg oda! Mert Jézus Krisztus, a Nagy Mester, kezdetben készíttette ezt a feredőt minékünk és tinektek hamisaknak és kegyetleneknek. És monda az ispán a talyigásnak: Elfáradott a karom, eluntam hordozni e kegyetlen latort. Vedd fel a talyigában. És a talyigában ülteté. És a talyigás elindula velek. Mikoron még távol volnának a rettenetes tüzes füsttől, már hallák nagy kiáltozását, ordítozását, panaszolkodását, sírását, rívását, jajgatását mindazoknak, kiket az ördögök feresztenek vala az kénköves tüzes tóban. És monda az ispános nemesember: Uraim! Bizony nem tréfa ez. Bizony erről az rettenetes feredőről szólt az Isten Fia, mikoron az Evangyéliomban ezt mondotta: Vettessék ki az külső setétségbe, hol leszen sírás, jajgatás és fogaknak csikorgattatása! Jaj minékünk, bolondoknak, hogy szót nem fogadtunk a jámbor prédikátoroknak! Ó, esztelen emberek! Jobb volna, ha soha nem születtünk volna! És monda az Kata asszony: Lám, olly álnokok és patvarosok valátok az világban! Lám, mindjárást a sok perlődésben mindennémű perbéli kifogást és halasztást találtatok vala! Ezt a mi rettenetes ügyünket vegyétek fellebbezésre és addig is, míg vallatóra megyen a dolog, talán valami módját találhatjátok megszabadulásunknak! És szóla a nemesember az ispánnak: Nagyságos Urunk! Kegyelmes Urunk! Légy kegyelmes hozzánk! Találj módot hozzá, hogy visszavihess! Mindörökké te szolgáid leszünk. Minden jószágunkat és marhánkat neked adjuk. Bár ugyan örökké szánts rajtunk, csak ments meg e rettenetes feredőtől! Felele az ispán: Tarde fabulare! Megkéstél immár a mesével. Oda vagyon az! Elkéstetek erről. Ihol jő Urunk! Monda a nemesember: Óh, óh! Lám, emberi szem rettenetesb állatot nem látott soha! Lám, nincsen annyi légy széles e világ-

ban, amennyi rút és undok szolgái vagynak ennek. Kicsoda ez? Felele az ispán: Ez a Sátán, kit Lucifernek is neveznek. Ez a mi királyunk. És elejbe méne az ispán és térdet-főt hajtván, monda: Felséges Uram! Ihol vagynak a te szolgáid. Ennél többet nem hozhatunk most, de majd többet hoznak Tefelséged szolgái. Jézus Krisztus, a Nagy Mester, váltig prédikáltatja nekik az Evangyéliomot. De semmit nem gondolnak vele, hanem eljárnak az ő dolgokban és erősen készülnek ide az feredőbe! Monda Lucifer a kegyetlen nemeseknek: Bene veneritis Domini. Jókor érkeztetek Urak! Jó szerencsével, jámbor hiv szolgáim! Igen szennyesek vagytok, de kész az feredő! És monda: Bolondul cselekedtél te ispán. Miért hoztad el az asszonyembert? Szép szajha volt ez! Még sok hasznot tett volna minékünk és sokat csalt volna cifrálkodásával az feredőbe! Felele az ispán: Felséges Uram! Érje bé vele! Mert sok latrok vagynak még hátra. És ugyan sok társai vagynak hátra az világban, szebbek és cifrábbak ennél. Azok elég embert ingerlenek Felségednek szolgálatjára. Sőt nemcsak a nemesek között vannak illyenek, hanem még az városokban is, ahol efféle cifrálkodással Felségednek szolgálatjában majdnem hogy felülmulják az nemes asszonyokat is. Felele Lucifer: Dobzse, dobzse. Jól vagyon. No, vigyétek a latrokat az feredőbe. Ti pedig siessetek ki ismét az világba. Mert igen féltem az dolgomat Jézus Krisztustól, a Nagy Mestertől. Merthogy igen siet e széles világban megprédikáltatni az ő Evangyéliomát, félek, hogy véget teszen az világnak és eljő megítélni az eleveneket és holtakat. Mi marad akkor nekem ördögnek? Siessetek ezokáért a dologgal! Mert mikor hámlik a hárs, akkor kell azt hántani. Hordjatok ide tehát bőven bennek, ugyan ama kövérekből is hozzatok. Felele az ispán: Felséges Uram! Annyira hordottuk immár őket, hogy a kövérekben és nagyságosokban nem igen sok vagyon hátra. Azt hiszem, Felséged jó néven veszi majd az Egrégiusokat is elegyesen a csip-csup kurtanemesekkel! Monda Lucifer: Nem gondolok vele. Csak hogy bőven hordjátok és hogy az tó jól megteljék.

Értelme:

Ennek a fabulának nem szükséges hosszan értelmét adnunk. Mert minden ember jól eszébe veheti, hogyan inti e fabula az urakat, nemes népeket és gazdagokat, hogy kegyetlenek ne legyenek a szegényekhez és semmi törvénytelenséget ne míveljenek rajtok. Mert a szegények meg-

keserednek és megbúsulnak nyomorúságokban és az Uristenhez fohászkodnak. Aki bizony meghallgatja fohászkodásukat és megbünteti a kegyetleneket az ő törvénytelenségökért és nyomorgatásokért. Mert Ő Maga mondja, Mózes szája által: Meg ne bántsátok és meg ne szomorítsátok az özvegyeket és árvákat. Mert ha megbántandjátok őket, legott kiáltanak énhozzám. És én kegyelmes Isten vagyok és hamar meghallgatom a szegényeknek kiáltását. Megverlek titeket. A ti feleségtek özveggyé és gyermekeitek árvákká lesznek. De minden kevés volna, ha a dolog csak ennyiben maradna. Mert Szent Pál mondja: Egyetlen kegyetlen ragadozónak sincsen az Isten országában része. Bizony, így vagyon!

A FABULÁK KÖNYVÉNEK
VÉGE

A Fabuláknak Mutató Táblája.

A kakasról meg a gyöngyről 9
A farkasról meg a bárányról 10
Az ebről meg a juhról 10
Az oroszlánról, a rókáról meg a szamárról 11
Az egérről, a békáról meg a héjjáról 12
Az ebről meg az konc húsról 13
Az két ebekről 14
Két egérről 15
A keselyűről, a varjúról meg a csigáról 16
A hangyáról meg a tücsökről 17
A békáról meg az ökörről 18
A farkasról meg a daruról 19
A békákról mikor Jupitertől királyt kévántanak és kértenek . 20
A galambokról, a héjjáról meg az ölyvről 21
A farkasról meg az képről 22
Az oroszlánról meg az egérről 23
A szamárról meg a kutyáról 24
Az agg lóról meg az agg agárról 25
A hollóról meg a rókáról 27
A nyulakról meg az békákról 28
A rókáról meg a gólyáról 29
A farkasokról, juhokról meg a komondorokról 30
A fecskéről meg egyéb madarakról 31
A szarvasról, az ökörről meg a gazdáról 32
A keselyűről meg egyéb apró madarakról 34
A farkasról meg a kecskegödölyécskéről 35
Az oroszlánról meg a pásztorról 36
A varjúról meg a veder vízről 38
Az orvról meg a komondorról 39
A farkasról meg az rókáról 40
Egy emberről meg az oroszlánról 41
Két héjjáról 43
A farkasról, a vadászról meg a pásztorról 44
A légyről meg a hangyáról 45
A hollóról meg a pávákról 47

A szegény emberről meg a kígyóról 48
A farkasról meg a komondorról 49
Egy pórról, a sárkányról meg a rókáról 51
A fülemiléről meg az ölyvről 53
A négylábú lelkes állatokról, a madarakról meg a denevérről . 55
Az oroszlánról meg az majomról 56
A farkasról, a rókáról meg az jó bárányhúsról 59
A madarászról meg a madarakról 61
Egy szamárról meg az oroszlánról 62
A férfiúról, a fejszéről meg a fákról 63
A majmokról meg két emberről, egyik igazmondóról, másik hízelkedőről 64
A keselyűről meg a hollóról 66
A majomról meg a rókáról 67
A komondorról, a farkasról meg az kosról 69
A lóról meg a szamárról 71
A lóról, a szarvasról meg a vadászról 73
A nyúlról meg a kékkáposztáról 75
A bolháról meg az tevéről 76
A macskáról meg a rókáról 77
A juhról meg a varjúról 79
A kezekről, lábakról meg a gyomorról 80
Egy rókáról meg egy bakról 81
A fenyőfáról meg a nádszálról 83
Egy oroszlánról meg a rókákról 84
Egy farkasról meg a pórokról 85
Egy öszvérről, a rókáról meg a farkasról 87
A farkasról meg az bakról 89
Két rákról 90
A hangyáról meg a galambról 91
Az oroszlánról, az ökörről, a kecskéről meg a juhról . . . 92
Az egerekről meg a macskáról 93
Egy farkasról meg egy éh komondorról 94
A méhről meg Jupiter Istenről 97
A kakasról meg az macskáról 98
Az oroszlánról meg a lóról 99
Egy asszonyi állatról meg a farkasról 100

A rókáról meg az okos kakasról 101
Egy gyermekded vadkanról, a disznókról meg a bárányokról . 103
A szegényből lett gazdag emberről meg a gazdagból lett szegényről 105
Az emberről meg a bálványról 107
Az okos szamárról meg a megcsalt farkasról 109
A rókáról meg az kakasról 111
Egy juhpásztor gyermekről 112
Négy ökörről meg egy oroszlánról 113
Egy férfiúról és annak két feleségéről 115
Egy farkasról, a rókáról meg a róka fiáról, a Farkaskáról . . 117
A páváról meg a daruról 121
Egy valamelly farkasról 122
A tekenős békáról meg a keselyűről 126
Az rókáról meg az szederjbokorról 127
Két társról 128
A pórról meg a szép madárkáról 129
A szarvasról meg a vadászról 131
A pacsirtáról meg annak fiairól 132
Az agg kosról meg három gyermekded kosokról 134
A pórról, a farkasról, a rókáról meg az kútbéli sajtról . . 135
A rókáról, a farkasról meg az nyavalyás oroszlánról . . . 137
Egy lúdról meg az arany lúdtojásról 141
Egy emberkéről meg egy oroszlánról 142
Az oroszlánról, a tulokról meg a szamárról 145
A fenyőfáról meg a galagonyáról 146
A madarászról meg a rigóról 147
Egy nemesemberről meg az ördögről 148

FINIS

M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA

A BÖLCS ESOPUSNAK ÉS MÁSOKNAK
HELTAI GÁSPÁR ÁLTAL EGYBEGYŰJTÖTT ÉS
ÖSZVESZERZETT
s Kolosvárott anno 1.5.6.6. kiadott
FABULÁIT
az eredeti minden szépségének áhítatos megőrzésével
a mai kegyes olvasó számára
átírta és átnyujtja
KELETI ARTHUR
A fabulákat illusztráló fametszetek
a Bassanoban, a Tipografia Remondini Betűivel
kerek kétszáz esztendeje megjelent
AESOPI PHRYGIS ET ALIORUM FABULAE
című könyvecskének
Ismeretlen Mester kezéből származó Fametszetei
mellyeket ujonnan fába metszett
Kaza György műhelyében, Korda Géza fametsző mester.
Nyomtatta és Kiadta
a Diósgyőri Papirgyár külön e könyv számára
készített papirosán
ezerkétszáz számozott példányban a
TEVAN NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓVÁLLALAT
Békéscsabán, az 1943-ik esztendő őszén.
Fennállásának negyvenedik évfordulójára.
Ez a könyv a Tevan amatőr-sorozat
Tizenharmadik Kötete.

SZÁM

A.M.M. MÚZEUM
KÖNYV
TÁRA